ГЕРОИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯСЕ ГЕРОЙЛАРЫ

ОБЩЕСТВЕННАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ «ГЕРОИ ТАТАРСТАНА»
РЕДАКЦИЯ «КНИГА ПАМЯТИ» РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН
АКАДЕМИЯ ВОЕННО-ИСТОРИЧЕСКИХ НАУК

А.А. ИВАНОВ

ГЕРОИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

КАЗАНЬ
РЕДАКЦИЯ «КНИГА ПАМЯТИ»
2012

«ТАТАРСТАН ГЕРОЙЛАРЫ» ИҖТИМАГЫЙ ОЕШМАСЫ
ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ «ХӘТЕР КИТАБЫ» РЕДАКЦИЯСЕ
ХӘРБИ-ТАРИХИ ФӘННӘР АКАДЕМИЯСЕ

А.А. ИВАНОВ

РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯСЕ ГЕРОЙЛАРЫ

КАЗАН
«ХӘТЕР КИТАБЫ» РЕДАКЦИЯСЕ
2012

УДК 94(470.41)(092)
ББК 63.3(2Рос.Тат.)-8
Г39

Государственная программа
«Патриотическое воспитание граждан Российской Федерации на 2011–2015 г.г.»

Республиканская программа
патриотического воспитания молодежи Республики Татарстан на 2011–2013 гг.

Иванов А.А.
Г39 **Герои Российской Федерации.** Сборник очерков/А.А. Иванов.– Казань, Редакция «Книга Памяти», 2012. – 192 с.
ISBN 978-5-900018-23-2

Эта книга – знак благодарности и восхищения Героями Российской Федерации, до конца выполнившими свой гражданский и воинский долг. На ее страницах – очерки об уроженцах Республики Татарстан, тех, кто учился в военных и гражданских учебных заведениях Казани, героях-татарах из регионов страны.

УДК 94(470.41)(092)
ББК 63.3(2Рос.Тат.)-8

ISBN 978-5-900018-23-2

©Иванов А.А., 2012

Звание
ГЕРОИ РОССИИ
установлено
Законом Российской Федерации
от 20 марта 1992 года № 2553-1
Знак особого отличия – медаль «Золотая Звезда»

Закон Российской Федерации
об установлении звания Героя Российской Федерации
и учреждения знака особого отличия –
медали «Золотая Звезда»
Верховный Совет Российской Федерации постановляет:
Установить звание Героя Российской Федерации
для присвоения за заслуги перед государством и народом,
связанные с совершением геройского подвига.
В целях особого отличия граждан, удостоенных звания
Героя Российской Федерации, учредить знак особого отличия –
медаль «Золотая Звезда».
Утвердить Положение о звании Героя Российской Федерации.
Утвердить описание медали «Золотая Звезда».

Президент Российской Федерации
Б. ЕЛЬЦИН

Москва, Дом Советов
20 марта 1992 года
№ 2553-1

БӨЕК ВАТАН СУГЫШЫНДА КАТНАШУЧЫЛАРГА
ТИРӘН ИХТИРАМ БЕЛӘН ТАТАРСТАН ХАЛКЫННАН
ОТ БЛАГОДАРНОГО НАРОДА ТАТАРСТАНА –
УЧАСТНИКАМ ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ

Советлар Союзы Геройлары
1941-1945
Герои Советского Союза

Президент Республики Татарстан
Рустам Минниханов

Татарстан Республикасы Президенты
Рөстәм Миңнеханов

Дорогие друзья!

Символично, что нынешнее издание выходит в свет в Год российской истории, когда вся страна отмечает 400-летие изгнания интервентов из Москвы – событие, ставшее переломным моментом в период Смутного времени, и 200-летие Победы России в Отечественной войне 1812 года.

Совсем скоро мы будем торжественно праздновать 70-летие завершения героической Сталинградской эпопеи.

Эти даты обращают нашу память к самым светлым страницам истории Отечества, закрепляют чувства искреннего уважения к памяти героев. Мужество и самоотверженность не могут утратить с течением времени свою значимость и силу примера.

Из всех современных государственных наград нашей страны особое место занимает высшая степень отличия ратного подвига – звание Героя России.

За последние годы этого звания было удостоено немало людей, связанных с нашей республикой страницами трудовой биографии, узами родства и духовной близости.

Земля Татарстана во все времена рождала мужественных, беззаветно преданных народу, верных долгу людей. Это продолжается и сегодня.

Биография каждого героя новой России является школой патриотизма. Уверен, что их подвиги и жизненный опыт были, есть и будут нравственным примером для многих поколений.

Крепкого здоровья, долголетия, счастья, успехов и благополучия всем ныне живущим героям, а ушедшим из жизни – вечная слава и добрая память!

Кадерле дуслар!

Бүгенге басманың Россия тарихы елында – бөтен илнең Болгавыр чордагы хәлиткеч моментка әверелгән вакыйганы – илбасарларны Мәскәүдән куунның 400 еллыгын һәм Россиянең 1812 елгы Ватан сугышында Җиңүенең 200 еллыгын билгеләп үткән елда дөнья күрүе бик мөһим.

Якын арада без героик Сталинград эпопеясының 70 еллыгын тантаналы төстә бәйрәм итәчәкбез.

Әлеге даталар безнең хәтеребезне Ватан тарихының иң якты истәлекләренә юнәлтәләр, күңелләрдә батырлар рухына саф хөрмәт хисләрен уяталар. Чөнки батырлык һәм фидакарьлек үзенең әһәмиятен һәм тәрбияви көчен вакытлар узу белән югалтмый.

Безнең илнең хәзерге дәүләт бүләкләре арасында сугышчан батырлыкның иң югары дәрәҗәсен күрсәтүче Россия Герое исеме аерым урын алып тора.

Соңгы елларда хезмәт юллары, туганлык җепләре һәм рухи якынлыгы аша безнең республикабыз белән бәйле күп кенә кешеләр әлеге исемгә лаек булды.

Татарстан туфрагы һәрвакыт батыр йөрәкле, халкына чын күңелдән тугърылыклы, үз бурычларын ышанычлы үтәүче кешеләрне тудыра килгән. Һәм бу хәзер дә дәвам итә.

Яңа Россиянең һәрбер героеның тормышы патриотлык мәктәбе булырлык. Аларның батырлыклары һәм тормыш тәҗрибәсе бик күп буыннар өчен ахлакый үрнәк булып торды, тора һәм киләчәктә дә шулай булыр дип ышанам.

Бүген безнең арабызда яшәүче батырларыбызга нык сәламәтлек, озын гомер, һәр гамәлләрендә уңышлар һәм иминлек телим. Бакыйлыкка күчкәннәрнең якты истәлекләрен онытмыйк, мәңгелек дан аларга!

Президент Академии военных наук России, генерал армии

Махмут Гареев

Россиянең Хәрби фәннәр академиясе президенты, армия генералы

Мәхмүт Гәрәев

Уважаемые читатели!

Вы взяли в руки книгу, повествующую о людях, проявивших при защите Родины, ее целостности и независимости образцы подлинной воинской доблести, отваги, чести и мужества и по праву удостоенных высокого звания Героя России. Прочитайте книгу внимательно, вникая в судьбу каждого героя, и вы, если молоды по возрасту, откроете для себя, а если не молоды, еще раз утвердитесь в истине, что земля держалась и держится прежде всего на отваге и подвижничестве людей смелых по духу, готовых к самопожертвованию во имя остального общества.

Для меня, старого воина, прошагавшего огненными верстами Второй мировой войны, всю свою жизнь посвятившего «профессии – Родину защищать», эта истина незыблема.

Главный урок, вытекающий из уроков Великой Отечественной войны, состоит в том, что все народы нашей страны объединились вокруг русского народа и совместными самоотверженными усилиями отстояли честь и независимость своего Отечества. Мы, ветераны той войны, завещаем современным и будущим поколениям всемерно беречь и укреплять единство страны, солидарность и дружбу между народами как важнейшее условие обеспечения ее национальной безопасности.

Любовь к Родине, патриотизм – священное чувство, объединяющее общество, это фундамент, на котором основана национальная система ценностей. Я убежден, что пройдут десятилетия и века, сменится не одно поколение, но память о ратных и трудовых делах славных сынов Отечества будет жить вечно.

Пусть эта книга станет продолжением летописи героических свершений многонационального народа нашей страны в пору непростых поворотов в ее истории. Герои книги честно выполнили свой гражданский и конституционный долг. Пример их – как яркий факел, освещающий путь новым поколениям.

Хөрмәтле укучылар!

Сез кулыгызга Ватанны, аның бөтенлеген һәм бәйсезлеген яклаганда чын мәгънәсендә сугышчан гайрәтлелек, егетлек, намуслылык һәм батырлык күрсәткән һәм хаклы рәвештә Россия Герое дигән югары исемгә лаек булган кешеләр турында бәян итүче китапны алдыгыз. Аны игътибар белән, һәрбер геройның язмышын тирәнтен аңлап укыгыз. Әгәр сез яшь булсагыз, Җирнең көчле рухлы, җәмгыять хакына үзен корбан итәргә әзер кешеләрнең батырлыгына һәм фидакарьлегенә тотынып торганлыгы турындагы хакыйкатьне үзегез өчен ачарсыз, әгәр инде өлкәнрәк булсагыз, бу хакыйкатькә тагын бер кат инанырсыз.

Минем өчен – Икенче Бөтендөнья сугышының утлы чакрымнарын атлап узган, бөтен гомерен «Ватанны яклау һөнәре»нә багышлаган карт сугышчы өчен – бу хакыйкать какшамас.

Бөек Ватан сугышы сабакларыннан килеп чыга торган төп сабак шуннан гыйбарәт: илебезнең бар халыклары рус халкы тирәсенә берләште һәм бергәбергә, фидакарь тырышлык куеп, үз ватаннарының намусын һәм бәйсезлеген саклап калдылар. Без, шул сугышның ветераннары, хәзерге һәм киләчәк буыннарга илнең бердәмлеген, аның милли куркынычсызлыгын тәэмин итүнең мөһим шарты булган теләктәшлекне һәм халыклар дуслыгын бөтен көчләрен куеп сакларга һәм ныгытырга васыять итәбез.

Ватанга мәхәббәт, патриотлык – җәмгыятьне берләштерүче изге хис, ул кыйммәтләрнең милли системасы нигезләнә торган фундамент. Мин ышанам: уннарча ел һәм гасырлар үтәр, буыннар алышыныр, ләкин ватанның данлы улларының сугышчан һәм хезмәттәге эшләре турында истәлек мәңге яшәр.

Бу китап илебез тарихының катлаулы борылышлары чорында аның күпмилләтле халкы күрсәткән батырлык үрнәкләре елъязмасының дәвамы булып торсын. Китапның геройлары үзләренең гражданлык һәм конституцион бурычларын намус белән үтәделәр. Аларның үрнәге яңа буыннарның юлын яктыртучы факел кебек.

Президент Российской Ассоциации Героев,
Герой Российской Федерации, генерал-полковник
Владимир Шаманов

Россия Геройлары ассоциациясе президенты,
генерал-полковник
Владимир Шаманов

Уважаемые читатели!

Искренне и горячо поздравляю авторский коллектив с изданием о Героях – уроженцах и проживающих ныне в Республике Татарстан. Примечательно, что книга вышла из печати в канун памятной даты России – Дня Героев Отечества 9 декабря. Уважение к Великой Истории нашего государства – одна из главных национальных традиций. Она свидетельствует: Россия во все времена почитала и будет всегда чтить своих Героев.

Немеркнущая Слава предков и гордость за их ратные свершения объединили и сплотили народы нашей страны в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг., вдохновляли их на подвиги как на фронте борьбы с немецко-фашистскими захватчиками, так и в тылу. Боевой и трудовой героизм в годы войны носил поистине массовый характер.

В послевоенный период лучшие традиции Героев-Победителей с честью продолжили новые поколения граждан России. Многие из них за образцовое выполнение заданий правительства были удостоены государством высшей степени отличия – звания Героя Советского Союза и Героя Российской Федерации. Это большой отряд воинов–интернационалистов, решавших боевые задачи в Корее, Вьетнаме, Египте, Анголе, Афганистане, других районах мира, покорители космоса и Арктики, испытатели новейших образцов вооружения и техники, бесстрашные ликвидаторы последствий аварии на Чернобыльской АЭС, военнослужащие, выполнявшие и продолжающие выполнять конституционный долг в Северо-Кавказском регионе по обеспечению внутренней безопасности государства и участвующие в борьбе с международным терроризмом.

Подвиги Героев – бессмертны. Они навеки остаются в людских сердцах, вечная память о них передается из поколения в поколение. Герои Советского Союза, Герои Российской Федерации, полные кавалеры ордена Славы – прямые наследники героических свершений наших предков – всегда были и остаются авангардом и гордостью Отчизны, олицетворением воинской доблести, личного мужества и самоотверженности во имя Российской державы, ярким и убедительным примером истинного патриотизма, любви к Отечеству и беззаветной преданности своей Родине.

Герои Отечества своим личным примером доказали актуальность и жизненность тезиса – «В жизни всегда есть место подвигу!».

Хөрмәтле укучылар!

Татарстан Республикасында туып үскән, шулай ук бүгенге көндә дә биредә яшәүче Геройлар турындагы бу китапны бастырып чыгаручы авторлар коллективын ихлас күңелдән һәм кайнар котлыйм. Шунысы мөһим, ул Россия өчен истәлекле вакыйга – Ватаныбыз Геройлары көне (9 декабрьда) алдыннан басылып чыкты. Безнең дәүләтебезнең Бөек Тарихына хөрмәт – иң мөһим милли традицияләребезнең берсе. Ул Россиянең үз Геройларын олылавын һәм олылап торачагын ачык раслый.

Ата-бабаларыбызның сүнмәс даны һәм аларның батырлык үрнәкләре белән горурлык 1941-1945 еллардагы Бөек Ватан сугышы елларында илебез халыкларын бергә берләштерде һәм туплады, немец-фашист басып алучыларына каршы сугышларда һәм тылда батырлыкларга рухландырды. Сугыш елларындагы батырлык һәм хезмәт героизмы чын мәгънәсендә массакүләм төс алды.

Сугыштан соңгы елларда Герой-Җиңүчеләрнең иң яхшы традицияләрен Россия гражданнарының яңа буын вәкилләре намуслы дәвам иттеләр. Хөкүмәтебез заданиеләрен үрнәк төстә башкарып чыгулары өчен аларның күбесе дәүләтебезнең иң югары бүләгенә - Советлар Союзы Герое һәм Россия Федерациясе Герое дигән югары исемнәргә лаек булдылар. Мондыйлар арасында Корееда, Вьетнамда, Египетта, Анголада, Афганистанда һәм дөньяның башка төбәкләрендә хәрби бурычларны үтәгән сугышчы-интернационалистларның зур бер отряды, Галәмне һәм Арктиканы буйсындыручылар, коралларның һәм техниканың иң яңа төрләрен сынаучылар, Чернобыль атом электростанциясе һәлакәте нәтиҗәләрен бетерүдә куркусыз катнашучылар, Төньяк-Кавказ регионында үзләренең конституцион бурычларын үтәп, дәүләтнең эчке куркынычсызлыгын тәэмин итүчеләр һәм халыкара террорга каршы көрәштә катнашучылар бар.

Геройлар батырлыгы үлемсез. Ул кешеләр күңелендә мәңгелеккә кала, аларның үлемсез истәлеге буыннардан-буыннарга күчә. Советлар Союзы геройлары, Россия Федерациясе Геройлары, Дан орденының тулы кавалерлары – безнең ата-бабаларыбыз батырлыгын дәвам итүчеләр – һәрчакта да Ватаныбыз горурлыгы булдылар һәм шулай булып калалар, алар сугышчан дан, шәхси батырлык һәм Россия дәүләтенә бирелгәнлек, чын патриотизм, Ватаныбызның ярату һәм туган илебезгә чиксез бирелгәнлек үрнәкләре күрсәттеләр.

Ватаныбыз Геройлары: «Тормышта батырлыкка һәрвакытта да урын бар!» – дигән сүзләрнең актуаль булып торуын үзләренең шәхси үрнәкләре белән бик ачык раслыйлар.

Председатель общественной организации
«Герои Татарстана» РТ, Герой Социалистического Труда
Ильдус Мостюков

ТР «Татарстан Геройлары» иҗтимагый оешмасы рәисе,
Социалистик Хезмәт Герое
Илдус Мостюков

Уважаемые читатели!

Мы продолжаем издавать серию книг под условным названием «Герои земли татарстанской». До этого в предыдущие годы увидели свет книги о Героях Советского Союза, Героях Социалистического Труда, полных кавалерах ордена Славы. И вот новая книга – о героях России, – которую мы выпускаем по инициативе Общественной организации «Герои Татарстана» и по поручению Президента РТ Р.Н. Минниханова.

Представленные в ней очерки рассказывают о героях-татарстанцах, тех, кто обучался в военных учебных заведениях Казани, героях-татарах из разных регионов Российской Федерации и Советского Союза. Это люди, которые в различных жизненных ситуациях, верные своему долгу и воинской присяге, совершили подвиги, выполняя интернациональный долг либо участвуя в операциях по сохранению целостности государства, защищая ее от посягательств экстремистски настроенных граждан или иностранных наемников.

Одни из героев этих очерков в мирное время строили и испытывали боевую технику, спасая порой ценою жизни уникальные и дорогостоящие ее образцы. Другие, и их большинство, удостоены высшей награды – звания Героя России за ратные дела в афганской войне и во время боев на Северном Кавказе. Все они – гордость и слава современной Российской Федерации и Татарстана. Были и другие боевые действия, сопутствовавшие развалу Советского Союза, в том числе и по принуждению Грузии к миру.

Я хотел бы вкратце напомнить читателям о тех событиях и причинах, их породивших.

Весь конец XX века нашу страну – СССР, а затем Россию – сотрясали различного рода вооруженные конфликты. Особенно болезненными и трагичными оказались события, связанные с Афганистаном и Чечней.

Афганская война 1979-1989 годов – это вооруженные действия между афганскими правительственными и союзными с ними советскими войсками, стремившимися сохранить в Афганистане просоветский режим, с одной стороны, и мусульманским афганским сопротивлением – с другой. Мало кто предполагал, что в середине 70-х годов начнется один из самых продолжительных и интернационализированных современных региональных конфликтов. Его истоком послужил новый виток борьбы за власть в Кабуле между ведущими этническими группами – пуштунами и таджиками. Сдвиги внутри традиционной структуры власти в Афганистане на рубеже 70-80-х годов прошлого века неожиданно оказались в центре международной повестки дня. Создались условия, которые способствовали вовлечению в эту периферийную ситуацию ведущих мировых держав.

Силовой перехват власти в указанный период привел к тому, что конкуренция СССР, США и Китая совпала с ростом политических амбиций Ирана, Пакистана, Саудовской Аравии и Объединенных Арабских Эмиратов. Последние были склонны оказывать помощь различным

Хөрмәтле укучылар!

Без «Татарстан җире каһарманнары» дигән шартлы исем белән китаплар сериясен бастыруны дәвам итәбез. Моңа кадәр алдагы елларда Советлар Союзы Геройлары, Социалистик Хезмәт Геройлары, Дан орденының тулы кавалерлары турындагы китаплар дөнья күрде. Менә хәзер яңа китап – Россия Геройлары турында. Без аны «Татарстан Геройлары» иҗтимагый оешмасы инициативасы һәм ТР Президенты Р.М.Миңнеханов кушуы буенча чыгарабыз.

Анда урын алган очерклар татарстанлы геройлар турында, Казан хәрби уку йортларында белем алганнар турында, Россия Федерациясе һәм Советлар Союзының төрле төбәкләреннән чыккан каһарман татарлар турында сөйли. Болар – тормышның төрле очракларында үз бурычларына һәм хәрби антларына тугры калып, интернациональ бурычларын үтәгәндә яки дәүләт бөтенлеген саклау буенча операцияләрдә катнашып, аны экстремистларча фикер йөртүче гражданнарның яки чит ил ялчыларының кул сузуыннан саклап, батырлыклар күрсәткән кешеләр.

Бу очеркларның кайбер геройлары тыныч вакытта хәрби техника төзегәннәр һәм сынаганнар, кайвакыт гомерләре бәрабәренә аның уникаль һәм кыйммәтле үрнәкләрен саклап калганнар. Башкалары, һәм алар күпчелек, иң югары бүләккә – Россия Герое исеменә Әфган сугышындагы һәм Төньяк Кавказдагы сугышлар вакытындагы хәрби эшләре өчен лаек булганнар. Алар барысы да – хәзерге заман Россия Федерациясенең һәм Татарстанның горурлыгы һәм даны. Советлар Союзы җимерелүгә китергән, шул исәптән Грузияне солыхка мәҗбүр иткән башка хәрби хәрәкәтләр дә булган.

Мин шул вакыйгалар һәм аларны китереп чыгарган сәбәпләр турында кыскача гына укучыларның исенә төшерергә телим.

XX гасырның ахырында безнең СССР илебезне, аннан соң Россияне төрледән-төрле коралы конфликтлар дер селкетеп торды. Аеруча авыр һәм хәвефлеләре Әфганстан һәм Чечня белән бәйле вакыйгалар булды.

1979-1989 еллардагы Әфган сугышы – бер яктан, Әфганстанда советлар режимын саклап калырга омтылган Әфган хөкүмәте һәм союздаш совет гаскәрләре, икенче яктан әфган мөселманнары арасындагы коралы бәрелешләр. Җитмешенче еллар уртасында иң озакка сузылган һәм интернациональләшкән төбәк конфликтларының берсе башланып китәр дип кем генә күз алдына китерде икән?! Кабулда әйдәп баручы этник төркемнәр – пуштуннар һәм таҗиклар арасындагы хакимлек өчен көрәшнең яңа борылышы аның чыганагы булып торды. Әфганстанда хакимиятнең традицион структурасы эчендәге күчешләр узган гасырның 70-80 нче еллары чигендә көтмәгәндә халыкара «көн тәртибе»енең үзәгендә булып чыкты. Перифериядәге бу вәзгыятькә дөньяның әйдәп баручы дәүләтләрен тартып керткән шартлар туды.

Әлеге чорда хакимлекне көч белән тартып алу СССР, АКШ һәм Кытай арасындагы конкуренциянең Иран,

афганским группировкам и фракциям. Это побуждало руководство в Кабуле считать, что оно находится в эпицентре мировых событий, толкало к соблазну силовых решений внутригосударственных споров. Все это в совокупности способствовало усугублению конфликта.

Интернационализация и эскалация конфликта вынудили руководство СССР принимать какие-то меры. По сути дела в Афганистане уже шла гражданская война, в которую были вовлечены политические и финансовые силы многих зарубежных стран и государств исламского мира.

После переворота 27 апреля 1978 года, названного Апрельской революцией, левые силы Афганистана передали власть двум партиям – «Хальк» и «Парчам», объединившимся в Народно-демократическую партию. К сожалению, они не пользовались безоговорочной поддержкой народа. В этих условиях новое правительство жестоко подавляло внутреннюю оппозицию. Волнения в стране и постоянные распри между сторонниками «Хальк» и «Парчам», с учетом недопущения усиления влияния США в Центральной Азии, подтолкнули советское руководство к вводу в декабре 1979 года частей Советской Армии в Афганистан с мотивировкой предоставления интернациональной помощи.

Решение о вводе войск в Афганистан было принято 12 декабря 1979 года. Несмотря на возражения А.Н. Косыгина, оно было принято узким кругом членов Политбюро ЦК КПСС в составе Ю.В. Андропова, Д.Ф. Устинова, А.А. Громыко и Л.И. Брежнева.

Не буду останавливаться на всех перипетиях политической и военной борьбы, скажу лишь о том, что афганская война продолжалась с 25 декабря 1979 года до 15 февраля 1989 года, почти десять лет. Всего участие в боевых действиях приняли 546 255 советских солдат и офицеров. В конфликте также участвовали вооруженные силы правительства Демократической Республики Афганистан с одной стороны и вооруженная оппозиция (моджахеды, или душманы) – с другой. Моджахедам оказывали поддержку военные специалисты США, ряда европейских стран-членов НАТО, а также пакистанские спецслужбы. В течение 1980-1988 годов помощь стран Запада моджахедам составила в денежном эквиваленте 8,5 миллиарда долларов, половину из которых предоставили США.

Что касается внутригосударственного конфликта на Северном Кавказе, то он был спровоцирован разными причинами и не в последнюю очередь развалом Советского Союза. Чеченская война – трагедия нашей страны, и она была вызвана целым комплексом объективных и субъективных причин глобального, регионального и местного происхождения. В наиболее общем виде, по словам Р.Г. Абдулатипова, известного политического деятеля современной России, они сводятся к следующим: кризис советского строя, развал СССР, революционно-шоковое, лихорадочное реформирование России «сверху» (включая национальные отношения), лишенное квалифицированного обеспечения и здравого смысла.

Пакьстан, Согуд Гарәбстаны һәм Берләшкән Гарәп Әмирлекләренең сәяси амбицияләре үсү белән туры килүгә китерде. Соңгылары төрле әфган төркемнәренә һәм фракцияләренә ярдәм итү ягында булдылар. Бу Кабулдагы җитәкчелеккә үзләрен дөнья вакыйгаларының үзәгендә торган итеп санарга этәргеч бирде, дәүләт эчендәге бәхәсләрне көч кулланып чишәргә кызыктырды. Болар бөтенесе бергә кушылып, низагны тагын да тирәнәйтә төште.

Конфликтның интернациональләшүе һәм киңәюе СССР җитәкчелеген ниндидер чаралар күрергә мәҗбүр итте. Чынлыкта, Әфганстанда күп кенә чит илләрнең һәм ислам дөньясы дәүләтләренең сәяси һәм финанс көчләре җәлеп ителгән гражданнар сугышы бара иде инде.

1978 елның 27 апрелендәге «Апрель революциясе» дип аталган кискен борылыштан соң Әфганстанның сул көчләре хакимлекне ике партиягә – Халык-демократик партиясенә берләшкән «Хальк» һәм «Парчам» партияләренә тапшырды. Кызганычка каршы, алар халыкның һичсүзсез хуплавына ия түгелләр иде. Бу шартларда яңа хөкүмәт эчке оппозицияне рәхимсез рәвештә буйсындырып торды. Илдәге тынычсызлыклар һәм «Хальк» һәм «Парчам» яклылар арасында һәрвакыт булып торган каршылыклар, Үзәк Азиядә АКШ йогынтысын көчәйтүгә юл куймас өчен, совет җитәкчелеген 1979 елның декабрендә, интернациональ ярдәм күрсәтү сылтавы белән, Әфганстанга Совет Армиясе частьларын кертергә этәрде.

Әфганстанга гаскәрләр кертү турындагы карар 1979 елның 12 декабрендә кабул ителде. А.Н.Косыгинның каршы килүенә карамастан, карар КПСС ҮК Политбюросы әгъзалары Ю.В.Андропов, Д.Ф.Устинов, А.А.Громыко һәм Л.И.Брежнев тарафыннан кабул ителде.

Сәяси һәм хәрби көрәшнең барлык кискен үзгәрешләренә тукталып тормыйм, шуны гына әйтәм: Әфган сугышы ун елга якын – 1979 елның 25 декабреннән 1989 елның 15 февраленә кадәр дәвам итте. Сугышчан хәрәкәтләрдә барлыгы 546 255 совет солдаты һәм офицеры катнашты. Низагта шулай ук, бер яктан – Әфганстан Демократик Республикасы хөкүмәтенең кораллы көчләре, икенче яктан кораллы оппозиция (мөҗәһитләр, яки душманнар) катнашты. Мөҗәһитләргә АКШның, НАТО әгъзалары булып торучы кайбер Европа илләре хәрби белгечләре, шулай ук Пакьстан махсус хезмәтләре ярдәм күрсәтте. 1980–1988 еллар дәвамында мөҗәһитләргә Көнбатыш илләренең акчалата ярдәме 8,5 миллиард доллар тәшкил итте, шуның яртысын АКШ бирде.

Төньяк Кавказдагы дәүләт эчендәге низагка килгәндә, ул төрле сәбәпләр, шул исәптән Советлар Союзы җимерелү аркасында килеп чыкты. Чечня сугышы – илебезнең трагедиясе, һәм ул глобаль, төбәк һәм җирле объектив һәм субъектив сәбәпләрнең тулы бер комплексы аркасында чыкты. Хәзерге Россиянең танылган сәяси эшлеклесе Р.Г.Абдулатипов сүзләре белән әйткәндә, бу сәбәпләргә түбәндәгеләр керә: советлар строе кризисы, СССР таркалу, Россияне «өстән» квалификацияле тәэмин

Взаимно личная неприязнь двух политически во многом похожих лидеров, Ельцина и Дудаева, подогреваемая столичными и зарубежными «экспертами» по Кавказу, приблизила развязку. Победи себя Ельцин тоньше, или будь на его месте человек с другим складом ума и характера, все могло бы сложиться иначе. А предыстория северокавказских событий такова.

Летом 1991 года мир узнал о том, что некая, не вполне определенная часть Чечено-Ингушской АССР выходит из состава РСФСР и СССР и объявляет себя независимым государством под названием Чеченская Республика. Так решил самопровозглашенный общенациональный съезд чеченского народа, постановивший, что высшим органом власти в этой не имеющей границ с внешними государствами республике является исполнительный комитет во главе с его председателем, генералом в отставке Д. Дудаевым.

В начале сентября 1991 года вооруженные национальные гвардейцы Дудаева силой захватили здания Совета Министров, радио и телецентра, а затем, 6 сентября, ворвались в помещение, где шло заседание Верховного Совета, и взяли его штурмом. Таким образом, в Чечне был совершен государственный переворот. Был распущен ее Верховный Совет, и, в нарушение ряда статей Конституции РСФСР, 27 октября 1991 года были проведены незаконные выборы президента Чеченской Республики и депутатов нового Верховного Совета.

Возросшее влияние национал-сепаратизма в Чечне угрожало еще не устоявшейся Российской государственности. Воспользовавшись противоречиями, переросшими в открытое противостояние между федеральными органами страны, Дудаев провозгласил и стал осуществлять идею выхода Чечни из состава Российской Федерации.

Федеральные власти пытались упорядочить обстановку в Чеченской Республике, разрешить кризисную ситуацию политическими средствами. Однако их усилия не дали желаемого результата, что привело к вооруженному конфликту. Меры, предпринятые федеральной властью по наведению конституционного порядка в Чечне, нанесли жестокий урон обеим противоборствующим сторонам. Отзвук этой политики до сих пор слышен в стране.

Проведение операции по разоружению незаконных вооруженных формирований на территории Чеченской Республики стало наиболее крупным применением федеральных войск для разрешения кризиса внутри страны. Выполняя свой конституционный долг, солдаты и офицеры Российской Федерации совершали героические поступки. Многие из них заслуженно были удостоены высокого звания Героя России.

Данная книга повествует о героях, участниках боев в Афганистане и Чечне, учившихся воинскому искусству в военных училищах Казани, а также об уроженцах разных уголков страны, татарах по национальности.

итүдән, аек акылдан мәхрүм булган революцион һәм шок рәвешендәге ашык-пошык үзгәртеп кору.

Бер-берсенә күп яктан охшаган ике сәяси лидерның – Ельцин белән Дудаевның үзара шәхси дошманлыгы, Кавказ буенча башкала һәм чит ил «экспертлары» тарафыннан кыздырылып, чишелешне якынайтты. Әгәр Ельцин барлык нечкәләрне истә тотып эш итсә яки аның урынында башка төрле акыллы һәм холыклы кеше булган булса, барысы да башкача килеп чыгарга мөмкин иде. Ә Төньяк Кавказдагы вакыйгаларның тарихы мондый.

1991 елның җәендә Чечен-Ингуш АССРның ниндидер бер өлеше РСФСР һәм СССР составыннан чыгып, үзен Чечня Республикасы исеме белән бәйсез дәүләт дип игълан итте. Чечен халкының үзе билгеләп куйган гомуммилли съезды тышкы дәүләтләр белән чикләре булмаган бу республикада хакимиятнең иң югары органы – башкарма комитет, ә аның рәисе – отставкадагы генерал Ж.Дудаев була дигән карар кабул итте.

1991 елның сентябрь башында Дудаевның кораллы милли гвардиячеләре Министрлар Советы бинасына басып керде, радио һәм телеүзәкне тартып алды, ә аннары, 6 сентябрьдә, Югары Совет утырышы барган бүлмәгә бәреп кереп, аны штурм белән алдылар. Шулай итеп Чечнядә дәүләт перевороты булды. Аның Югары Советы таратылды һәм, РСФСР Конституциясенең кайбер маддәләрен бозып, 1991 елның 27 октябрендә, законсыз рәвештә, Чечня Республикасы Президенты һәм яңа Югары Совет депутатлары сайлап куелды.

Чечняда милләтчел сепаратизмның үсә барган йогынтысы әле ныгып җитмәгән Россия дәүләтчелегенә куркыныч тудырды. Илнең федераль органнары арасындагы ачыктан-ачык каршы торуга әверелгән каршылыклардан файдаланып, Дудаев Чечняның Россия Федерациясе составыннан чыгу идеясен игълан итте һәм аны тормышка ашыра башлады.

Федераль хакимиятләр Чечен Республикасындагы хәлне тәртипкә салырга, кризис вәзгыятен сәяси чаралар ярдәмендә хәл итәргә тырышып карадылар. Ләкин аларның тырышлыгы тиешле нәтиҗәне бирмәде, кораллы низагка китерде. Федераль хакимият тарафыннан Чечняда конституциячел тәртип кертү буенча күрелгән чаралар каршы якларның икесенә дә бик зур зыян китерде. Бу сәясәтнең кайтавазы илдә хәзергә кадәр ишетелә әле.

Чечня Республикасында законсыз кораллы формированиеләрне коралсызландыру операциясен уздыру ил эчендәге кризисны бетерү өчен федераль гаскәрләрне файдалануның иң зур очрагы булды. Үзләренең конституцион бурычларын үтәп, Россия Федерациясе солдатлары һәм офицерлары батырлык үрнәкләре күрсәттеләр. Аларның күбесе Россия Герое дигән югары исемгә лаек булдылар. Бу китап Казан хәрби училищеларында сугышчан сәнгать серләрен өйрәнгән Әфганстан һәм Чечнядагы сугышларда катнашучылар, шулай ук илнең төрле почмакларында туган, татар милләтеннән булган батырлар турында бәян итә.

ӘФГАНСТАНДА ҺӘЛАК
СУГЫШЧЫЛАР ХӘТЕРЕБЕЗДӘ
ВЕЧНАЯ ПАМЯТЬ
ПОГИБШИМ В
БУЛГАН
МӘҢГЕ САКЛАНЫР
ВОИНАМ
АФГАНИСТАНЕ

АБДУЛЛИН Раушан Ахмедович

Родился 26 июня 1988 года в деревне Нариманово Тюменской области. «В раннем детстве Раушан был спокойным, послушным мальчиком, – рассказывает его мама Гульфруз Сергеевна.– В начальных классах он учился только на «4» и «5». В старших в числе первых учеников он не значился, «виной» чему был спорт: Раушан занимался во всех секциях, которые действовали в школе, и на выполнение домашних заданий, естественно, оставалось меньше времени. В шутку я советовала сыну: «На тренировку захвати с собой раскладушку, чтобы там же и заночевать». Сражаться за честь класса, школы, деревни, района для него было святым делом. Будучи еще школьником, сын не раз заявлял, что после окончания школы пойдет служить в армию.

И вот наступила его школьная выпускная весна 2006 года. Раушан сдал экзамены за одиннадцать классов и стал ждать призыва в армию. 26 июня ему исполнилось 18 лет. На следующий день пошли мы с ним на призывной пункт военкомата. Там нам сказали, что весенний призыв закончился и надо ждать осени. Думала, что к тому времени отговорю сына от армии.

«Нет, мам, – ответил, – решил, я пойду служить». Я много раз убеждалась в том, что мой младшенький – человек слова. Сказал – значит, сделает. Как должна в такой ситуации поступать мать? Ей нужно поддержать своего ребенка. Вот я и предложила Раушану времени зря не терять, а выучиться за лето на автоводителя. Предложила сыну пойти на платные курсы. «Не надо,– сказал,– тратить на меня такие деньги. После армии я сам решу, что мне делать. А пока помогу вам по хозяйству, заготовим сено, выкопаем картошку, и я со спокойной душой уйду служить».

Незадолго до призыва сын узнал, что в группу спецназа требуется один боец. Его могут взять, но с условием, что он сдаст какие-то нормативы. Загоревшись, Раушан тренировался днем и ночью и добился своего.

В Краснодаре он начал службу в спецназе – разведчиком-сапером. Служба Раушану нравилась. Он никогда не жаловался на командиров, сослуживцев, казарменную обстановку, питание. Сын был доволен, поэтому и у нас, родителей, на душе было спокойно. Конечно, наш мальчик скучал по дому, родной земле. Часто признавался по телефону, как ему не хватает нас. И мы скучали! Но понимали, что надо потерпеть. Вот встретимся – наговоримся, наобнимаемся!..

За время службы сына из его части в Нариманово пришло несколько благодарственных писем. Читали их всей семьей, радовались: наш Раушан «грамотный, ответственный, трудолюбивый военнослужащий, умеющий подчинять личные интересы общественным, доводить начатое дело до конца».

Через год службы, перед новым, 2007 годом Раушан приехал в отпуск на два месяца. Спрашиваю его: «Сынок, как же так: ведь солдатам обычно дают всего две недели?»

«Мам, не беспокойся,– отвечает, – я с двумя своими товарищами выполнил важное задание, вот нас и поощрили».

1988 елның 26 июнендә Төмән өлкәсенең Нариман авылында туган. «Кечкенә чагында Раушан тыныч, тыңлаучан малай иде, – дип сөйли аның әнисе Гөлфруз Сергей кызы. – Башлангыч сыйныфларда ул бары тик «4ле» һәм «5ле» билгеләренә генә укыды. Өлкән классларда ул алдынгы укучылардан саналмады, моңа спорт гаепле иде. Раушан мәктәптә эшләп килгән барлык секцияләрдә шөгыльләнде. Шуңа күрә өй эшләрен әзерләүгә, әлбәттә инде, вакыты аз кала иде. Улыма шаяртып: «Тренировкага барганда, раскладушканы үзең белән ал, шунда гына кунып калырсың», – дип әйтә идем. Сыйныф, мәктәп, авыл, район данын яклау аның өчен изге эш иде. Әле мәктәптә укыганда ук улым, мәктәпне тәмамлагач, хезмәт итәргә армиягә барачагын бер генә тапкыр әйтмәгәндер.

Менә аның 2006 елгы чыгарылыш язы килеп җитте. Раушан, 11 нче сыйныфны тәмамлап, имтиханнар тапшырды һәм армиягә чакыру көтә башлады. 26 июньдә аңа унсигез яшь тулды. Икенче көнне без военкоматның чакыру пунктына киттек. Анда безгә, язгы чакырылыш тәмамланды, көзне көтәргә кирәк дип әйттеләр. Әчемнән генә, ул вакытка кадәр улымны армиягә китү теләгеннән кире кайтара алырмын әле, дип уйладым.

«Юк, әни, мин хәл иттем инде, хезмәт итәргә барам», – диде ул. Кечкенәбезнең әйткән сүзендә торучан кеше икәнлегенә күп тапкырлар ышанган идем инде мин. Әйтеме – димәк, эшли. Мондый очракта әни кеше нишләргә тиеш? Аңа үз баласын хупларга кирәк. Шуңа күрә мин Раушанга вакытын әрәм үткәрмәскә, җәй көне автомобиль йөртүчегә укырга тәкъдим иттем. Түләүле курсларга йөрергә киңәш бирдем. «Минем өчен ул кадәр акча түгәргә кирәкми, – диде. – Армиядән кайткач нишләргә кирәген үзем хәл итәрмен. Хәзергә сезгә өйдә булышам, печән әзерләрбез, бәрәңге алырбыз һәм мин хезмәт итәргә тыныч күңел белән китәрмен».

Чакырылыш алдыннан улым спецназ төркеменә бер сугышчы кирәклеген белеп алган. Ниндидер нормативларны тапшырса, аны алырга мөмкиннәр икән. Дәртләнеп китеп, Раушан көн-төн шөгыльләнде һәм үз дигәненә иреште.

Краснодарда ул хезмәтен спецназда разведчик-сапер булып башлады. Раушан армия хезмәтен ярата иде. Ул беркайчан да командирларыннан, иптәшләреннән, казармадагы хәлләрдән, ашатудан зарланмады. Улыбыз канәгать булгач, безнең, әти-әниләренең дә, күңелебез тыныч булды. Әлбәттә, безнең малай өен, туган-җирен сагына иде. Безне ничек сагынуын телефоннан еш әйтә килде. Без дә сагындык! Ләкин түзәргә кирәклеген аңлый идек. Менә очрашкач, туйганчы сөйләшербез, кочаклашырбыз әле дип уйладык.

Улыбыз хезмәт иткән вакытта аның частеннан Нариманга берничә рәхмәт хаты килде. Бөтен гаиләбез белән укып, Раушаныбызның «белемле, җаваплы, хезмәт сөючән, шәхси мәнфәгатьләрен җәмгыятьнекенә буйсындыра белүче, башлаган эшен ахырына җиткерүче хәрби хезмәткәр» булуына шатлана идек.

Перед отъездом из дома Раушан сказал старшему брату Давлату, что решил продолжить службу по контракту. Родители узнали о его решении случайно, когда он уже был в Южной Осетии.

События августа 2008-го года по отражению нападения войск режима Саакашвили на Южную Осетию воспроизведены буквально по часам. Они – в описании подвига рядового контрактной службы, разведчика-сапера Раушана Абдуллина.

8 августа в составе отряда спецназа 10-й отдельной бригады специального назначения Северо-кавказского военного округа рядовой Раушан Абдуллин находился в составе батальона российских миротворческих сил, который принял первые удары грузинских войск. В течение всего дня они вели огонь по объектам миротворцев. Раушан, находясь на своей позиции, корректировал огонь своих товарищей, передавая по рации расположение огневых позиций грузинской пехоты. В зоне корректировки огня он получил сквозное ранение в левую ногу. Перебинтовал ногу и, превозмогая боль, открыл огонь из автомата, сразив четырех военнослужащих противника.

Протаранив ворота контрольно-пропускного пункта, на территорию городка миротворческого батальона, при поддержке пехоты, прорвался грузинский танк и начал обстреливать санитарную часть. Рядовой Раушан Абдуллин, видя, что под угрозой оказались жизни раненых солдат, велел прикрыть его огнем рядовому Абоимову, намереваясь подобраться к танку противника. В этот момент танк повернул башню в сторону Абдуллина и произвел выстрел. Мгновенно сориентировавшись, Раушан броском накрыл своим телом Абоимова. В результате разрыва снаряда он получил множественные осколочные ранения спины и ноги и сильную контузию. Под плотным огнем грузинских солдат, истекая кровью, Абдуллин все же приблизился к танку и подбил его из ручного противотанкового гранатомета. От полученных множественных ран и потери крови отважный воин скончался на поле боя.

Указом Президента Российской Федерации от 9 сентября 2009 года за мужество и героизм, проявленные при исполнении воинского долга в Северо-Кавказском регионе, рядовому Абдуллину Раушану Мухамедовичу присвоено звание Героя Российской Федерации (посмертно).

Похоронен он на кладбище в родной деревне Нариманово.

5 декабря 2009 года в администрации Тюменской области состоялась торжественная церемония вручения знака особого отличия Героя Российской Федерации – медали «Золотая Звезда» родителям погибшего при исполнении служебного долга рядового Р.М. Абдуллина – Гульфруз и Мухамеду Абдуллиным. Благодарные односельчане на свои сбережения решили в память о герое построить мечеть «Раушан», а на здании школы, в которой он учился, появилась мемориальная доска.

Бер ел хезмәт иткәннән соң яңа 2007 ел алдыннан Раушан ике айга отпускыга кайтты. «Улым ничек алай соң: гадәттә солдатларга ике генә атна бирәләр бит?» – дип сорадым.

«Әни, борчылма мин ике иптәшем белән бергә мөһим задание үтәдем, шуңа күрә безне бүләкләделәр», – дип җавап бирде».

Өйдән китәр алдыннан Раушан өлкән абыйсы Дәүләткә контракт буенча хезмәтен дәвам итәргә дигән фикергә килгәнен әйткән. Аның бу карары хакында әти-әниләре очраклы гына, инде Көньяк Осетиядә булганда белгәннәр.

Саакашвили режимы гаскәрләренең 2008 елның августындагы Көньяк Осетиягә һөҗүмен кире кайтару вакыйгалары сәгате-минутына кадәр билгеле. Алар – контракт хезмәте рядовое, разведчик-сапер Раушан Абдуллин батырлыгы тасвирламасында.

8 август көнне Төньяк Кавказ хәрби округы махсус билгеләнештәге унынчы аерым бригаданың спецназ отрядында рядовой Раушан Абдуллин Грузия гаскәрләренең беренче һөҗүмнәренә дучар булган Россиянең тынычлык урнаштыручы көчләре батальоны составында булган. Грузия гаскәрләре көн буе тынычлык урнаштыручыларның объектларына ут яудырганнар. Үз позициясендә торган килеш Раушан грузиннар пехотасының ут позицияләре урнашкан урыннар турында рациядән хәбәр итеп, үз иптәшләренең яудырган утына төзәтмәләр кертеп торган. Шул вакытта аның сул аягы үтәли яралана. Аягын бинт белән чорнап куя да, авыртуны җиңеп, ул автоматтан ут ача һәм дошманның дүрт хәрбиен егып сала.

Тикшерү-үткәрү пункты капкасын аударып, пехота ярдәме белән, тынычлык урнаштыручы батальон шәһәрчеге территориясенә грузиннар танкы бәреп керә һәм санитар частька ата башлый. Яралы солдатларның гомере куркыныч астында калганны күреп, рядовой Раушан Абдуллин дошман танкына якынрак килү нияте белән, рядовой Абоимовка үзен ут белән каплап торырга куша. Бу мизгелдә танк башнясын Абдуллин ягына таба бора һәм атып җибәрә. Бик тиз уйлап алып, сикереп, Раушан үз гәүдәсе белән Абоимовны каплый. Снаряд шартлау нәтиҗәсендә осколоклардан аркасына һәм аякларына бик күп яралар һәм көчле контузия ала. Грузин солдатларының көчле уты астында, каны аккан килеш, Абдуллин барыбер танкка якын килә һәм аңа танкка ата торган кул гранатометыннан ата. Яралардан һәм күп кан югалтудан батыр сугышчы сугыш кырында һәлак була.

Россия Федерациясе Президентының 2009 ел, 9 сентябрендәге Указы белән Төньяк Кавказ төбәгендә хәрби бурычын үтәгәндә күрсәткән батырлыгы һәм каһарманлыгы өчен рядовой Абдуллин Раушан Мөхәммәт улына үлгәннән соң Россия Федерациясе Герое исеме бирелә.

Ул туган авылы Нариман зиратында җирләнгән.

2009 елның 5 декабрендә Төмән өлкәсе хакимиятендә Россия Федерациясе Героеның аеруча аерылып тору билгесен – «Алтын Йолдыз» медален хезмәттәге бурычын үтәгәндә һәлак булган Р.М.Абдуллинның әти-әнисе Гөлфруз һәм Мөхәммәт Абдуллиннарга тапшыру тантанасы булды. Рәхмәт йөзеннән авылдашлары герой истәлегенә үз акчаларына «Раушан» мәчетен төзергә карар итәләр, ә ул укыган мәктәп бинасында мемориаль такта барлыкка килә.

АЛИМОВ Владимир Ришадович

Родился 6 декабря 1957 года в селе Караидель Караидельского района Башкирской АССР. Окончив среднюю школу, поступил в Саратовское высшее военное авиационное училище летчиков, которое успешно окончил в 1979 году.

Служебная карьера Владимира также складывалась успешно: за сравнительно короткое время он дослужился до заместителя командира эскадрильи по воспитательной работе 440-го отдельного боевого управления вертолетного полка.

Когда в апреле 1986 года случилась катастрофа на Чернобыльской АЭС, Алимов в числе первых вызвался лететь туда. Для укрощения огнедышащего ядерного вулкана стали сбрасывать с воздуха свинцовые болванки. Заходили на цель на высоте 200 метров на скорости 50 километров. За два дня Владимир совершил 35 заходов на реактор, сбросив на него более 45 тонн специального груза. Вертолетчик, как и другие его коллеги, получил 31 рентген радиации, но тогда им было не до вычисления рентгеновской дозы. Разумеется, все это не могло, к сожалению,

1957 елның 6 декабрендә Башкортстан АССРның Караидел районы Караидел авылында туа. Урта мәктәпне тәмамлагач, Саратов югары хәрби авиация училищесына укырга керә, аны 1979 елда уңышлы гына тәмамлый.

Владимирның хезмәт карьерасы шулай ук уңышлы башлана. Чагыштырмача кыска вакыт эчендә ул вертолет полкының 440 нчы аерым хәрби идарәсе тәрбия эшләре буенча эскадрилья командиры урынбасары дәрәҗәсенә ирешә.

1986 елның апрелендә Чернобыль АЭСында катастрофа булгач, Алимов, беренчеләрдән булып, шунда очарга теләк белдерә. Ялкын чәчеп торучы атом-төш вулканын тынычландыру өчен һавадан кургаш болванкалар ташларга тотыналар. 200 метр биеклектә 50 километр/сәгать тизлек белән очалар. Ике көндә Владимир реактор өстенә 35 тапкыр очыш ясый, 45 тоннадан артык махсус йөк ташлый. Башка хезмәттәшләре кебек үк, вертолетчы 31 рентген радиация ала, ләкин ул чакта аларның рентген дозаларын исәпләп торырга вакытлары булмый. Билгеле инде, болар эзсез генә үтмәгән. Алимов госпитальдә сигез ай ята. Кем

пройти бесследно. Восемь месяцев провел Алимов в госпитале. Как говорится в таких случаях, Бог был на его стороне, предотвратил напасти. Строгая медицинская комиссия дала «добро» на дальнейшую летную работу.

Владимир шлифовал летное искусство в воздухе и на земле. Друзья отмечали его необыкновенное упорство. Бывший комэск, боевой друг Алимова Николай Пырин, дважды прошедший горнило Афганистана и немало повидавший с ним, вспоминает: «Таких «горных» летчиков-ночников, как Алимов, было единицы. У него особый талант боевого летчика.

За пятнадцать лет знакомства мне довелось видеть Владимира в самых различных ситуациях: на службе, в семье, на полковых вечерах отдыха. И всегда он умел создавать благоприятную атмосферу для работы, общения, отдыха окружающих его людей, которой проникаешься при любом настроении. Его состояние души как-то непринужденно воспринимается и передается другим».

«Летчик от Бога», – так характеризовали его боевые друзья, прошедшие вместе с Алимовым не одну «горячую точку». За два месяца в Чечне Владимир совершил 250 боевых вылетов, то есть выходит, что по четыре вылета в сутки. Причем половину из них – ночью. За два месяца он с экипажем уничтожил более 80 машин с боевиками, боеприпасами, топливозаправщиков.

Вертолет Ми-8 не оборудован для ведения боевых и поисковых работ ночью. Алимов компенсировал этот недостаток скрупулезным изучением местности, данных разведки, потому всегда был готов к выполнению самой сложной боевой задачи. Владимир Ришадович безошибочно высаживал в тылу противника разведгруппы, точно в назначенное время забирал их на борт после выполнения

Журналист одного из центральных изданий Владимир Матяш приводит несколько эпизодов боевой работы Владимира Алимова:

«4 октября 1999 года экипаж проводил разведку на фронте выдвижения 276-го мотострелкового полка. Им была обнаружена группа боевиков на господствующей высоте. Майор Алимов огнем бортового оружия уничтожил боевиков, а затем высадил разведгруппу. Это позволило подразделениям мотострелкового полка без потерь личного состава и техники занять нужные позиции.

15 октября 1999 года экипажу майора Алимова было приказано эвакуировать группу спецназовцев, окруженных боевиками на высоте 509,9 в районе Серноводска. С группой огневой поддержки из двух вертолетов Ми-24 майор прибыл в указанный район и с ходу вступил в бой. Под прикрытием Ми-24 Алимов посадил свой вертолет, погрузил спецназовцев и ушел из зоны противодействия боевиков. Личный героизм Владимира Ришадовича позволил спасти от неминуемой гибели двенадцать солдат.

13 декабря 1999 года группа вертолетов, ведомая майором Алимовым, выполняля задачу по поиску летчика Су-25, сбитого в Аргунском ущелье и упавшего в районе чеченского села Старые Атаги. Метеоусловия были сложные, нижняя кромка облаков опустилась на 80-90 метров при видимости меньше одного километра. При подходе к Ярыш-Марды вертолеты были обстреляны боевиками. Один из ведомых, майор Вячеслав Христофоров, доложил о прямом попадании снаряда в его машину. Отдав приказ

әйтмешли, аны Алла саклаган, үлемнән алып калган. Катгый медицина комиссиясе алга таба да очарга рөхсәт бирә.

Владимир очу сәнгатен һавада да, җирдә дә камилләштерә. Дуслары аны гаҗәеп үҗәт булуын әйтәләр. Элекке эскадрилья командиры, Әфганстан җәһәннәмен ике тапкыр үткән сугышчан дусты Николай Пырин болай дип искә төшерә: «Алимов кебек төнлә оча торган тау очучыларын берәмләп кенә санарлык иде. Аңарда сугышчан очучы өчен кирәкле аерым талант бар.

Таныш булган унбиш ел эчендә миңа Владимирны төрледән-төрле хәлләрдә күрергә туры килде: хезмәттә, гаиләсендә, полктагы ял кичәләрендә. Ул һәрвакыт кеше белән аралашу, әйләнә-тирәсендәге кешеләрне ял иттеру өчен уңайлы атмосфера тудыра белә иде. Аның күңел халәте ничектер үзеннән-үзе кабул ителә һәм башкаларга да йога».

Алимов белән бергә әллә ничә «кайнар нокта»ны узган сугышчан дуслары аны «Ходай очучы итеп яраткан» дип йөртәләр. Чечняда булган ике ай эчендә Владимир 250 тапкыр хәрби очыш ясый, ягъни тәүлегенә дүртәр очыш килеп чыга. Аларның яртысы төнлә әле. Шушы ике айда үз экипажы белән бергә ул боевиклар, сугыш кирәк-яраклары, ягулык төягән сиксәннән артык машинаны юк итә.

«Ми-8» вертолеты хәрби һәм эзләнү эшләрен төнлә алып бару өчен җиһазландырылмаган. Алимов бу җитешсезлекне урынны, разведка мәгълүматларын тәфсилләп өйрәнү белән тутыра, шуңа күрә иң катлаулы хәрби бурычны да үтәүгә һәрвакыт әзер була. Владимир Ришат улы разведка төркемен дошман тылына бер дә ялгышмыйча төшерә, хәрби бурычны үтәгәннән соң аларны билгеләнгән вакытта бортына ала. Хәтта куркусыз спецназ егетләре дә очучының осталыгына һәм батырлыгына шаккаталар: ул бит аларны өметсез булып күренгән хәлләрдән дә тартып чыгара.

Бер үзәк басманың журналисты Владимир Матяш Владимир Алимовның сугышчан эшчәнлегеннән берничә эпизод китерә:

«1999 елның 4 октябрендә экипаж 276 нчы мотоукчылар полкының хәрәкәт фронтында разведка үткәрә. Майор Алимов бер биеклектә боевиклар төркемен күреп ала. Ул борт коралы ярдәмендә боевикларны юк итә, ә аннары разведка төркемен төшерә. Бу мотоукчылар полкы подразделениеләренә, сугышчыларын һәм техниканы югалтмыйча, кирәкле позицияләргә урнашырга мөмкинлек бирә.

1999 елның 15 октябрендә майор Алимов экипажына Серноводск районында 509,9 биеклегендә боевиклар чолганышында калган спецназ төркемен эвакуацияләргә боерык бирелә. Ике «Ми-24» вертолетыннан торган ярдәм төркеме белән майор әлеге районга килеп җитә һәм шунда ук сугышка керә. «Ми-24» вертолетына ышыкланып, Алимов үз вертолетын утырта, спецназчыларны төйи һәм боевиклар чолганышыннан чыгып китеп бара. Владимир Ришат улының шәхси батырлыгы 12 солдатны үлемнән коткара.

1999 елның 13 декабрендә майор җитәкчелегендәге вертолетлар төркеме Аргун тарлавыгында бәреп төшерелгән һәм Иске Атак дигән чечен авылы тирәсенә егылып төшкән «Су-25» очучысын эзләү белән шөгыльләнә. Һава торышы начар, болытлар 80-90 метрда йөзә, күз күреме бер чакрымнан да азрак була. Ярыш-Мардага килеп

второму ведомому на прикрытие, Алимов повел свой вертолет на посадку. Во время снижения попал под шквальный огонь боевиков, в результате чего была выведена из строя связь, система управления огнем, повреждена половина приборов… Приземлившись, Алимов приказал личному составу парашютно-десантной группы, находившейся на борту, рассредоточиться и огнем прикрыть эвакуацию экипажа и десантной группы сбитого вертолета.

22 минуты под огнем понадобилось командиру, чтобы погрузить на борт солдат, пятеро из которых были ранены. Осознавая личную ответственность за жизнь боевых товарищей, имея на борту тройную перегрузку, в условиях разряженного воздуха гор, Алимов сумел взлететь. 40 минут с таким количеством народа, с пробитыми баками и простреленными лопастями, в сложных метеоусловиях, без радиосвязи, с неработающим компасом пилот долетел и произвел в Моздоке посадку. На вертолете насчитали 40 пробоин, из них 12 – в пилотской кабине. Как говорят в таких случаях, долетел на собственном сердце, потому что после приземления вертолет не подлежал восстановлению и был списан.

– Во время боя за спасение экипажей и десантников, – рассказывает один из членов экипажа Алимова, – наш вертолет получил значительные повреждения. Тут о вынужденной посадке бы думать, но ведь внизу наши товарищи… И командир тогда мне сказал: «Или мы все уйдем, или все останемся здесь». Владимир Ришадович в тот памятный день под плотным огнем противника, по сути дела, спас 38 солдат и офицеров.

Из таких эпизодов и складывалась боевая работа майора Алимова. Участвуя в различных кампаниях, в том числе и за границей, он выполнил около 1000 боевых вылетов. Наверное, самой судьбой начертано Владимиру, постоянно рискуя, выручать людей из беды. Спасать, несмотря ни на какие трудности.

Указом Президента Российской Федерации от 15 февраля 2000 года за мужество и героизм, проявленные при исполнении воинского долга в ходе контртеррористической операции в Северо-Кавказском регионе, майору Алимову Владимиру Ришадовичу присвоено звание Героя Российской Федерации с вручением медали «Золотая Звезда».

В 2004 году ему присвоена высшая летная квалификация «летчик-снайпер». А вскоре вслед за этим и почетное звание «Заслуженный военный летчик Российской Федерации». Владимир Ришадович – почетный гражданин Вяземского района Смоленской области. На малой родине – в селе Караидель Башкортостана одна из улиц названа его именем. Он член совета клуба заслуженных военных летчиков и летчиков-испытателей, почетный член пилотажной группы «Русь».

Полковник Алимов В.Р. продолжил службу в Вооруженных Силах России. Работал старшим инспектором отдела боевой подготовки штаба 16-й воздушной армии. Награжден также орденами Красной Звезды, Мужества, «За военные заслуги», медалями.

җитәрәк, боевиклар вертолетларга ут ача. Майор Вячеслав Христофоров үзенең машинасына снаряд тию турында җиткерә. Икенче машинага каплап торырга боерык биреп, Алимов үз вертолетын утыртырга уйлый. Түбәнәйгән чакта боевикларның ут өермәсенә эләгә, нәтиҗәдә элемтә, утны идарә итү системасы сафтан чыга, приборларның яртысы зыян күрә. Җиргә төшеп җиткәч, Алимов бортта булган парашютчы-десантчылар төркеменә таралып урнашырга һәм бәреп төшерелгән вертолетның экипажы белән десант төркемен ут белән каплап торырга боера.

Бишесе яралы булган солдатларны ут астында бортына төяү өчен командирга 22 минут вакыт кирәк була. Сугышчан иптәшләренең гомере өчен җаваплылыкны үз өстенә алып, бортында өч тапкыр артык йөк булган килеш, тауларның сирәкләнгән һавасы шартларында Алимов очып китә ала. Шулкадәр кеше, тишек баклар һәм канатлар белән, начар һава шартларында радиоэлемтәсез, җимерек компас белән очучы 40 минут эчендә Моздокка барып җитә һәм вертолетын утырта. Соңыннан вертолетта 40 тишек санныйлар, шуларның 12се очучы кабинасында. Андый очракларда «үз йөрәгендә очкан» диләр, чөнки вертолет инде тәэзтерлек хәлдә булмый һәм списать ителә.

– Экипажны һәм десантчыларны коткару өчен сугышта безнең вертолет шактый зыян күрде, – дип сөйли Алимов экипажы әгъзаларының берсе. – Мәҗбүри төшеп утыру турында уйлар идек, ләкин аста безнең иптәшләр бит... Шунда командир миңа: «Йә без барыбыз да китәбез, йә барыбыз да монда калабыз», – дип әйтте. Ул истәлекле көндә дошманның көчле уты астында Владимир Ришат улы 38 солдат һәм офицерны коткарды.

Майор Алимовның хәрби эшчәнлеге шундый эпизодлардан тора да инде. Төрле кампанияләрдә катнашып, шул исәптән чит илдә дә, ул меңгә якын хәрби очыш ясый. Мөгаен, даими рәвештә хәвеф-хәтәр астында булып, кешеләрне бәладән коткару Владимирның язмышына язылгандыр. Бернинди авырлыкка да карамастан коткару.

Төньяк Кавказ төбәгендә террорчылыкка каршы операция барышында хәрби бурычын үтәгәндә күрсәткән батырлыгы һәм геройлыгы өчен, Россия Федерациясе Президентының 15 февраль, 2000 ел Указы нигезендә, майор Алимов Владимир Ришат улына Россия Федерациясе Герое исеме бирелә һәм «Алтын Йолдыз» медале тапшырыла.

2004 елда аңа иң югары – «Очучы-снайпер» очучылык квалификациясе, шуннан соң озак та үтми, «Россия Федерациясенең атказанган хәрби очучысы» дигән мактаулы исем дә бирелә. Владимир Ришат улы – Смоленск өлкәсе Вязьма районының мактаулы гражданины. Туган ягында – Башкортстанның Караидел авылында бер урам аның исемен йөртә. Ул атказанган хәрби очучылар һәм очучы-сынаучылар клубы советы әгъзасы, «Русь» очучылар төркеме шәрәфле әгъзасы.

Полковник В.Р. Алимов Россиянең Кораллы көчләрендә хезмәтен дәвам иттерә. 16 нчы һава армиясе штабының сугышчан хәзерлек бүлеге өлкән инспекторы булып эшли. Шулай ук Кызыл Йолдыз, Батырлык, «Хәрби казанышлар өчен» орденнары, медальләр белән бүләкләнә.

АЛЫКОВ Марат Равильевич

Родился 20 августа 1959 года в поселке Капустин Яр ныне Ахтубинского района Астраханской области в семье военнослужащего. В 1980 году окончил Качинское высшее военное училище летчиков. Служил в строевых частях ВВС. Участвовал в боевых действиях в Афганистане. В качестве старшего летчика, затем командира звена совершил 214 боевых вылетов на истребителе-бомбардировщике Су-17. За выполнение боевых заданий награжден орденом Красной Звезды. В 1985 году ушел в запас. Но в 1987-м окончил Школу летчиков-испытателей и до 2005 года находился на летно-испытательной работе в ОКБ имени А.И. Микояна. В ноябре 1997 года поднял в небо и провел испытания сверхзвукового истребителя МиГ-29СМ. Участвовал также в испытаниях МиГ– 29СМТ, МиГ-29УБТ, МиГ-29М2, МиГ-31, МиГ-АТ.

За мужество и героизм, проявленные при испытании новой авиационной техники, Алыкову Марату Равильевичу 31 мая 1998 года присвоено звание Героя Российской Федерации с вручением медали «Золотая Звезда».

В 2006 году заслуженный летчик-испытатель 1-го класса, кандидат технических наук, Герой России Алыков М.Р. окончил Российскую академию государственной службы при Президенте Российской Федерации. Жил в Москве, а с 2006 года проживает в городе Жуковском Московской области. Награжден также орденом «За личное мужество».

1959 елның 20 августында Әстерхан өлкәсенең хәзерге Актүбә районы Капустин Яр бистәсендә хәрби хезмәткәр гаиләсендә туа. 1980 елны Качинск очучылар югары хәрби училищесын тәмамлый. Хәрби һава көчләре частьларында хезмәт итә. Әфганстандагы сугышчан хәрәкәтләрдә катнаша. Өлкән очучы, аннары звено командиры сыйфатында «Су-17» истребитель-бомбардировщикта 214 сугышчан очыш ясый. Хәрби заданиеләрне үтәгән өчен Кызыл Йолдыз ордены белән бүләкләнә. 1985 елдан запаска чыга. Әмма 1987 елда Очучы-сынаучылар мәктәбен тәмамлый һәм 2005 елга кадәр А.И.Микоян исемендәге ОКБда очу-сынау эшләрендә катнаша. 1997 елның ноябрендә тавыш тизлегеннән дә тизрәк оча торган «МиГ-29СМ» истребителен һавага күтәрә һәм сынаулар үткәрә. Шулай ук «МиГ-29СМТ», «МиГ-29УБТ», «МиГ-29М2», «МиГ-31», «МиГ-АТ» истребительләрен сынауда да катнаша.

Яңа авиация техникасын сынаганда күрсәткән батырлыгы һәм геройлыгы өчен Алыков Марат Равил улына 1998 елның 31 маенда Россия Федерациясе Герое исеме бирелә һәм «Алтын Йолдыз» медале тапшырыла.

Атказанган беренче класслы очучы-сынаучы, техник фәннәр кандидаты, Россия Герое 2006 елда Россия Федерациясе Президенты каршындагы Россия дәүләт хезмәте академиясен тәмамлый. Мәскәүдә яши, ә 2006 елны Мәскәү өлкәсенең Жуковск шәһәренә күчә. «Шәхси батырлык өчен» ордены белән дә бүләкләнгән.

АХПАШЕВ Игорь Николаевич

Родился 24 декабря 1969 года в селе Аскиз Аскизского района Хакасской автономной области Красноярского края (ныне Республика Хакасия). После окончания средней школы поступил в Самарский политехнический институт, но, проучившись там год, решил избрать профессию военного. И это не случайно. «Он с детских лет мечтал быть военным, – вспоминает учитель математики и классный руководитель Игоря в пятых-восьмых классах Лариса Ширингина. – Очень любил математику, участвовал в олимпиадах. И надо было видеть, какой радостью светились его глаза, когда Игорь справлялся с самой трудной задачей. Он был открытым, целеустремленным, с большим уважением относился к девочкам. Его родители Николай Гаврилович и Лидия Ивановна были моими первыми помощниками в классе».

Игорь мечтал стать офицером, и не просто офицером, а офицером-танкистом. Мечта эта шла из детства, когда мальчик на даче вырыл себе землянку под «командный пункт» и оттуда командовал игрушечными «боевыми» машинами.

С первого раза в военное училище поступить не удалось, и, чтобы не терять год, юноша поступил в Сызранский филиал Самарского политехнического института. А через год вновь попытал счастье и поступил-таки в Казанское высшее командное танковое училище.

Четыре года учебы в танковом пролетели незаметно. Игорь был любознательным и увлеченным человеком. В школе и в училище помимо своей основной профессии танкиста он освоил навыки токаря, шофера, автослесаря, инженера-механика.

1969 елның 24 декабрендә Красноярск крае Хакасия автономияле өлкәсенең (хәзер – Хакасия Республикасы) Аскиз районы Аскиз авылында туа. Урта мәктәпне тәмамлагач, Самара политехника институтына укырга керә. Ләкин бер ел укыганнан соң хәрби хезмәткәр һөнәрен сайларга карар итә. Бу очраклы гына түгел. «Ул балачактан ук хәрби кеше булырга хыялланды, – дип искә төшерә Игорьның 5-8 нче сыйныфлардагы математика укытучысы һәм сыйныф җитәкчесе Лариса Ширингина. – Математиканы бик ярата, олимпиадаларда катнаша иде. Иң авыр мәсьәләне чишкәч, аның күзләреннән шатлык чаткылары сибелә иде. Ул ачык күңелле, максатка омтылучан, кызларны бик хөрмәт итүчән. Аның әти-әниләре Николай Гаврилович һәм Лидия Ивановна сыйныфта минем беренче ярдәмчеләрем булдылар».

Игорь офицер булырга хыяллана, гади офицер гына түгел әле, офицер-танкист булырга. Аның бу хыялы бала чагыннан ук килә. Ул чакта малай дачаларында землянка казып, «команда пункты» ясый һәм шуннан торып уенчык «хәрби» машиналар белән җитәкчелек итә.

Хәрби училищега беренче тапкырдан ук керә алмый, шуңа күрә елын югалтмас өчен, яшүсмер Самара политехника институтының Сызраньдагы филиалына керә. Ә бер елдан кабат бәхетен сынап карый һәм Казан югары командա танк училищесына укырга керә.

Танк училищесында укыган дүрт елы сизелми дә үтеп китә Игорь кызыксынучан һәм һәвәс кеше була. Үзенең төп танкист һөнәреннән тыш, училищеда ул токарь, шофер, автослесарь, инженер-механик һөнәрләрен дә үзләштерә.

И вот первое назначение, первая самостоятельная должность – командир танкового взвода 386-го танкового полка 2-го армейского корпуса СибВО.

Приезжая в отпуск, Игорь увлеченно рассказывал о воинской службе. Родители видели в возмужавшем парне настоящего командира, чувствовавшего и несшего ответственность за своих подчиненных.

1 декабря 1994 года Ахпашева назначают командиром танковой роты 74-й отдельной гвардейской мотострелковой бригады 28-го корпуса СибВО. Почему именно его? На этот вопрос друзья отвечали так: потому что открытый, прямой, ответственный и надежный.

13 декабря бригаду подняли по тревоге, приказали спешно снять технику с хранения, получить боеприпасы и приготовиться к будущим боевым действиям. Некоторые офицеры написали рапорты с отказом от участия в боевых действиях и тут же были уволены. В батальоне, где служил Игорь, таких не нашлось. Правда, молодые солдаты и офицеры не знали тогда, что их ждет впереди.

А ждала их Чечня. В ночь с первого на второе января 1995 года танкисты вступили в бой. Как вспоминает друг Игоря Александр Гаврилюк, первый бой получился бестолковым: куда стрелять, что делать не знали. Появились первые потери – погиб один экипаж. Одним словом, боевой опыт приобретали ценой потерь.

В этой неразберихе один из взводов роты Ахпашева попал в засаду, командир взвода был ранен. Нужно было срочно идти на выручку. Дважды на броне командира роты разрывались гранатометные снаряды, но экипаж остался живым и выручил своих боевых друзей. Пять-шесть боев происходило в день. Воевать учились на ходу. В одном из

һәм менә беренче билгеләнү, беренче мөстәкыйль вазыйфа – СибВО 2 нче армия корпусы 386 нчы танк полкының танк взводы командиры.

Отпускыга кайткач, Игорь дәртләнеп, хәрби хезмәте турында сөйли торган була. Әти-әниләре егетнең үз кул астындагылар өчен җаваплылык тоючы чын командир булып җитлеккәнен күрәләр.

1994 елның 1 декабрендә Ахпашевны СибВО 28 нче корпусы 74 нче аерым гвардия мотоукчылар бригадасының танк ротасы командиры итеп билгелиләр. Нигә нәкъ менә аны рота командиры итеп билгеләделәр икән соң? Бу сорауга дуслары, ачык күңелле, туры сүзле, җаваплы һәм ышанычлы булганы өчен, дип җавап бирәләр.

13 декабрьдә бригаданы тревога буенча күтәрәләр, тиз генә техниканы саклаудан чыгарып, боеприпаслар алырга һәм сугышчан хәрәкәтләргә әзерләнергә боерык бирәләр. Кайбер офицерлар, хәрби хәрәкәтләрдә катнашудан баш тартып, рапорт язалар һәм шунда ук азат ителәләр. Игорь хезмәт иткән батальонда андыйлар табылмый. Дөрес, яшь солдат һәм офицерлар ул чакта алда үзләрен ни көткәнен белмиләр әле.

Аларны Чечня көткән икән. 1995 елның икенче гыйнварына каршы төндә танкистлар сугышка керә. Игорьның дусты Александр Гаврилюк искә төшергәнчә, беренче сугыш мәгънәсез килеп чыга: кая атарга, нәрсә эшләргә белмиләр. Беренче югалтулар да барлыкка килә – бер экипаж һәлак була. Кыскасы, сугышчан тәҗрибәне югалтулар бәрабәренә туплыйлар.

Бу чуалчык вакытында Ахпашев ротасының бер взводы засадага эләгә, взвод командиры яралана. Ашыгыч рәвештә аларны коткарырга кирәк була. Рота командиры бронясы өстендә ике тапкыр гранатадан атылган снарядлар шартлый, ләкин экипаж исән кала һәм сугышчан дусларын коткара. Көнгә биш-алты сугыш булып тора. Сугышырга шулай өйрәнәләр, сугыш вакытында, Грозныйда Совмин бинасын һәм Президент сараен штурмлаганда, рота миномет уты астында кала. Авыр яраланган Юрий Моисеев бер төнлек кенә яшәп кала. «Куркыныч иде, – дип искә ала Александр Гаврилюк. – Техника яна, ут астында кешеләр арлы-бирле йөгерешә, бинаалар җимерелә. Волгоград полкы батальон командиры майор Рафиков: «Егетләр, монда үтерәләр. Төнгә сак куеп калдырыгыз, юкса боевиклар суеп китәрләр. Урам сугышлары вакытында зенит пулеметыннан атмагыз – снайпер сизеп алыр. Кирәкмәгәндә башларыгызны чыгармагыз!» – дип киңәш бирде. Ул безгә нәрсә эшләргә, ничек сакланырга икәнен аңлатучы бердәнбер офицер булды, без аңа бик рәхмәтле. Бер очрак истә калган. Сугышның иң кызган вакытында безнең янга полковник – Волгоград корпусының сугышчан хәзерлек бүлеге начальнигы йөгереп килде дә: «Егетләр, ярдәм итегез, мотоукчылар ротасы засадага эләкте, каплагыз әле», – дип үтенде. Ул танкка утырды да сугышка ташланды. Боевиклар машинага алты тапкыр гранатометтан атып тидерделәр, ләкин экипаж исән калды. Полковник рациядән кычкыра: «Улым, мин янам, чыдап тора алырсыңмы?!» Чыдыйм, дип җавап бирәм. Без ротаны каплый алдык... Взводны бүләккә тәкъдим иттеләр.

Игорь белән соңгы очрашуыбыз, – дип дәвам итә Александр Гаврилюк, – гыйнварның 12 сеннән 13 енә каршы

боев при штурме здания Совмина и президентского дворца в Грозном рота попала под минометный обстрел. Тяжелую рану получил Юрий Моисеев, проживший после этого только сутки. «Было страшно, – вспоминает Александр Гаврилюк.– Техника горит, люди под огнем мечутся, здания рушатся. Майор Рафиков, комбат из Волгоградского полка, настойчиво посоветовал: «Мужики, здесь убивают. Ночью выставляйте охрану, не то боевики порежут. Во время уличных боев не стреляйте из зенитного пулемета – снайпер засечет. Лишний раз не высовывайтесь!» Он был единственным офицером, который объяснил нам, что делать, как сберечься, за что ему мы были благодарны. Запомнился такой случай. К нам в разгар боя подбежал полковник, начальник отдела по боевой подготовке Волгоградского корпуса, и попросил: «Ребята, помогите, мотострелковая рота попала в засаду, прикройте». Он сел в танк и повел его в бой. В машину шесть раз боевики попали из гранатомета, но экипаж остался жив. Полковник кричит по рации: «Сынок, я горю, продержишься?!». Отвечаю, что продержусь. Роту мы прикрыли… Взвод был представлен к награде.

А последняя наша встреча с Игорем, – продолжает Александр Гаврилюк, – произошла с 12 на 13 января – на поминках капитана Юрия Моисеева. Девять дней прошло, как погиб наш товарищ.

Потом вновь был бой. Комбат капитан Александр Новкин сообщил, что выделяется бронегруппа для прикрытия десантников, которые пойдут штурмовать здание Совмина. В эту бронегруппу вошли капитан Игорь Суббота, Павел

капитан Юрий Моисеевны искә алганда булды. Иптәшебез һәлак булганга тугыз көн узган иде.

Аннан соң яңадан сугыш. Комбат капитан Александр Новкин Совмин бинасын штурмлауга барачак десантчыларны каплау өчен бронетөркем җыелуын хәбәр итте. Бу бронетөркемгә капитан Игорь Суббота, Павел Немцов һәм мин эләктек. Иртәнге сәгать дүртләрдә штурм башланды. Бинаның ике катын тиз алдык, ә менә өченчесендә атыш башланды. Без бинаны шәһәр белән бәйләп торучы күперне утка тоткалап, хәрәкәткә контрольлек иттек. Күпер аша дудаевчылар чолганыштагы боевикларга корал һәм сугыш кирәк-яраклары ташыйлар иде. Ул урыннан иң соңгы булып мин киттем. Снарядлар һәм ярдәм кирәк иде. Павел Немцов танкларны кая алып барырга икәнен күрсәтү өчен генә Игорь Ахпашев машинасына күчеп утырды. Танк кузгалып китте, ләкин Игорь бары тик бер тапкыр гына атарга өлгерде...

Бу сугышта булган кешеләр, дошман минасы туп-туры килеп тиде, дип сөйлиләр. Башняның люгы ачык булган. Ике шартлау бергә кушыла – танк эчендәге снарядлар да шартлый. Павел Немцовның гәүдәсе башняга чыгарып ташлана. Ә Игорь аның эчендә янып үлә...»

Күпмедер вакыттан соң Александр Гаврилюк үзе дә яралана. Әсирлеккә эләгүдән аны экипаж егетләре – төзәүче Андрей Ильященко һәм механик-йөртүче Виталий Самарин коткара. Госпитальдә ятканда, Александр батальонның 31 машинасыннан дүртесе генә калганлыгын, калганнарының сафтан чыгарылганын яки яндырылганын белә.

Немцов и я. Часа в четыре утра начался штурм. Два этажа здания взяли быстро, а вот на третьем завязалась перестрелка. Мы контролировали движение, простреливая мост, который связывал здание с городом. По этому мосту дудаевцы перебрасывали осажденным боевикам оружие и боеприпасы. Последним с этого места уходил я. Требовалось пополнение снарядами и подкрепление. Павел Немцов перебрался в машину к Игорю Ахпашеву, чтобы показать, куда вести танки. Танк тронулся, но Игорь успел сделать только один выстрел…

Те, кто был в этом бою, рассказывают, что случилось прямое попадание вражеской мины. Люк башни был открыт. И два взрыва слились в один – сдетонировали снаряды внутри танка. Тело Павла Немцова выбросило на башню. А Игорь сгорел внутри нее…»

Через некоторое время был ранен и сам Александр Гаврилюк. От плена его спасли ребята из экипажа – наводчик Андрей Ильященко и механик-водитель Виталий Самарин. В госпитале Александр узнал о том, что из 31 машины батальона осталось всего четыре, остальные были подбиты или сожжены.

Указом Президента Российской Федерации от 15 мая 1995 года за мужество и героизм, проявленные при выполнении воинского долга, гвардии старшему лейтенанту Ахпашеву Игорю Николаевичу посмертно присвоено звание Героя Российской Федерации. Тело героя после гибели в горящем танке не поддавалось визуальной идентификации и до 2001 года находилось в Ростовской военной лаборатории. Только с помощью экспертов по ДНК его удалось идентифицировать. 7 февраля 2001 года с воинскими почестями останки героя похоронили на Подсиненском кладбище столицы Республики Хакасия – города Абакана.

В память о Герое России установлена мемориальная доска на здании школы №1 в родном селе, которую он окончил. Ему было всего 25 лет. В один из дней отец героя, Николай Ахпашев, по приглашению пришел в школу на торжество в память о его сыне.

– Спасибо большое, что не забываете нашего Игоря, – растроганно сказал Николай Гаврилович. – Пусть школа гордится своими выпускниками, а вам, дети, желаю успехов в учебе.

Минутой молчания почтили память отважного земляка школьники, педагоги, военные, представители администрации. Затаив дыхание, выслушали они однополчанина Игоря Ахпашева подполковника Олега Солодкого.

– Звание Героя России не дают просто так, – сказал он, медленно подбирая слова. – В том бою Игорь и его экипаж спасли десятки жизней, прикрывая отход товарищей. Он всегда жил по принципу «Сам погибай, а товарища выручай». На таких людях держится земля российская.

Помощник военного комиссара республики подполковник Олег Пегельс рассказал учащимся об истории локальных конфликтов, в которых погибли земляки, и вручил директору школы Людмиле Огурцовой Всероссийскую книгу памяти героев, погибших в локальных войнах в 1994-1996 годах. В эту книгу занесено и имя старшего лейтенанта Игоря Николаевича Ахпашева.

Земляки помнят героя. В Абакане ежегодно проводятся соревнования по рукопашному бою на приз Героя Российской Федерации Игоря Ахпашева.

Хәрби бурычын үтәгәндә күрсәткән батырлыгы һәм геройлыгы өчен гвардия өлкән лейтенанты Ахпашев Игорь Николаевичка, Россия Федерациясе Президентының 1995 елның 15 маендагы Указы нигезендә, үлгәннән соң, Россия Федерациясе Герое исеме бирелә. Янган танкта һәлак булганнан соң, геройның гәүдәсе идентификацияләнми һәм 2001 елга кадәр Ростов хәрби лабораториясендә саклана. Бары тик ДНК экспертлары ярдәме белән генә аны идентификацияләү мөмкин була. 2001 елның 7 февралендә геройның мәетен, хәрби хөрмәт күрсәтеп, Хакасия Республикасы башкаласы Абакан шәһәренең Подсиненск зиратына җирлиләр.

Туган авылының ул тәмамлаган беренче номерлы мәктәбе бинасына Россия Герое истәлегенә мемориаль такта куелган. Аңа бары 25 яшь иде. Көннәрдән бер көнне геройның әтисе Николай Ахпашев, чакыру буенча, улы истәлегенә оештырылган тантанага мәктәпкә килә.

– Безнең Игорьны онытмаганыгыз өчен бик зур рәхмәт, – ди күңеле нечкәргән Николай Гаврилович. – Мәктәп үзенең укучылары белән горурлансын, ә сезгә, балалар, укуыгызда уңышлар телим.

Батыр якташлары истәлеген укучылар, укытучылар, хәрбиләр, хакимият вәкилләре бер минутлык тынлык белән искә алдылар. Игорь Ахпашевның полкташы подполковник Олег Солодкой чыгышын алар тын да алмый тыңладылар.

– Россия Герое исемен болай гына бирмиләр, – диде ул, сүзләрен сайлап-сайлап кына. – Бу бәрелештә Игорь һәм аның экипажы уннарча кешенең гомерен саклап калдылар. Ул һәрвакыт «Үзең үлсәң ул, ә иптәшеңне коткар» дигән принцип белән яшәде. Россия җире нәкъ шундый кешеләргә таянып тора да инде.

Республика хәрби комиссары ярдәмчесе подполковник Олег Пегельс укучыларга якташлары һәлак булган низаглар тарихын сөйләде һәм мәктәп директоры Людмила Огурцовага 1994-1996 елларда локаль сугышларда һәлак булган геройларның Бөтенроссия Хәтер китабын тапшырды. Бу китапка өлкән лейтенант Игорь Николаевич Ахпашев исеме дә кергән.

Якташлары геройны хәтерли. Абаканда ел саен Россия Федерациясе Герое Игорь Ахпашев призына кул сугышлары ярышлары уздырыла.

БАРИЕВ Радик Абрарович

Родился в 1961 году в городе Белокоровичи Житомирской области Украины в семье кадрового офицера. Пока военный сейсмолог Абрар Бариев колесил по огромной стране, называвшейся еще недавно СССР, значительная часть детства будущего героя прошла на родине отца – Ирнуре, что в Республике Марий Эл. Как вспоминают в здешней школе, Радик был круглым отличником, его постоянно ставили в пример. Школу он окончил со средним балом 4,9 – досадную четверку в аттестате вывели по истории. Вопроса «кем быть?» перед ним не стояло, парень давно решил, что будет летчиком.

В 1978 году он поступил в Качинское летное училище. Там в 19 лет впервые сел за штурвал самолета. Из более чем шести тысяч вылетов в его послужном списке первый, конечно же, запомнился больше всего из-за переполнявших эмоций. После окончания в 1982 году училища Бариев служил в 145-м истребительном полку в Ивано-Франковске в Прикарпатском военном округе. В 1988 году поступил в Военно-воздушную академию имени Ю.А. Гагарина.

С 1991 года Радик – в Центре подготовки летчиков-испытателей имени В.П. Чкалова в городе Ахтубинске. В январе 2002 года его назначают начальником 267-го летно-испытательного центра.

Здесь получают путевку в жизнь все новые модели самолетов – от спортивных до тяжелых бомбардировщиков. Задача испытателей – выявить предел возможностей но-

1961 елда Украинаның Житомир өлкәсе Белокоровичи шәһәрендә кадровый офицер гаиләсендә туа. Хәрби сейсмолог Әбрар Бариев әле күптән түгел генә СССР дип аталган зур ил буйлап йөргәндә, булачак геройның балачагы әтисенең туган ягы – Мари Иле Республикасындагы Ирнурда уза. Радик һәрвакыт «бик яхшы» билгеләренә генә укыды, аны гел үрнәк итеп куя идек, дип искә алалар хәзер мәктәптә. Мәктәпне ул уртача 4,9 балл белән тәмамлый, аттестатына бердәнбер «дүртле»не тарихтан куялар. Аның алдында «кем булырга?» дигән сорау беркайчан да тормый, егет очучы булачагын әллә кайчан хәл итеп куйган инде.

1978 елны ул Качинск очучылар училищесына керә. Шунда укыганда 19 яшендә беренче тапкыр самолет штурвалына утыра. Ул ясаган алты меңнән артык очышның иң беренчесе, әлбәттә, барысыннан да ныграк исендә калган. 1982 елны училищены тәмамлагач, Бариев Прикарпатск хәрби округында Ивано-Франковскиның 145 нче истребитель полкында хезмәт итә. 1988 елны Ю.А.Гагарин исемендәге Хәрби-һава академиясенә керә.

1991 елдан Радик – Актүбә шәһәрендәге В.П.Чкалов исемендәге Очучы-сынаучылар әзерләү үзәгендә. 2002 елның гыйнварында аны 267 нче очу-сынау үзәге начальнигы итеп билгеләп куялар.

Спорт самолетларыннан алып авыр бомбардировщикка кадәр барлык самолетларның яңа модельләре «тормыш»ка юлламаны моннан ала. Сынаучыларның бурычы –

вой машины и создать практическое руководство по управлению ей для строевых летчиков.

Под началом Бариева работали полторы тысячи профессионалов, в том числе 250 полковников, более десяти Героев России.

А всего за 90 лет существования Центра в нем выросли 5 дважды Героев Советского Союза, 92 Героя Советского Союза, 21 Герой России. Центр имеет свой диссертационный Совет, в котором защищено более 500 кандидатских диссертаций, 60 докторских. Сейчас в Центре служат 55 кандидатов и 12 докторов наук. Словом, это суперэлита отечественной авиации.

После длительного простоя отечественной военной авиации в лихие 90-е годы, когда самолеты больше стояли на земле, чем летали, найти асов было непросто. Поэтому прошедших отбор пилотов доучивали тут же, в Центре. Подготовка одного современного летчика-испытателя обходится государству в несколько миллионов долларов. Поэтому они товар штучный: на всю Россию насчитывается сегодня всего 15 испытателей истребителей и 20 испытателей бомбардировщиков. А вот зарплата до последнего времени явно не дотягивала до достойной, но в испытатели люди идут не корысти ради, а с осознанием огромной ответственности, ведь цена современных моделей самолетов приближается к ста миллионам долларов за штуку и нередко они существуют в единственном экземпляре. Потерять такой самолет – значит отбросить страну на два-три года назад. В городке, где располагается Центр, есть памятник летчикам-испытателям, погибшим при испытаниях машин. На стеле золотом выбиты около 50 фамилий.

Как вы, читатели, поняли, наверное, риск, нештатные ситуации для обитателей летного Центра – повседневная норма. Как признался немногословный начальник Центра, лично у него за время летной службы возникало десятка полтора нештатных ситуаций. Радик Абрарович не раз рисковал жизнью, спасая боевые машины. Первый раз

яңа машинаның мөмкинлекләре чиген ачыклау һәм строевой очучылар өчен аны идарә итү гамәле кулланмасын эшләү.

Бариев кул астында мең ярым профессионал, шул исәптән 250 полковник, уннан артык Россия Герое эшли.

Үзәк эшләгән 90 ел эчендә анда 5 ике тапкыр Советлар Союзы Герое, 92 Советлар Союзы Герое, 21 Россия Герое үсеп чыга. Үзәктә диссертация советы да эшләп килә, анда 500дән артык кандидатлык, 60 докторлык диссертацияләре яклаиган. Хәзер Үзәктә 55 фән кандидаты һәм 12 фән докторы эшли. Кыскасы, бу – безнең ил авиациясенең суперэлитасы.

Котырган туксанынчы елларда, самолетлар очуга караганда җирдә күбрәк басып торганда, илебезнең хәрби авиациясе озак вакыт торгынлыкта булганнан соң, «ас»ларны табу җиңел булмый. Шуңа күрә сайлап алынган очучыларны шушында – Үзәктә үк өйрәтәләр. Хәзерге заман очучы-сынаучыны әзерләү дәүләткә берничә миллион долларга төшә. Шунлыктан алар «исәпле товар»: бөтен Россиягә 15 истребитель сынаучысы һәм 20 бомбардировщик сынаучысы бар. Ә менә хезмәт хаклары соңгы вакытка кадәр хезмәтләренә бәрабәр түгел иде, ләкин кешеләр байлык хакына түгел, ә бик зур җаваплылык тоеп сынаучы булалар. Самолетларның заманча модельләре бәясе 100 миллион долларга якын һәм еш кына алар бердәнбер булалар бит. Шундый самолетны югалту – илне бер-ике елга артка алып ташлау дигән сүз. Үзәк урнашкан шәһәрчектә машиналарны сынаганда һәлак булган очучы-сынаучылар һәйкәле бар. Стеллага, алтын белән чокып, 50 гә якын фамилия язылган.

Үзегез дә аңлагансыздыр инде, укучыларым, очыш Үзәгендә эшләүчеләр өчен хәвеф-хәтәр, штаттан тыш вәзгыять – көндәлек норма. Үзәкнең аз сүзле начальнигы әйтүенчә, хезмәт итү барышында үзе дә шундый унбишләп очракка юлыккан. Радик Әбрар улы, хәрби машиналарны коткарганда, тормышын куркыныч астына бер генә тап-

между жизнью и смертью он оказался, когда ему было всего 24 года – в воздухе у самолета отказало управление. И хотя с земли последовала команда покинуть самолет, он посадил-таки МИГ-29, за что был награжден орденом Красной Звезды. В другой раз ракета, которую несет самолет, взорвалась сразу после пуска, едва отделившись от машины. Осколками повредило один двигатель, был пробит топливопровод, а до базы не меньше сотни километров. Бариев дотянул, причем едва колеса коснулись бетонки, как двигатель заглох – кончилось топливо. Говорят, когда готовили документы на очередное награждение, подсчитали, что на спасенных Бариевым самолетах он сэкономил для бюджета страны не менее миллиарда долларов.

Россия единственная страна, которая делает самолеты с управляемым вектором тяги, то есть с поворачивающимися двигателями. Такая машина может повисать в воздухе, крутиться как волчок, делать сальто-мортале. Применение управляемого вектора тяги в воздушных боях стало темой диссертации полковника Бариева. Он пока единственный в мире летчик, который, находясь в управляемом штопоре, поразил воздушную цель. Этот прием стал принципиально новой страницей в теории воздушного боя.

За период летной и испытательной работы Бариев освоил и испытал более 50 типов и модификаций самолетов. Он провел 13 государственных испытаний новой авиационной техники.

Указом Президента Российской Федерации от 4 февраля 2006 года за мужество и героизм, проявленные при испытании новой авиационной техники, старшему летчику-испытателю, начальнику летно-испытательного Центра Радику Абраровичу Бариеву присвоено звание Героя России.

«Полковник Бариев не раз рисковал своей жизнью, однако личное мужество и высокий профессионализм помогали ему всякий раз находить единственно верный выход из самых сложных ситуаций», – отметил Владимир Путин на церемонии награждения.

Несмотря на высокий пост, Бариев времени в небе проводит не меньше, чем раньше, ибо убежден, что в авиации «свадебных генералов» не бывает. С годами перегрузки даются все труднее, поэтому после полетов – обязательная реабилитация. Два часа в день Бариев обязательно проводит на тренажере и в общем-то физической формой своей доволен. «Доктора сказали, что лет на десять меня еще хватит», – улыбается ас. Вот таков он, Герой России Радик Абрарович Бариев!

кыр куймаган. Беренче тапкыр яшәү белән үлем арасында калганда аңа бары тик 24 яшь кенә була: һавада самолет идарә ителми башлый. Җирдән «самолетны калдырып чыгарга» дигән команда бирелгән булса да, ул МИГ-29ны барыбер төшереп утырта. Моның өчен аны Кызыл Йолдыз ордены белән бүләклиләр. Ә бервакыт самолет алып бара торган ракета, машинадан аерылып җитәр-җитмәс, кузгалып китүгә үк шартлый. Ярчыклар бер двигательне эштән чыгара, ягулык үткәргеч тишелә, ә базага кадәр әле 100 чакрымга якын кайтасы бар. Бариев кайтып җитә, көпчәкләр бетонга тиюгә мотор сүнә – ягулык бетә. Аңа чираттагы бүләккә документлар әзерләгәндә, үзе коткарган самолетлар белән ил бюджетына ким дигәндә миллиард доллар экономия ясаган, дип исәпләп чыгаралар.

Россия – идарә ителүче тарту векторлы, ягъни борылып йөри торган моторлы самолетлар эшләп чыгаручы бердәнбер ил. Андый машина һавада асылынып торырга, бөтерчек кебек әйләнергә, сальто-мортале ясарга мөмкин. Һава сугышларында идарә ителүче тарту векторын куллану полковник Бариевның диссертация темасына әйләнә. Әлегә ул – идарә ителүче штопорда торган килеш, һавадагы цельгә атып тидергән бердәнбер очучы. Бу алым һава сугышы теориясендә иң яңа сүз булып чыга.

Очучы һәм сынаучы булып эшләгән чорда Бариев самолетларның илледән артык тибын һәм модификациясен үзләштерә һәм сыный. Ул яңа авиация техникасына 13 тапкыр дәүләт сынавы уздыра.

2006 елның 4 февралендә яңа авиация техникасын сынаганда күрсәткән батырлыгы һәм геройлыгы өчен, Россия Федерациясе Президенты Указы нигезендә өлкән очучысынаучы, Очыш-сынау үзәге начальнигы Радик Әбрар улы Бариевка Россия Герое исеме бирелә.

«Полковник Бариев берничә тапкыр гомерен куркыныч астына куйды, ләкин шәхси батырлыгы һәм югары профессиональлеге аңа һәрвакыт иң катлаулы хәлләрдән дә чыгуның бердәнбер дөрес юлын табарга ярдәм итә иде», – диде Владимир Путин бүләкләү тантанасында.

Югары вазыйфа биләвенә дә карамастан, Бариев хәзер дә күп вакытын күктә үткәрә, чөнки ул авиациядә «туй генераллары» булмый дип саный. Еллар узган саен зур йөкләмәләрне үтәү авырлаша бара, шуңа күрә очыштан соң тернәкләнү мәҗбүри. Көнгә ике сәгать вакытын Бариев тренажерда үткәрә һәм үзенең физик халәтеннән канәгать. «Тагын ун елга түзәсең әле, дип әйтте табиблар», – дип елмая «ас». Менә шундый ул – Россия Герое Радик Әбрар улы Бариев!

БЕЛЯЕВ Николай Александрович

Родился 27 мая 1958 года в Куйбышеве (ныне Самара). В 1975 году окончил Казанское суворовское училище, после которого поступил в Рязанское воздушно-десантное командное училище. Как и все выпускники училищ, служебную карьеру начал с должности командира взвода в воздушно-десантных войсках.

Два года служил в Афганистане, где в составе 350-го гвардейского парашютно-десантного полка неоднократно участвовал в боях с моджахедами. В одном из боев был ранен. Не раз направлялся в командировки в Абхазию и Чечню.

В 1990 году окончил Военную академию имени М.В. Фрунзе.

Осенью 1993 года, после неконституционного роспуска Президентом Ельциным Верховного Совета в стране сложилась непростая, взрывоопасная ситуация. Результатом противостояния президента и Верховного Совета стал расстрел по приказу Ельцина из танковых орудий «Белого дома», в котором собрались народные депутаты. В эти часы необходимо было удержать ситуацию под контролем, оградить Москву от эскалации военных действий. В районе Останкино начальник штаба 119-го гвардейского парашютно-десантного полка 106-й гвардейской парашютно-десантной дивизии подполковник Николай Беляев, «...выполняя правительственное задание, проявил высокое

1958 елның 27 маенда Куйбышевта (хәзер Самара) туа. 1975 елны Казан Суворов училищесын тәмамлый, шуннан соң Рязань һава-десант команда училищесына укырга керә. Училище тәмамлаган барлык хәрбиләр кебек үк хезмәт карьерасын һава-десант гаскәрләрендә взвод командиры булып башлый.

Ике ел Әфганстанда хезмәт итә. 350 нче гвардия парашют-десант полкы составында күп тапкырлар моҗәһитләр белән ярышларда катнаша. Сугышларның берсендә яралана. Берничә тапкыр Абхазиягә һәм Чечняга командировкаларга җибәрелә.

1990 елны М.В.Фрунзе исемендәге Хәрби академияне тәмамлый.

1993 елның көзендә, Президент Ельцин Югары Советны таратканнан соң, илдә бик катлаулы хәл урнаша. Президент һәм Югары Совет арасындагы каршылык нәтиҗәсе булып Ельцинның халык депутатлары җыелган Ак йортка танк орудиеләреннән атарга биргән боерыгы тора. Әлеге сәгатьләрдә вәзгыятьне контрольдә тотарга, Мәскәүне хәрби хәрәкәтләр башланып китүдән сакларга кирәк була. Останкино районында 106 нчы гвардия парашют-десант дивизиясенең 119 нчы гвардия парашют-десант полкы штабы начальнигы подполковник Николай Беляев, «...Хөкүмәт заданиесен үтәгәндә, каушап калмады, югары

самообладание, выдержку и инициативу. Грамотно командовал десантниками в критической обстановке. Благодаря четким и уверенным действиям офицера были спасены жизни многих людей».

Указом Президента Российской Федерации от 7 октября 1993 года за мужество и героизм, проявленные при выполнении специального задания, Беляеву Николаю Александровичу присвоено звание Героя Российской Федерации с вручением медали «Золотая Звезда».

Помимо Звезды Героя до этого он был награжден советскими орденами Красного Знамени, Красной Звезды, российским орденом Мужества.

В июне 2007 года Беляеву Н.А. присвоено звание генерал-майора.

чыдамлык һәм инициатива күрсәтте. Критик хәлдә десантчылар белән дөрес җитәкчелек итте. Офицерның төгәл һәм ышанычлы гамәлләре аркасында күп кешеләрнең гомере саклап калынды».

1993 елның 7 октябрендә махсус задание үтәгәндә күрсәткән батырлыгы һәм геройлыгы өчен, Россия Федерациясе Президенты Указы нигезендә, Беляев Николай Александровичка Россия Федерациясе Герое исеме бирелә, «Алтын Йолдыз» медале тапшырыла.

Моңа кадәр ул совет орденнары – Кызыл Байрак, Кызыл Йолдыз, Россиянең Батырлык ордены белән бүләкләнгән була.

2007 елның июнендә Н.А. Беляевка генерал-майор дәрәҗәсе бирелә.

ВЕТЧИНОВ Денис Васильевич

Родился 23 июня 1976 года в поселке Шантюбе Атбасарского района Кокчетавской (ныне Акмолинской) области Северного Казахстана. В 1993 году окончил среднюю школу № 1 имени В.М. Комарова, где его отец преподавал физкультуру и автодело. С детства мечтой Дениса была воинская служба.

На действительную службу он был призван 1 августа 1993 года. Закончив службу, поступил в Омское высшее общевойсковое командное училище имени М.В. Фрунзе. В 1998 году в рамках реформы военного образования оно было расформировано, и в 2000 году Ветчинов завершил учебу в стенах Казанского филиала Челябинского танкового института.

В феврале 2000 года в составе 205-й мотострелковой бригады Денис был отправлен в Чечню, где с 2001-го по 2003 год в составе отдельного мотострелкового батальона участвовал в боевых действиях. С 2004 года проходил службу в 70-м гвардейском мотострелковом полку, с 2008-го служил заместителем командира полка по воспитательной работе 135-го мотострелкового полка.

В ночь с 7 на 8 августа 2008 года грузинские вооруженные формирования вероломно напали на столицу Южной Осетии город Цхинвали (Цхинвал), используя реактивные установки залпового огня «Град», а также минометы, гранатометы, танки и авиацию. Значительная часть города была разрушена, около 1600 осетин убиты.

Обстреляли грузины также и расположение российских миротворцев из артиллерийских орудий, танков и БМП, в результате чего 12 миротворцев были убиты, 150 ранены.

1976 елның 23 июнендә Төньяк Казахстанның Күкчәтау (хәзер Акмулла) өлкәсе Атбасар районы Шантүбә бистәсендә туа. 1993 елны В.М.Комаров исемендәге 1 нче номерлы әтисе физкультура һәм автоэш укыткан мәктәпне тәмамлый. Денис балачактан ук хәрби хезмәт турында хыяллана. Армиягә ул 1993 елның 1 августында чакырыла. Армия хезмәтен тәмамлагач, Омскидагы М.В.Фрунзе исемендәге ике Кызыл Байраклы югары гомумгаскәр командa училищесына укырга керә. 1998 елны хәрби берләшмә бетерелгәч, ул таратыла, ә Ветчинов укуын 2000 елны Чиләбе танк институтының Казан филиалында тәмамлый.

2000 елның февралендә 205 нче мотоукчылар бригадасы составында Денис Чечняга җибәрелә. Анда 2001 елдан 2003 елга кадәр аерым укчылар батальоны составында хәрби хәрәкәтләрдә катнаша. 2004 елдан башлап 70 нче гвардия мотоукчылар полкында, 2008 елдан 135 нче мотоукчылар полкында полк командирының тәрбия эшләре буенча урынбасары булып хезмәт итә.

2008 елның 7 нче августыннан 8 енә каршы төндә Грузия коралы формированиеләре, «Град» реактив установкаларын, минометлар, гранотометлар, танклар һәм авиация кулланып, Көньяк Осетия башкаласы Цхинвали (Цхинвал) шәһәренә хыянәтчел рәвештә басып керделәр. Шәһәрнең шактый зур өлеше җимерелде, 1600 гә якын осетин үтерелде.

Грузиннар шулай ук артиллерия орудиеләреннән, танк һәм БМПлардан Россия тынычлык урнаштыручылары урнашкан җиргә дә аттылар. Нәтиҗәдә тынычлык урнаштыру-

Пункт дислокации российского батальона был практически разрушен.

…Противостояние между Тбилиси и Цхинвалом своими корнями уходит в далекое прошлое. Зачатки конфликта проявились еще в 20-х годах XX века, после того, как Южная Осетия волевым путем была передана из РСФСР в состав Грузии.

В конце 1980 годов в Грузии начался подъем националистического движения, ратовавшего за ликвидацию автономных образований в составе Грузинской ССР. В целях защиты прав Южной Осетии и создания конституционных гарантий автономии 10 ноября 1989 года югоосетинские депутаты приняли решение о преобразовании автономной области в автономную республику, с чем категорически не согласилось грузинское руководство.

Вскоре противостояние югоосетинских и грузинских властей переросло в вооруженное противостояние, в ходе которого грузинские власти 8 августа 2008 года открыли уничтожающий огонь по городам и селам Южной Осетии.

Положение осетин и российских миротворцев сложилось критическое, ибо силы были явно не равны, и в этой ситуации Президент РФ принял решение с помощью российских вооруженных сил принудить Грузию к миру…

Колонна из трех десятков машин в составе мотострелкового батальона 135-го мотострелкового полка 19-й мотострелковой дивизии 58-й армии под командованием генерал-лейтенанта Анатолия Хрулева спешила на помощь осажденным в базовом лагере миротворцам. В колонне также находились командир полка Андрей Казаченко,

чыларның 12се үтерелде, 150се яраланды. Россия батальоны урнашкан пункт бөтенләй диярлек җимерелде.

...Тбилиси һәм Цхинвал арасындагы каршылыкның тамырлары тирәнгә китә. Низагның чаткылары XX гасырның 20 нче елларында ук, Көньяк Осетия көч куллану юлы белән РСФСР составыннан Грузиягә күчерелгәч күренә башлый.

1980 еллар ахырында Грузиядә Грузия ССР составындагы автономияле берләшмәләрне бетерү өчен көрәшүче милләтчелек хәрәкәте башлана. Көньяк Осетиянең хокукларын яклау һәм автономиягә конституциячел гарантияләр тудыру максатында, 1989 елның 10 ноябрендә Көньяк Осетия депутатлары автономияле өлкәне автономияле республикага үзгәртү турында карар кабул итәләр. Моның белән Грузия җитәкчелеге катгый рәвештә килешми.

Тиздән Көньяк Осетия һәм Грузия хакимиятләре каршылыгы кораллы бәрелешкә әверелә. 2008 елның 8 августында Грузия хакимиятләре Көньяк Осетия шәһәрләре һәм авыллары өстенә ут ача.

Осетиннар һәм Россия тынычлык урнаштыручыларының хәле катлаулана, чөнки көчләр тигез булмый. Шушы вәзгыятьтә РФ Президенты Россия Кораллы Көчләре ярдәмендә Грузияне солыхка мәҗбүр итәргә дигән карар кабул итә...

Генерал-лейтенант Анатолий Хрулев җитәкчелегендәге 58 нче армиянең 19 нчы мотоукчылар дивизиясе 135 нче мотоукчылар полкының мотоукчылар батальоны составындагы өч дистә машинадан торган колонна база лагеренда чолганышта калган тынычлык урнаштыручыларга ярдәмгә

начальник артиллерии полка Николай Багрий, заместитель командира полка по воспитательной работе майор Денис Ветчинов.

Вместе с военными ехали корреспондент «Комсомольской правды» Александр Коц, съемочная группа российского телеканала «Вести» во главе с Александром Сладковым и спецкор газеты «Московский комсомолец» Виктор Сокирко. Все они направлялись в эпицентр вспыхнувших событий по заданию своих редакций.

При въезде в Цхинвал колонну поджидала засада. Грузинские спецназовцы первыми выстрелами подбили две боевые машины пехоты. Колонна остановилась. Солдаты и журналисты в качестве укрытия использовали технику и ближайшие полуразрушенные дома. Генерал-лейтенант Хрулев, получив ранение, находился вместе со съемочной группой Сладкова и отстреливался из табельного пистолета. Майор Ветчинов, не растерявшись, открыл из автомата ответный огонь и уничтожил троих боевиков. Подобрав трофейный пулемет, он продолжал вести огонь по лесу, в котором укрылась группа противника. Машины, возобновив движение, пошли на прорыв. Журналисты Коц и Сокирко устремились за одним из бронетранспортеров, но неожиданно им путь преградил грузинский спецназовец. Он выстрелил из гранатомета. Ранения получили несколько человек, в том числе Коц и подполковник Багрий. В этот момент раненый майор Ветчинов срезал спецназовца очередью. Но и сам получил новое ранение – в голову. В последний момент, истекая кровью, заметил, что с противоположного фланга боевик прицелился в командующего армией Хрулева, и, не раздумывая, резко шагнув к нему, принял огонь на себя…

Майор Ветчинов в этом бою получил восемь огнестрельных ранений, в том числе и тяжелое, несовместимое с жизнью. По дороге в госпиталь он скончался.

Эта засада, как позднее выяснилось, оказалась единственной более или менее успешной операцией грузинских войск за весь период боевых действий. Раненного командарма благополучно эвакуировали во Владикавказ.

Александр Коц так вспоминает о Денисе Ветчинове: «Выцветший горный камуфляж, потертая кепка, прорезиненные берцы, винтовка с оптикой. На замполита он был похож меньше всего. Скорее на матерого спецназовца со спокойным взглядом». А вот что было сказано о майоре Ветчинове в служебной характеристике: «В боевой обстановке проявил себя храбрым, мужественным офицером, способным в любой ситуации выполнить приказ и принять правильное решение».

По словам друзей, Денис оставался хладнокровным в самых опасных ситуациях. И веселым, заводным в компании родных и друзей в свободное от службы время.

«Я впервые в военных действиях участвую, – сказал подполковник Николай Багрий. – Вот майор Денис Ветчинов – герой. Ему и тридцати трех не было, а он уже немало испытал в «горячих точках». Эта война для него, к сожалению, стала последней».

«Денис был настоящим офицером, – вспоминает подполковник Борисенко. – В 2003 году он попросил перевода из Буденновска в Шали, потому что хотел служить там, где выполняются настоящие боевые задачи».

ашыга. Колоннада шулай ук полк командиры Андрей Казаченко, полкның артиллерия начальнигы Николай Багрий, полк командирының тәрбия эшләре буенча урынбасары майор Денис Ветчинов та була.

Хәрбиләр белән бергә «Комсомольская правда» газетасы корреспонденты Александр Коц, «Вести» Россия телеканалының Александр Сладков җитәкчелегендәге төшерү группасы һәм «Московский комсомолец» газетасы махсус корреспонденты Виктор Сокирко да бара. Алар барысы да үз редакцияләре заданиесе буенча вакыйгалар үзәгенә юл ала.

Цхинвалга кергәндә колонна засадага эләгә. Грузия спецназчылары пехотаның ике хәрби машинасын атып сафтан чыгара. Колонна туктый. Солдатлар һәм журналистлар техника һәм якындагы ярымҗимерек өйләр артына яшеренәләр. Яраланган генерал-лейтенант Хрулев Сладковның төшерү төркеме белән бергә була. Майор Ветчинов югалып калмый, автоматтан җавап уты ача һәм өч боевикны юк итә. Аларның пулеметын үзенә алып, дошман төркеме яшеренгән урманга таба атуын дәвам иттерә. Машиналар яңадан кузгалып китә. Журналистлар Коц һәм Сокирко бер бронетранспортер артыннан ташлана, ләкин көтмәгәндә, Грузия спецназчысы аларның юлына аркылы төшә. Ул гранатометтан атып җибәрә. Берничә кеше яралана, шул исәптән Коц һәм подполковник Багрий. Шул мизгелдә яралы майор Ветчинов спецназчыга төзәп очередь бирә. Үзе тагын бер яра ала, бу юлы – башына. Иң соңгы мизгелдә каршы фланггагы боевикның армия командующие Хрулевка төзәгәнен күреп ала һәм уйлап та тормыйча аңа таба атлап, утны үзенә ала...

Бу сугышта майор Ветчинов сигез яра ала. Шуларның берсе иң авыры, аның гомерен кисүчесе була. Госпитальгә алып барганда ул юлда үлә.

Соңрак ачыкланганча, бу засада Грузия гаскәрләренең бөтен сугыш хәрәкәтләре вакытында бердәнбер уңышлы операциясе булып чыга. Яраланган командармны Владикавказга эвакуацияліләр.

Александр Коц Денис Ветчинов турында болай дип искә ала: «Төсе уңып беткән тау камуфляжы, кыршылган кепка, резиналы берц, оптикалы винтовка. Замполитка ул бер дә охшамаган иде. Тыныч карашлы чыныккан спецназчы кебек иде ул». Ә хезмәт характеристикасында майор Ветчинов турында менә ниләр язылган: «Сугышта үзен куркусыз, батыр офицер, теләсә нинди очракта да боерыкны үтәргә һәм дөрес карар кабул итәргә сәләтле итеп күрсәтте».

Дуслары әйтүенчә, иң куркыныч хәлләрдә дә Денис салкын канлы булып кала алган. Ә хезмәттән тыш вакытында туганнары һәм дуслары арасында шат күңелле булган.

«Мин хәрби хәрәкәтләрдә беренче тапкыр катнашам, – дигән подполковник Николай Багрий. – Менә майор Денис Ветчинов – герой ичмасам. «Кайнар нокта»ларда сыналганда, аңа әле утыз өч тә тулмаган иде. Кызганыч, бу сугыш аның өчен соңгысы булды».

«Денис чын офицер иде, – дип искә ала подполковник Борисенко. – Чын сугышчан бурычлар үтәлә торган җирдә хезмәт итәсе килеп, 2003 елны ул Буденновскидан Шәлегә күчерүләрен сорады».

Эренцен Ботаев: «Ул һәрвакыт кылыч йөзеннән йөрде, үз артыннан ияртә белде. Барыбыз өчен дә үрнәк иде. Рос-

Эренцен Ботаев: «Он всегда был на острие, всегда вел за собой. Был для всех нас образцом. Показывал всем, каким должен быть настоящий офицер Российской армии…»

Указом Президента РФ от 15 августа 2008 года за мужество и героизм, проявленные при исполнении воинского долга, Денису Васильевичу Ветчинову посмертно присвоено звание Героя Российской Федерации. При жизни Денис был награжден медалями «За отвагу», «За воинскую доблесть» 1-й степени, «За отличие в военной службе» 3-й степени.

У него остались 25-летняя жена Екатерина и двухлетняя дочь Маша…

Проститься с Героем России в гарнизонный Дом офицеров пришли не только друзья и близкие, но и сотни волгоградцев. Гвардии майора Дениса Ветчинова похоронили на Центральном кладбище Волгограда со всеми воинскими почестями.

В рамках памятных мероприятий, приуроченных к третьей годовщине августовской войны, в Цхинвале был открыт памятник Герою России, кавалеру югоосетинского ордена «Уацамонга» майору Денису Ветчинову. Бронзовый бюст офицера установлен на месте его гибели, на улице Героев.

сия армиясенең чын офицеры нинди булырга тиешлекне аңа карап белә идек…»

Хәрби бурычын үтәгәндә күрсәткән батырлыгы һәм геройлыгы өчен, РФ Президенты Указы нигезендә, 2008 елның 15 августында Денис Васильевич Ветчиновка үлгәннән соң Россия Федерациясе Герое исеме бирелә. Исән чагында Денис «Батырлык өчен», 1 нче дәрәҗә «Сугышчан дан», 3 нче дәрәҗә «Хәрби хезмәттәге уңышлар өчен» медальләре белән бүләкләнгән иде.

Аның 25 яшьлек хатыны Екатерина һәм Маша исемле ике яшьлек кызы калды…

Россия Герое белән хушлашырга горнизонның Офицерлар йортына дуслары һәм якыннары гына түгел, йөзләгән волгоградлылар килде. Гвардия майоры Денис Ветчиновны Волгоградның Үзәк зиратына хәрби хөрмәт күрсәтеп җирләделәр.

Август сугышының өч еллыгына багышланган истәлек чаралары кысасында Цхинвалда Россия Герое, Көньяк Осетиянең «Уацамонга» дигән ордены кавалеры майор Денис Ветчиновка һәйкәл ачылды. Офицерның бронзадан эшләнгән бюстын Геройлар урамына ул һәлак булган җиргә куйдылар.

ГОЛУБЯТНИКОВ
Святослав Николевич

Родился 18 июня 1958 года в селе Татарка Шпаковского района Ставропольского края в семье школьных учителей.

В 1975 году окончил Казанское суворовское училище и поступил в Рязанское воздушно-десантное училище. После его окончания служил в Иваново командиром взвода, затем командиром роты в Кировобаде. С 1979 года по 1999-й занимал должности от командира парашютно-десантного взвода до заместителя командира парашютно-десантного полка. В составе российских миротворческих сил выполнял специальные задания в Югославии, а затем в Закавказье.

Особая страница в биографии Станислава Голубятникова – служба в Чеченской Республике. Первая командировка в Чечню состоялась в 1992 году, тогда же произошли первые стычки с дудаевцами. Никто тогда не мог предположить, что через два года на чеченской земле российская армия будет вести полномасштабные боевые действия.

1 декабря 1994 года батальон Голубятникова начал свой боевой путь от Моздока, через Грозный на Аргун. За время наступления воины-десантники подавили все очаги сопротивления противника, уничтожили два танка, три боевых машины пехоты, два автомобиля, одно противотанковое орудие. Внушительны были и боевые трофеи батальона – шесть 122-миллиметровых гаубиц, один танк, противотанковое орудие, сто сорок семь единиц стрелкового оружия…

1958 елның 18 июнендә Ставрополь краеның Шпак районы Татарка авылында укытучылар гаиләсендә туа.

1975 елның Казан Суворов училищесын тәмамлый һәм Рязань һава-десант училищесына укырга керә. Аны тәмамлагач, Ивановода взвод командиры, аннары Кировобадта рота командиры булып хезмәт итә. 1979 елдан 1999 елга кадәр парашютчы-десантчылар взводы командирыннан алып парашютчы-десантчылар полкы командиры урынбасарына кадәр вазыйфалар башкара. Россия тынычлык урнаштыручы көчләре составында Югославиядә, аннары Кавказ артында махсус заданиеләр үти.

Чечня Республикасында хезмәт итүе Святослав Голубятников биографиясенең аерым бер бите булып тора. Чечняга беренче командировкасы 1992 елда була, нәкъ шул чакта дудаевчылар белән беренче бәрелешләр килеп чыга. Ул вакытта ике елдан соң чечен җирендә Россия Армиясе чып-чын сугыш хәрәкәтләре алып барыр дип беркем дә фаразлый алмый әле.

1994 елның 1 декабрендә Голубятников батальоны Грозный аша Моздоктан Аргунга таба юл ала. Һөҗүм вакытында десантчы сугышчылар дошманның барлык каршылыкларын бастырып, ике танк, пехотаның өч хәрби машинасын, ике автомобиль, танкка каршы ата торган бер орудиене юк итәләр. Батальон 122 миллиметрлы алты гаубица, бер танк, танкка каршы ата торган орудие, 147 мылтык кулга төшерә.

Наиболее ожесточенные бои разгорелись в ночь с 1 на 2 января в районе железнодорожного вокзала Грозного. Почти в полном окружении батальон отразил 17 атак чеченских боевиков. Командир батальона гвардии подполковник Голубятников был на самых горячих участках, умело расставляя своих подчиненных на боевые позиции.

В ходе боев отважный комбат-десантник был ранен и контужен, но не покинул поле боя, а при отражении атак на командный пункт батальона лично уничтожил несколько боевиков.

Станислав Голубятников участвовал более чем в ста боях и в 24-х боевых операциях. За успешное ведение боевых действий он награжден двумя орденами Красной Звезды.

Гордость и боль звучит в словах Святослава Голубятникова, когда он вспоминает о тех днях: «Почему, спрашиваете, у нас в батальоне больше всех героев? Да потому что мы в Грозном в течение трех суток были одни. Все, кто пришел в Грозный, понесли потери и отошли на исходные рубежи. Мы же единственные, кто зашли и удержались. Поэтому 180 моих солдат и офицеров награждены орденами Мужества».

Указом Президента РФ от 17 апреля 1995 года за мужество и героизм, проявленные при наведении конституционного порядка в Чеченской Республике, гвардии подполковнику Голубятникову Святославу Николаевичу присвоено звание Героя Российской Федерации с вручением медали «Золотая Звезда».

С 1999 года Святослав Николаевич в запасе. Посвятил себя бизнесу. Живет в Рязани. Благотворительный фонд «Мещера» под его руководством помогает семьям боевых друзей. А сам герой встречается со школьниками и молодежью. Живет он обычной гражданской жизнью, и только Золотая Звезда Героя России напоминает о его славном боевом прошлом.

Аеруча рәхимсез сугышлар гыйнварның 1еннән 2сенә каршы төндә Грозный тимер юл вокзалы тирәсендә башлана. Тулысынча диярлек чолганышта калган килеш батальон чечен боевикларының 17 һөҗүмен кире кайтара. Батальон командиры – гвардия подполковнигы Голубятников иң «кайнар» участокларда булып, үз кул астындагы солдатларны сугышчан позицияләргә урнаштырып йөри.

Бәрелешләр вакытында курку белмәс десантчы-комбат яралана һәм контузия ала, ләкин сугыш кырын ташлап китми, ә батальонның команда пунктына ясалган һөҗүмне кире кайтарганда, шәхсән үзе берничә боевикны юк итә.

Святослав Голубятников йөздән артык сугышта һәм 24 хәрби операциядә катнаша. Хәрби хәрәкәтләрне уңышлы алып барганы өчен ул ике «Кызыл Йолдыз» ордены белән бүләкләнә.

Ул көннәрне искә төшергәндә, Святослав Голубятниковның сүзләрендә горурлык та, сызлану да чагыла: «Безнең батальонда геройлар нигә барысыннан да күбрәк, дип сорыйсызмы? Чөнки без өч тәүлек буена Грозныйда үзебез генә идек. Грозныйга килгәннәрнең барысы да күп югалтулар белән артка чигенде. Ә без – анда кергән һәм шунда кала алганнардан бердәнбер батальон. Шуңа күрә минем 180 солдатым һәм офицерым Батырлык орденнары белән бүләкләнде».

Чечня Республикасында конституциячел тәртип урнаштырганда күрсәткән батырлыгы һәм геройлыгы өчен, РФ Президенты Указы нигезендә, 1995 елның 17 апрелендә гвардия подполковнигы Голубятников Святослав Николаевичка Россия Федерациясе Герое исеме бирелә, «Алтын Йолдыз» медале тапшырыла.

1999 елдан бирле Святослав Николаевич запаста, бизнес белән шөгыльләнә, Рязаньда яши. Армия җитәкчелегендәге «Мещера» хәйрия-фонды сугышчан дусларының гаиләләренә булыша. Ә герой үзе мәктәп укучылары һәм яшьләр белән очрашуларга еш йөри. Ул гап-гади тормыш белән яши, бары тик Россия Герое Алтын Йолдызы гына аның данлы хәрби үткәне турында искәртеп тора.

ГОРИН Виталий Николаевич

Родился 9 июля 1971 года в селе Крученая Балка Сальского района Ростовской области. В 1988 году окончил среднюю школу в поселке Гигант. С юности мечтал стать офицером и поэтому по направлению военкомата поступил в Казанское высшее танковое командное училище. В 1992 году молодого лейтенанта после окончания училища распределяют командиром танкового взвода во Владикавказ в Северо-Кавказский военный округ. Службу начал в 503-м мотострелковом полку 19-й мотострелковой дивизии. Воевал в составе группировки российских войск «Запад».

В 1992 году старшего лейтенанта Горина направляют в Чечню.

13 декабря 1994 года он получил первое боевое крещение. Первый бой штурмовой отряд, в котором был и Виталий Горин, принял у станицы Асиновская. Танк Горина шел первым, первым вступил в бой, подавив огневые точки боевиков и предотвратив тем самым большие потери наступающих.

24 декабря Горин в составе танковой роты вступил в сражение с боевиками у Алхан-Калы. Боевики сопротивлялись остервенело. Горина дважды контузило, но он продолжал умело командовать подчиненными.

В период штурма Грозного его танковый взвод был придан подразделению десантников, штурмовавших президентский дворец. И здесь старший лейтенант Горин в кровавых боях первых дней января 1995 года проявил себя лучшим образом. В самые критические моменты он сохранял хладнокровие и всегда грамотно выбирал позиции для

1971 елның 9 июлендә Ростов өлкәсенең Сальск районы Крученая Балка авылында туа. 1988 елда Гигант бистәсендә урта мәктәпне тәмамлый. Яшьтән үк офицер булырга хыяллана, һәм шуңа күрә хәрби комиссариат юлламасы белән Казан югары танк команда училищесына укырга керә. 1992 елны училище тәмамлаган яшь лейтенантны Владикавказдагы Төньяк Кавказ хәрби округына танк взводы командиры итеп билгелиләр. Үзенең хезмәтен 19 нчы мотоукчылар дивизиясенең 503 нче мотоукчылар полкында башлап җибәрә. Россия гаскәрләренең «Көнбатыш» төркеме составында сугыша.

1992 елны өлкән лейтенант Горинны Чечняга җибәрәләр.

1994 елның 13 декабрендә беренче тапкыр сугышчан чыныгу ала. Составында Виталий Горин да булган штурм отряды Асиново станицасы янында сугышка керә. Алдан барган Горин танкы сугышка беренче булып ташлана. Боевикларның ут нокталарын сафтан чыгарып, һөҗүм итүчеләрне зур югалтулардан саклап кала.

24 декабрьдә Горин танк ротасы составында боевиклар белән Алхан-Кала янында сугыша. Боевиклар бик нык каршылык күрсәтә. Горин ике тапкыр контузия ала, ләкин командалык итүен туктатмый.

Грозныйны штурмлаган чорда – 1995 елның гыйнвар башында – аның танк взводы Президент сараен штурмлаучы десантчылар подразделениесе белән бергә була. Монда да канлы сугышларда лейтенант Горин үзен иң яхшы яктан күрсәтә. Иң авыр мизгелләрдә дә ул салкын кан-

своей машины. Огнем своего танка Горин уничтожил два танка противника, пять огневых точек и несколько десятков боевиков. Когда казалось, что путь для десантников был расчищен танковым орудийным огнем, в его машину попал очередной снаряд боевиков. Старший лейтенант Горин был ранен в обе ноги, но продолжал командовать экипажем и отражать атаки. Вызвав по рации подмогу, он приказал экипажу покинуть горящую машину, но сделать это успел только наводчик, так как после очередного попадания снаряда сдетонировал боекомплект, и мощный взрыв потряс машину… Так погиб мужественный офицер вместе со своим экипажем.

Указом Президента РФ от 12 марта 1997 года за мужество и героизм при выполнении специального задания старшему лейтенанту Горину Виталию Николаевичу присвоено звание Героя Российской Федерации.

Похоронили его на родине. Земляки помнят и чтят память отважного танкиста. Именем героя названа улица в поселке Гигант, на здании школы, где учился Виталий, установлена мемориальная доска, а на могиле – бюст героя.

лылыгын саклап кала һәм һәрвакыт машинасы өчен позицияләрне дөрес сайлый белә. Горин дошманның ике танкын, биш ун ноктасын һәм берничә дистә боевикны юк итә. Десантчыларга юлны чистартып бетердек дигәндә генә, аның машинасына дошман снаряды тия. Лейтенант Горинның ике аягы да яралана. Ләкин ул экипажга җитәкчелек итүен һәм дошман һөҗүмнәренә каршы торуын дәвам итерә. Рациядән ярдәм чакыргач, ул экипажына ут капкан машинаны ташлап чыгарга боерык бирә. Ләкин бер төзәүче генә чыгып өлгерә, тагын бер снаряд тигәч, танктагы боекомплект бик каты шартлый… Куркусыз офицер үзенең экипажы белән бергә шулай һәлак була.

Махсус задание үтәгәндә күрсәткән батырлыгы һәм геройлыгы өчен, РФ Президенты Указы нигезендә, 1997 елның 12 мартында өлкән лейтенант Горин Виталий Николаевичка Россия Федерациясе Герой исеме бирелә.

Аны туган ягында җирлиләр. Якташлары куркусыз танкистны онытмыйлар, истәлеген кадерләп саклыйлар. Гигант бистәсендә бер урам герой исеме белән атала, ул укыган мәктәп бинасына истәлек тактасы, ә каберенә аның бюсты куелган.

ГРУДНОВ
Игорь Сергеевич

Родился 2 декабря 1958 года в Чистополе Татарской АССР. Окончил среднюю школу, был призван и отслужил в армии. Решив стать военным, Игорь поступил в Орджоникидзевское высшее военное командное училище, которое окончил с отличием в 1992 году. После окончания училища занимал различные должности, неоднократно переводился в отстающие подразделения для их укрепления.

По ходу службы Груднов прошел по восходящей такие ступени – начинал командиром взвода, затем роты, был начальником штаба батальона в Управлении Внутренних войск МВД СССР по Украинской и Молдавской ССР. С 1989 года проходил службу в Управлении войск по Дальнему Востоку и Восточной Сибири. В 90-е годы командовал бригадой Внутренних войск на Северном Кавказе, участвовал в первой чеченской войне. С 1997 года – заместитель командира дивизии в Северо-Кавказском округе Внутренних войск МВД.

С октября 1999 года полковник Игорь Груднов участвовал в боях второй чеченской войны в составе Объединенной группировки российских войск на Северном Кавказе. Был начальником штаба группировки Внутренних войск МВД «Север». Принимал активное участие в руководстве боевыми действиями по освобождению от боевиков населенных пунктов Галашек, Аршты и Бамут. В декабре 1999 года был назначен командующим войсками этой группировки, перед которой была поставлена задача штурма Грозного и его блокирования с севера. В состав группировки входили 22-я и 8-я бригады специального назначения внутренних войск.

1958 елның 2 декабрендә Татарстан АССРның Чистай шәһәрендә туа. Урта мәктәпне тәмамлый, армиядә хезмәт итеп кайта. Хәрби кеше булырга карар иткәч, Игорь Орджоникидзе югары хәрби команда училищесына укырга керә, аны «бик яхшы» билгеләренә 1992 елны тәмамлый. Шуннан соң төрле вазыйфалар башкара, берничә тапкыр артта калучы подразделениеләрне ныгыту өчен күчерелә.

Хезмәте барышында Груднов мондый баскычларны үтә: взвод командиры, рота командиры, СССР ЭЭМның Украина ССР һәм Молдавия ССР буенча Эчке гаскәрләр идарәсендә штаб начальнигы. 1989 елдан башлап Ерак Көнчыгыш һәм Көнчыгыш Себер гаскәрләре идарәсендә хезмәт итә. Узган гасырның 90 нчы елларында Төньяк Кавказда Эчке эшләр гаскәрләре бригадасына җитәкчелек итә, беренче чечен сугышында катнаша. 1997 елдан – ЭЭМның эчке эшләр гаскәрләре Төньяк Кавказ дивизиясенең командир урынбасары. 1999 елның октябреннән полковник Игорь Груднов Россия гаскәрләренең Төньяк Кавказдагы Берләшкән төркеме составында икенче чечен сугышында катнаша. ЭЭМның «Төньяк» Эчке эшләр гаскәрләре төркеме штаб начальнигы була. Галашек, Аршты һәм Бамут авылларын боевиклардан азат иткән сугыш хәрәкәтләре белән актив җитәкчелек итә. 1999 елның декабрендә бу төркемнең гаскәр командующие итеп билгеләнә. Төркем алдына Грозныйны штурмлау һәм аны төньяктан чолгап алу бурычы куелган була, төркем составына эчке гаскәрләрнең махсус билгеләнештәге 22 нче һәм 8 нче бригадалары керә.

На долю бойцов этой группировки выпала задача по взятию мощного узла сопротивления боевиков на территории молочного и консервного заводов в Грозном. Это происходило во второй декаде января 2000 года.

На счету полковника Груднова немало ратных свершений. Как известно, авторитет командира определяется его отношением к своим подчиненным. А подчиненные Груднова говорят, что полковник не прятался за спины солдат, всегда был на самых горячих и опасных участках боя. Таких, как Игорь Сергеевич, в войсках зовут «батя». В солдатской среде это высшая степень уважения и почитания командира.

До штурма Грозного полковник Груднов со своими подразделениями участвовал в удержании восемнадцати высот, обеспечивал проход частей Российской армии по горной дороге Галашки – Аршты – Бамут. Организовывал спецоперации по поиску и разоружению террористов в населенных пунктах Урус-Мартан, Чечен-Аул, Пригородный и Гойское. Изымал оружие и боеприпасы, проводил разминирование, работал с местным населением.

В ходе боевой операции в Грозном и его пригороде было уничтожено 20 и ранено 30 боевиков из специального отряда Шамиля Басаева и более двухсот выведено из строя из других бандформирований. Эта операция, проведенная с 7 по 19 января 2000 года, была разработана и подготовлена полковником Грудновым.

Многие командиры и бойцы подразделений оперативного назначения, действуя в составе штурмовых отрядов, не задумываясь, шли на подвиги и поэтому заслуженно удостоены звания Героя России, медали «За отвагу», ордена Мужества.

3 января 2000 года удалось отбить от боевиков кирпичный завод. Группа бойцов, закрепившихся в нем, стойко отражала новые и новые атаки боевиков.

Николай Асташкин в своей книге «Подвиг Солдата» приводит такие слова Игоря Сергеевича о тех днях:

«Мы все – и армейские, и наши подразделения – выполняли одну задачу – уничтожали боевиков, засевших в городе. 5 января в районе автохозяйства нам противостояла большая группа ваххабитов – примерно 100-150 человек. Командовал ими Шамиль Басаев. Заблокировав этот объект, я стал размышлять, как же с наименьшей кровью им овладеть. Накануне из Моздока на вертолете мне доставили два специальных карабина, боеприпасы к которым были оснащены спецсредством «Черемуха-1». И вот два наших бойца стали аккуратненько постреливать из них патронами со слезоточивым газом по каждому окошку высотного здания. Ваххабиты подумали, что мы применили неизвестное химическое средство и без боя оставили этот объект. Но это редкий случай солдатской удачи. А так выматывающие бои шли за каждый дом, за каждую улицу. Весь конец декабря и первые дни нового, 2000-го года солдаты и командиры группировки «Север» дрались с боевиками на территории Ленинского района. В конце первой декады января вышли на рубеж: кирпичный завод – СПТУ-12 – левый берег реки Сунжи. В ста метрах стояли корпуса консервного и молочного заводов, превращенные боевиками в неприступные крепости. Здесь и минные поля, и хорошо простреливаемые территории, и окопавшиеся на заводах боевики.

Грозныйдагы сөт һәм консерв заводлары территориясендә боевикларның бик куәтле каршы тору ноктасын яулап алу бурычы шушы төркем сугышчылары өстенә төшә. Бу хәл 2000 елның гыйнвар уртасында була.

Полковник Груднов шактый күп сугышчан батырлыклар күрсәтә. Билгеле булганча, командирның абруе үз кул астындагы кешеләргә карата мөнәсәбәте белән билгеләнә. Ә алар полковникның солдатлар артына яшеренмәвен, һәрвакыт сугышның иң кайнар һәм куркыныч участокларында булуын әйтә. Игорь Сергеевич кебекләрне гадәттә үзара «батя» дип йөртәләр. Солдатлар арасында бу – командирны хөрмәтләүнең иң югары дәрәҗәсе.

Грозныйны штурмлауга кадәр полковник Груднов үз подразделениеләре белән бергә 18 биеклекне тотып торуда катнаша, Россия Армиясе частьларының Галашки-Аршты-Бамут тау юлы аша үтүен тәэмин итә. Урус-Мартан, Чечен-Аул, Пригородный һәм Гойск авылларында террорчыларны эзләү һәм коралсызландыру буенча махсус операцияләр оештыра. Аларның коралларын һәм сугыш кирәк-яракларын тартып ала. Миналарны зарарсызландыра, җирле халык белән эшли.

Хәрби операция барышында Грозныйда һәм аның тирәсендә Шамил Басаев отрядының 20 боевигы үтерелә һәм 30ы яралана, башка бандит төркемнәренең 200дән артык кешесе сафтан чыгарыла. 2000 елның 7 гыйнварыннан 19 гыйнварына кадәр үткәрелгән бу операция полковник Груднов тарафыннан әзерләнә.

Оператив билгеләнештәге подразделениеләрнең күп командирлары һәм сугышчылары, штурмлау отрядлары составында булып, ике дә уйламый, батырлыклар күрсәтә. Шуңа күрә Россия Герое исеменә, «Батырлык өчен» медальләренә, Батырлык орденына лаек була.

2000 елның 3 гыйнварында боевиклар кулыннан кирпеч заводын тартып алу мөмкин була. Кереп урнашкан сугышчылар төркеме боевикларның яңадан-яңа һөҗүмнәрен кире кайтарып тора.

«Солдат батырлыгы» дигән китабында Николай Асташкин Игорь Сергеевичның ул көннәр турындагы мондый сүзләрен китерә:

«Без барыбыз да – армиянекеләр дә, безнең подразделениеләр дә – бер үк бурычны үтәдек, шәһәрдә урнашкан боевикларны юк иттек. 5 гыйнвар көнне автохуҗалык тирәсендә безгә чама белән 100-150 кешедән торган ваһһабчылар төркеме һөҗүм итте. Аларның җитәкчесе Шамил Басаев иде. Бу объектны әйләндереп алгач, ничек итеп канны азрак коеп, аны үзебезнеке итәргә икән дип уйлый башладым. Алдагы көнне Моздоктан миңа «Черемуха-1» дип аталган матдәле ике махсус карабин, боеприпаслар кайтарганнар иде. Һәм менә безнең ике сугышчы шулардан биек бинаның һәрбер тәрәзәсенә күз яше агыза торган газ тутырылган патроннар белән әйбәтләп кенә ата башладылар. Ваһһабчылар, безне моңарчы булмаган химик матдә кулланды дип уйлап, объектны сугышсыз гына калдырып чыктылар. Ләкин бу – солдат уңышының бик сирәк очрагы гына. Ә башка вакытта хәлне ала торган сугышлар һәр йорт, һәр урам өчен барды. Декабрь азагында һәм яңа 2000 елның беренче көннәрендә «Төньяк» төркеме солдатлары һәм командирлары боевиклар белән Ленин районы территориясендә сугыштылар. Гыйнварның беренче декадасы азагында кирпеч заводы – СПТУ-12 – Сунжа

На совещании с командирами на подготовку штурма заводов я отвел две недели. Сам согласовывал с артиллеристами и армейцами планы взаимодействия. И вот началось. Двое суток шел бой. Огнем артиллерии уничтожили шесть дотов противника, подавили 32 их огневые точки, вывели из строя более двухсот боевиков, еще 23 взяли в плен. Заводы были отбиты у боевиков.

Теперь перед войсками была река Сунжа. В ночь на 26 января личный состав форсировал реку и укрепился в русской и мусульманской школах на правом берегу. Вскоре разведка доложила, что человек пятьдесят боевиков в нашей форме, не скрываясь, «косят» под армейскую разведку.

В семь часов утра части восьмой бригады вступили в бой с диверсионным отрядом Шамиля Басаева. Столкнувшись с войсками, басаевцы пошли напролом. Пулеметчик рядовой Раис Мустафин только успевал менять ленты. Шесть часов шел бой. Солдаты выстояли. Отряд Басаева был уничтожен. Мы потеряли четверых, в том числе и лейтенанта Комарова, у которого незадолго до боя родилась дочь».

Воодушевленные победой, бойцы полковника Груднова вскоре овладели центром города. С боями заняли улицы Богдана Хмельницкого, Жуковского и Первомайскую. 3 февраля вышли на улицу Мира и овладели резиденцией президента самопровозглашенной Ичкерии и соединилась с наступавшими навстречу войсками.

«Во время штурма Грозного были моменты, когда полковник Груднов, находясь на крыше здания, по 10-12 ча-

елгасының сул як яры чигенә чыктылар. Шуннан 100 метр ераклыкта боевиклар тарафыннан якын килеп булмаслык крепостька әйләндерелгән консерв заводы һәм сөт заводы корпуслары тора. Монда мина кырлары да, ачык территорияләр дә, заводларда ныклап урнашкан боевиклар да бар.

Командирлар белән киңәшкәч, заводларны штурмлауга мин ике атна вакыт билгеләдем. Үзем артиллеристлар һәм армиячеләр белән хезмәттәшлек итү планнарын килештереп куйдым. Башланып киткән сугыш ике тәүлек барды. Артиллерия уты ярдәмендә дошманның алты дотын юк иттек, 32 ут ноктасын бастырдык, 200дән артык боевикны сафтан чыгардык, тагын 23ен әсирлеккә алдык. Заводлар боевиклардан тартып алынды.

Хәзер инде гаскәрләр алдында Сунжа елгасы тора иде. 26 гыйнварга каршы төндә солдатлар елганы кичеп чыкты һәм уң як ярдагы рус һәм мөселман мәктәпләренә ныгып урнашты. Бераздан разведка безнең формаены кигән илләп боевикның, яшеренеп тә тормыйча, армия разведкасы булып кыланучы хәбәр итте.

Иртәнге сәгать җидедә сигезенче бригада частьлары Шамил Басаевның диверсия отрядына каршы сугышка керде. Пулеметчы рядовой Рәис Мостафин ленталарны алмаштырырга көчкә өлгерә иде. Сугыш алты сәгать барды. Солдатлар бирешмәделәр, Басаев отряды юк ителде. Без дүрт кешене, шул исәптән лейтенант Комаровны да (аның сугыш алдыннан гына кызы туган иде) югалттык».

Полковник Грудновның җиңү шатлыгыннан канатланган сугышчылары озак та үтми шәһәр үзәген: Богдан Хмель-

сов управлял огнем своей артиллерии, – пишет в своей книге Николай Асташкин. – Подчиненных прятал в амбразуры, чтобы не было лишних потерь, сам же по рации под пулями бандитов корректировал огонь артиллерийских и минометных батарей своей группировки.

Спрашиваю Игоря Сергеевича:

– Что в боевой обстановке самое опасное для бойца?

– Расслабиться. И особенно после 12 ночи, когда солдат, измотанный дневными боями, буквально спит на ходу и может погибнуть от шальной пули. Помню, после очередного боя, когда над городом опустился туман, я прислонился к стене дома: глаза слипались от усталости. И вдруг вижу: прямо в меня рикошетом летит трассер. Спасла мгновенная реакция – в прошлом ведь я занимался боксом. Сделал нырок – и пуля плюхнулась в стенку.

За проявленное мужество в боях и умелое руководство войсками в борьбе с террористическими формированиями на Северном Кавказе указом Президента РФ от 29 февраля 2000 года полковнику Груднову Игорю Сергеевичу присвоено звание Героя Российской Федерации с вручением медали «Золотая Звезда».

Летом 2000 года отважный командир бригады был назначен заместителем военного коменданта Чеченской Республики. Во время одной из спецопераций в Ножай-Юртовском районе Чечни в августе 2001 года в составе колонны внутренних войск он попал в засаду боевиков и получил тяжелое огнестрельное ранение в грудь. Несмотря на ранение, полковник продолжал командовать войсками. Организовав оборону, отбивались от боевиков до тех пор, пока не подоспели вертолеты боевой поддержки. Вражеская атака была отбита. Наши потери составили два погибших и несколько раненых. Сам командир несколько месяцев после этого лечился в госпитале.

В 2004 году Игорь Сергеевич окончил Военную академию Генштаба Вооруженных Сил Российской Федерации и был назначен заместителем командующего войсками Сибирского военного округа. Несколько месяцев был помощником командующего Смешанными силами по поддержанию мира в Южной Осетии. С сентября 2005 года генерал-майор И.С. Груднов – первый заместитель командующего войсками Сибирского военного округа Внутренних войск МВД. С 2011 года по настоящее время – первый заместитель командующего войсками Северо-Кавказского регионального командования ВВ МВД РФ.

ницкий, Жуковский һәм Беренче Май урамнарын яулап ала. 3 февральдә Тынычлык урамына чыга һәм Ичкерия Президенты резиденциясен алып, каршы яктан һөҗүм итеп килгән гаскәрләр белән кушылалар.

«Грозныйны штурмлаганда полковник Грудновның, бина түбәсендә торып, 10-12 сәгать буе үз артиллериясе белән идарә иткән чаклары да булды, – дип яза Николай Асташкин үз китабында. – Артык югалтулар булмасын өчен, кул астындагыларны амбразураларга качыра, ә үзе бандитлар пулясы астында рация аша төркеменең артиллерия һәм миномет батареяларының утын кирәк җиргә юнәлтеп тора.

Игорь Сергеевичтан:

– Сугыш вакытында сугышчы өчен иң куркынычы нәрсә? – дип сорыйм.

– Игътибарны йомшарту. Аеруча төнге сәгать 12дән соң. Ул чакта көндезге сугышларда хәлдән тайган солдат аягүрә йоклап йөри һәм очраклы пулядан һәлак булырга мөмкин. Хәтерлим әле: чираттагы сугыштан соң, шәһәр өстенә томан төшкәч, мин йорт стенасына сөялдем, арганлыктан күзләрем йомыла иде. Берзаман карасам, рикошет ясап, туп-туры миңа таба трассер очып килә. Мизгел эчендә уйлап өлгерүем генә коткарды (элек мин бокс белән шөгыльләнгән идем бит). Мин иелеп калдым, ә пуля стенага килеп бәрелде.

Төньяк Кавказда сугышларда күрсәткән батырлыгы һәм террорчы формированиеләр белән көрәштә гаскәрләргә белеп җитәкчелек иткәне өчен, РФ Президенты Указы нигезендә 2000 елның 29 февралендә полковник Груднов Игорь Сергеевичка Россия Федерациясе Герое исеме бирелә, «Алтын Йолдыз» медале тапшырыла. 2000 елның җәендә куркусыз бригада командиры Чечня Республикасы хәрби коменданты урынбасары итеп билгеләнә. 2001 елның августында Чечняның Ножай-Юрт районындагы махсус операция вакытында эчке гаскәрләр колоннасы составында ул боевиклар засадасына очрый һәм күкрәгенә авыр яра ала. Яралануына карамастан, полковник гаскәрләр белән җитәкчелек итүен дәвам иттерә. Оборона оештырып, хәрби ярдәм вертолетлары килеп җиткәнчегә кадәр, боевикларга каршы торалар. Дошман һөҗүме кире кайтарыла. Безнең югалтулар ике һәлак булучы һәм берничә яралыны тәшкил итә. Командир үзе шуннан соң берничә ай госпитальдә дәвалана.

2004 елны Игорь Сергеевич Россия Федерациясе Кораллы Көчләренең + Генераль штабының хәрби академиясен тәмамлый һәм Себер хәрби округы гаскәрләре командующие урынбасары итеп билгеләнә. Берничә ай Көньяк Осетиягә тынычлык саклаучы катнаш көчләр командующие ярдәмчесе була. 2005 елның сентябреннән генерал-майор И.С.Груднов – ЭЭМ Эчке гаскәрләренең Себер хәрби округы гаскәрләре командующиенең беренче урынбасары.

ДАУДИ (САФИН) Ильяс Дильшатович

Родился в 1967 году в Азнакаево. Окончил среднюю школу № 2, запомнившись педагогам своей активностью. Он рано увлекся спортом, а именно боксом, и благодаря своей настойчивости и целеустремленности быстро добился хороших спортивных результатов. Неоднократно с успехом участвовал в республиканских и всероссийских боксерских турнирах, стал кандидатом в мастера спорта СССР.

Рос Ильяс в интеллигентной, трудолюбивой семье. Мама, Раиса Ахмадулловна, – заслуженный врач РСФСР, почетный гражданин города Азнакаево. Отец, Дильшат Мисбахетдинович, – главный инженер одного из местных предприятий. Родители рассказывают, что с 13 лет Ильяс стал сам зарабатывать себе на хлеб, помогая взрослым ремонтировать двигатели «КамАЗов», трудясь разнорабочим в Азнакаевском управлении буровых работ ОАО «Татнефть». После школы поехал в Москву поступать в институт нефти и газа им. И.М. Губкина. Учился легко и успешно.

В те годы шла афганская война, и многие друзья и сверстники Ильяса, будучи призваны в армию, уже понюхали боевого пороха, а иные и головы сложили на поле брани. Ильяс, как истинный патриот, считал, что не вправе оставаться в стороне и понес в военкомат Гагаринского

1967 елда Азнакайда туа. 2 нче номерлы урта мәктәпне тәмамлый, актив булуы белән укытучыларның исендә кала. Ул яшьтән үк спорт белән, бигрәк тә бокс белән мавыга һәм үзенең үҗәтлеге һәм максатка омтылучанлыгы аркасында спортта яхшы нәтиҗәләргә тиз ирешә. Еш кына республика һәм бөтенроссия боксчылар турнирларында уңышлы катнаша, СССРның спорт мастерлыгына кандидат була.

Ильяс зыялы, хезмәт сөючән гаиләдә үсә. Әнисе Рәисә Әхмәдулла кызы – РСФСРның атказанган табибы, Азнакай шәһәренең мактаулы гражданины. Әтисе Дилшат Мисбахетдин улы – бер җирле предприятиедә баш инженер. 13 яшеннән үк Ильяс, «КамАЗ» моторларын ремонтлауда өлкәннәргә булышып, «Татнефть» ААҖнең Азнакай бораулау эшләре идарәсендә төрле эшләрдә эшләп, акча эшли башлады, дип сөйли әти-әнисе. Мәктәпне тәмамлаганнан соң И.М.Губкин исемендәге нефть һәм газ институтына керергә дип Мәскәүгә китә. Җиңел һәм әйбәт укый.

Ул елларда Әфган сугышы бара, Ильясның күп кенә дуслары һәм яшьтәшләре, армиягә алынып, сугышчан дары исен иснәргә өлгерә, ә кайберләре сугыш кырында башларын сала. Чын патриот буларак, Ильяс читтә калырга хоку-

(тогда Черемушкинского) района Москвы заявление с просьбой отправить его в одну из частей в Афганистане.

Известно, что подавляющее большинство советских солдат, воевавших в Афганистане, это были парни с рабочими мозолями на руках, колхозная молодежь, выпускники профессионально-технических училищ, молодые офицеры. Чтобы со студенческой скамьи в звании кандидата в мастера спорта СССР парень добровольцем попросился в Афган – такое было наверняка не так часто!

Вскоре Ильяс попал в Туркестанский военный округ. В Термезском учебном центре войсковой разведки он стал постигать военную науку, а между делом выиграл первенство учебного полка по боксу. Перспективному будущему младшему командиру предложили остаться в учебном полку, но Ильяс был непреклонен. В первых числах августа 1985 года он стал старшим разведчиком взвода наблюдения разведывательной роты 149-го гвардейского полка 201-й мотострелковой дивизии, уже проявившей себя в боях с моджахедами.

Потекли полные тревог и опасностей боевые будни. В октябре 1985 года в провинции Баглан проводилась войсковая операция. Разведчику Сафину и старшему лейтенанту переводчику Халтураеву было поручено раздобыть документы из оставленного моджахедами командного пункта. Спустившись в ущелье, разведчики попали в засаду. Отстреливаясь, они стали отходить назад. В ста метрах от дувалов, где можно было хоть как-то укрыться, старший лейтенант был тяжело ранен. Под непрекращающимся огнем Ильяс взвалил раненого на спину и отполз в укрытие. Там он оказал ему первую помощь и в течение сорока минут, пока не подоспела помощь, в одиночку отбивался от наседавших душманов. За этот неравный бой и спасение раненого офицера разведчик Сафин был награжден орденом Красной Звезды.

О том, как нес свою ратную службу Ильяс Дауди, вот что написал в своих мемуарах командир 149-го мотострелкового полка, впоследствии генерал-полковник Александр Скородумов:

«Спустя много лет, достигнув высоких должностей и воинских званий, я хочу донести до нынешнего российского офицерства очень важную истину. Все эти годы она жила во мне, помогая преодолевать трудности ратной службы, неустроенности гарнизонного быта, всевозможных лишений и последствий смены в стране как жизненных, так и просто общечеловеческих ценностей.

Предо мной всегда безгранично дорогими воспоминаниями предстают лица солдат из 149-го гвардейского мотострелкового полка, которым мне выпала честь командовать в Афганистане. Они прошли со мной сквозь горнило той войны и вынесли на своих юношеских плечах всю тяжесть этого непростого, а порой и неблагодарного труда. На всю оставшуюся жизнь они для меня – особая гордость, эталон высочайшего мужества и героизма.

О подвиге одного из своих гвардейцев я и хочу рассказать…

…Афганистан, август 1986 года. Уже три с половиной месяца, как я, командир полка, переслуживал положенный срок пребывания в ДРА. И замена прибыла, и вещи собрал, но, очевидно, не судьба была тогда вылететь в Союз домой, к семье.

кым юк дип саный һәм Мәскәүнең Гагарин (Черемушки) хәрби комиссариатына үзен Әфганстандагы частьларның берсенә җибәрүне сорап гариза илтә.

Әфганстанда сугышкан совет солдатларының күпчелеге эшче егетләр, колхоз яшьләре, һөнәри техник училищелары тәмамлаучылар, яшь офицерлар булуы билгеле. СССРның спорт мастерлыгына кандидат студент егетнең үзе теләп Әфганстанга китүе – сирәк очракларның берседер, мөгаен.

Тиздән Ильяс Төркестан хәрби округына эләгә. Термез гаскәри разведка уку-укыту үзәгендә ул хәрби фәннәрне өйрәнә башлый, шул арада үзе укыган полкта бокс буенча беренчелекне ала. Булачак кече командирга уку-укыту полкында калырга тәкъдим итәләр. Ләкин ул үз сүзеннән кайтмый. 1985 елның август башларында мөҗәһитләр белән сугышларда үзен күрсәтергә өлгергән 201 нче мотоукчылар дивизиясенең 149 гвардия полкы разведка ротасы күзәтчелек взводының өлкән разведчигына әверелә.

Борчулар һәм куркынычлар тулы сугыш көннәре үтә тора. 1985 елның октябрендә Баглан провинциясендә гаскәри операция уздырыла. Разведчик Сафинга һәм өлкән лейтенант тәрҗемәче Халтураевка мөҗәһитләр ташлап киткән команда пунктыннан документлар алып кайтырга кушыла. Тарлавыкка төшкәч, разведчиклар засадага эләгә. Атыша-атыша, алар артка чигенә башлыйлар. Яшеренергә мөмкин булган дуваллардан сигез метр арада өлкән лейтенант авыр яралана. Берөзлексез явып торган ут астында Ильяс, яралыны үзенең җилкәсенә салып, ышык җиргә шуышып килә. Анда ул егеткә беренче ярдәм күрсәтә. һәм килеп ярдәм килеп җиткәнчегә кадәр 40 минут буе һөҗүм итүче дошманнар белән атыша. Бу тигезсез сугышта катнашуы һәм яралы офицерны коткаруы өчен разведчик Сафин Кызыл Йолдыз ордены белән бүләкләнде.

149 нчы мотоукчылар полкы командиры генерал-полковник Александр Скородумов үзенең мемуарларында Ильяс Даудиның хәрби хезмәтен ничек үтәве турында соңыннан болай дип язды:

«Күп еллар үтеп, югары вазыйфаларга һәм хәрби исемнәргә ирешкәч, мин хәзерге Россия офицерларына бик мөһим хакыйкатьне җиткермәкче булам. Шушы еллар буенча хәрби хезмәтнең авырлыкларын, гарнизондагы көнкүрешнең начар шартларын, төрле-төрле чикләүләрне һәм илебездәге тормышның, шулай ук гомумкешелекнең кыйммәтләре үзгәрүне җиңәргә ярдәм итеп, ул минем күңелемдә яшәде.

Әфганстанда үзем командалык иткән 149 нче гвардия мотоукчылар полкы солдатлары һәрвакыт чиксез кадерле хатирәләр булып күз алдымда торалар. Алар минем белән бергә шул сугыш уты аркылы үттеләр һәм бу катлаулы һәм вакыты-вакыты белән кадерсез хезмәтнең бөтен авырлыгын үзләренең яшүсмер иңнәрендә күтәрделәр. Калган бөтен гомеремә алар минем өчен – аеруча зур горурлык, бөек батырлык һәм каһарманлык эталоны.

Үземнең гвардиячеләремнең берсе күрсәткән батырлык турында сөйләргә телим…

…Әфганстан, 1986 елның августы. Полк командиры буларак, ӘДРда булуымның тиешле срогы беткәнгә дә өч ай ярым узып киткән. Алмашка кеше дә килде, әйберләремне

Утром 20 августа меня вызвали в штаб 201-й мотострелковой дивизии, где комдив поставил задачу срочно перебросить полк вертолетными бортами в провинцию Герат, в район ирано-афганской границы. Предстояло участие в войсковой операции под кодовым названием «Западня».

Поздно вечером того же дня мы уже были на аэродроме Герата. Сразу приказал личному составу отдыхать. Едва рассвело, как мотострелков подняли на строевой смотр в целях проверки наличия необходимого количества боеприпасов и провизии. Уже через сорок минут личный состав полка разделили на группы, и мы стали ждать команду грузиться в вертолеты.

Десантировались близ населенного пункта Кокари-Шоршари. Среди «афганцев» это место слыло худым и «славилось» своими оборонными укреплениями. Нам предстояло их уничтожить, а также захватить склады оружия и боеприпасов банды моджахедов под командованием полевого командира Турана Исмаил-шаха.

Приблизительно через тридцать минут мы уже подлетели к месту высадки. Выжженная земля, низкие по афганским меркам горы, сухое русло реки Герируд – место, где по топографической карте проходит граница Афганистана с Ираном.

Не успели «вертушки» уйти от места десантирования, как по нам стали вести прицельный минометный огонь. Появились раненые. Судя по плотности обстрела, было очевидным, что зона высадки десанта пристреляна и в ней

дә җыйган идем, ләкин ул чакта союзга өемә – гаиләм янына кайтып китәргә язмаган булган, күрәсең.

20 август иртәсендә мине 201 нче мотоукчылар дивизиясе штабына чакырып алдылар. Дивизия командиры полкны вертолетларга төяп, ашыгыч рәвештә Иран-Әфганстан чигендәге Герат провинциясенә күчерергә боерык бирде. Код исеме «Тозак» дип аталган гаскәри операциядә катнашырга тиеш идек.

Шул ук кичне без инде Герат аэродромында идек. Килеп җитүгә үк солдатларга ял итәргә боерык бирдем. Таң атар-атмас, мотоукчыларны, боеприпаслар һәм азык-төлекнең җитәрлек булуын тикшерү өчен, строевой смотрга күтәрделәр. Кырык минуттан соң ук полкның солдатларын төркемнәргә бүлделәр һәм без вертолетларга төялү өчен боерык көтә башладык.

Десант Кокари-Шоршари авылы янына төшәргә тиеш иде. «Әфганчы»лар арасында бу урын начар җир дип саналa һәм саклану ныгытмалары белән даны чыккан иде. Без аларны юк итәргә, шулай ук кыр командиры Туран Исмәгыйль-шаһ җитәкчелегендәге мөҗәһитләр бандасының корал һәм боеприпаслар складларын яулап алырга тиеш булдык.

Чама белән 30 минут үткәч, без төшеп утыру урынына очып килеп җиттек. Янган-көйгән җир, Әфганстан өчен тәбәнәк таулар, кипкән Герируд елгасы – топографик картада Әфганстанның Иран белән чиге шуннан уза.

Вертолетлар безне төшереп китәргә дә өлгермәделәр, безгә төбәп минометлар ут ачты. Яралылар да барлыкка

нас, шурави, терпеливо ждали. В этой ситуации, оказавшись фактически на минном поле, сержант Сафин приказал подчиненным оставаться на местах и прикрывать его огнем. А сам, взяв саперный щуп и медикаменты, в одиночку пополз на выручку попавшим в беду товарищам. В лежачем положении, не подымая головы под шквальным обстрелом моджахедов, он перевязал одного за другим троих раненых и по очереди вытащил их на себе с минного поля, имея сам ранение в предплечье.

Конечно, я сразу узнал гвардии старшего сержанта Ильяса Сафина, или, как нарек он себя позже, Дауди, как узнал бы среди тысяч солдат,– он был у нас известной «личностью» по десяткам его «хулиганских подвигов» и выходок в расположении полка. Если где какой-то «междусобойчик» или в столовой у повара либо на продскладе что-то пропало, сразу ищи след Ильяса. Однако, что касается боевых выходов, тут уж Дауди равных не было. Всю службу ходил по горам, всегда в дозоре. Ни одной пропущенной операции!

Отдав все необходимые распоряжения по эвакуации раненых бойцов, я приказал офицерам срочно и на максимально большую дистанцию отвести свои подразделения из пристрелянной зоны минометного огня. А второму батальону поставил боевую задачу – выдвинуться по высотам и в кратчайший срок преодолеть расстояние до позиций душманов.

В ходе продолжительных и ожесточенных боев в течение двух суток запас боеприпасов иссякал. Прицельный огонь душманов из гранатометов и зенитных установок не давал возможности нашим вертолетам выгрузить боеприпасы и эвакуировать раненых. Батальон нес большие потери. Однако в этой тяжелой и нервной ситуации боевой дух бойцов не был сломлен. Несмотря на пятидесятиградусную жару, обезвоживание организма, главное, о чем думали мотострелки, – о боеприпасах. Одна мысль: лишь бы не остаться без патронов! А бой начинался с восходом солнца и заканчивался на закате.

Используя все преимущества своего укрепрайона, одурманенные наркотиками арабские и иранские наемники выпускали из зенитных установок залпы огня по нашим штурмовикам Су-24 – «грачам», обеспечивавшим обескровленному батальону поддержку с воздуха. Один раз при смене очередной тройки штурмовиков моджахед-стрелок зенитной установки на глазах у нас сбил одного «грача»…

Мы вступили в третий день этой страшной бойни. Запасы воды закончились. Все попытки сбросить с «вертушек» емкости с водой терпели неудачу. Ударяясь о каменную твердь, они с грохотом разрывались, и вода уходила в землю.

24 августа в пять часов утра с двух вертолетов Ми-8 на удаленные от места боя высоты удалось-таки сбросить так необходимые батальонам боеприпасы и питьевую воду. Комбат гвардии майор Малолетко поставил ротным задачу: выделить от каждого подразделения по пять человек для доставки груза на боевые позиции.

Командир роты поставил гвардии старшему сержанту Дауди задачу выделить из его подразделения пятерых человек для транспортировки боеприпасов на позиции. Но Ильяс, сославшись на знание горных троп, убедил ротного

килде. Атуның тыгызлыгына караганда, монда безне – шуравиларны – сабыр гына көтеп торганлыклары ачык иде. Мина кырында калган шушы вәзгыятьтә сержант Сафин солдатларга урыннарыннан кузгалмаска һәм үзен ут белән каплап торырга боерды. Ә үзе, сапер көрәге һәм медикаментлар алып, бәлагә тарыган иптәшләрен коткару өчен, бер ялгызы шуышып китте. Яткан көенә, мөҗәһитләрнең бертуктаусыз атып торуы аркасында башын күтәрмичә, үзенең дә кулы яралы килеш, ул бер-бер артлы өч яралыны бәйләде һәм үз җилкәсенә салып, аларны мина кырыннан өстерәп алып чыкты.

Әлбәттә, мин шунда ук гвардия өлкән сержанты Ильяс Сафинны (соңрак ул үзен Дауди дип йөртә башлады) танып алдым. Мин аны мең солдат арасыннан да таныган булыр идем: ул безнең полкта уннарча «хулиган батырлыклары» күрсәтеп, шактый танылган шәхес иде. Берәр җирдә «үзара бәрелеш» килеп чыкса, яки ашханәдән яисә азык-төлек складыннан берәр нәрсә югалса, Ильяс эзен эзлә инде. Ләкин сугыш хәрәкәтләренә килгәндә, монда Даудига тиңнәр юк иде. Хезмәт иткән вакытында һәрчак тауларда дозорда йөрде. Һәм бер генә операцияне дә калдырмады!

Яралы сугышчыларны эвакуацияләү буенча бөтен кирәкле боерыкларны биреп бетергәч, мин офицерларга үз подразделениеләрен миномет уты ява торган зонадан ашыгыч рәвештә һәм мөмкин кадәр ераккарак илтеп урнаштырырга куштым. Ә икенче батальонга, таучыклар буенча хәрәкәт итеп, иң кыска срокта дошманнар позицияләренә кадәрге араны үтү бурычын куйдым.

Ике тәүлек буе барган туктаусыз һәм рәхимсез сугышларда боеприпасларыбыз кимеде. Дошманнарның гранатометлардан һәм зенит җайланмаларыннан төбәп атып торуы безнең вертолетларга боеприпасларны бушатырга һәм яралыларны алып китәргә ирек бирми иде. Батальон зур югалтуларга дучар булды. Ләкин шушы авыр хәлдә дә солдатларның сугышчан рухы сынмады. Илле градус кызуда, үтереп эчәсе килгәндә дә мотоукчылар бары тик боеприпаслар турында гына уйладылар. Башларында бер генә уй: патрон гына бетмәсен! Ә сугыш таң атканда башланып, кояш баегач кына тәмамлана.

Үзләре ныгыткан районның бөтен өстенлекләреннән файдаланып, наркотиклардан тилергән ялланган гарәп һәм иранлылар безнең «Су-24» штурмовикларына («кара карга»ларыбызга) зенит җайланмаларыннан ут залпларын биреп кенә торалар. Бервакыт штурмовикларның чираттагы өчлеге алмашынган чакта, зенит җайланмасыннан атып, үз күз алдыбызда мөҗәһит бер «кара карга»ны бәреп төшерде...

Без бу куркыныч үтерешнең өченче көненә аяк бастык. Су запасларыбыз бетте. Вертолетлардан сулы савытлар ташларга омтылуларның барысы да уңышсызлыкка очрады. Ташка төшеп бәрелгәч, алар шартлап ярылалар һәм су җиргә агып китә.

24 август көнне иртәнге сәгать 5тә, ниһаять, сугыш урыныннан читтәрәк булган җиргә ике «Ми-8» вертолетларыннан батальонга кирәкле боеприпаслар һәм эчәргә яраклы су ыргыту мөмкин булды. Батальон командиры гвардия майоры Малолетко рота командирларына, йөкне сугышчан позицияләргә илтү өчен, һәр подразделениедән бишәр кеше бирергә дигән бурыч куйды.

назначить старшим группы именно его. Ночью душманы опять заминировали все отходные тропы, и 23 августа 1986 года, выполняя поставленную задачу по доставке боеприпасов, гвардии старший сержант Дауди подорвался на противопехотной мине. Получил тяжелое ранение с отрывом левого бедра и обширным осколочным разрывом мягких тканей правой ноги и тяжелую контузию.

Учитывая, что бой идет в горах, а поэтому единственным средством эвакуации раненых остается вертолет, которому вражеские гранатометчики не давали приземлиться, очевиден был лишь один вариант – транспортировка раненого на удаленные от боевых позиций высоты. Однако здесь уже появлялся риск подорваться на вновь заминированных душманами тропах.

За время, в течение которого Ильяса несли к вертолету, сменилось несколько групп из разных рот. Когда через четыре часа его принесли на площадку, где можно было посадить «вертушку», Дауди без сознания вместе с убитыми и ранеными погрузили в вертолет и отправили вначале в Герат, затем в Шинданд.

На третьи сутки после операции Ильяс пришел в сознание. Начальник госпиталя, провожая его в Кабульский госпиталь 40-й армии, пожелал ему выздоровления. Ему предстояло там перенести еще пять операций на другой ноге. Ильяс с благодарностью вспоминает врачей и медицинских сестер, которые не только спасли ему жизнь, но и сумели своим отношением и заботой подготовить не только его, но и многих других солдат и офицеров к иной непростой и тяжелой жизни в будущем».

А между тем там, куда Дауди уже не мог вернуться, бои продолжались. 25 августа 1985 года укрепрайон Исмаилхана в Кокари-Шоршари все-таки взяли. Его банда была

Рота командиры гвардия өлкән сержанты Даудига боеприпаслар илтергә үз подразделениесеннән биш кешене аерып алырга кушты. Ләкин Ильяс, тау сукмакларын яхшы белүен әйтеп, рота командирын төркем җитәкчесе итеп, үзен билгеләргә күндерде. Төнлә дошманнар бөтен сукмакларга яңадан миналар куеп чыккан булганнар, 1986 елның 23 августында үзенә куелган бурычны үтәгәндә, гвардия өлкән сержанты Дауди пехотага каршы минага эләгеп шартлады. Шартлау аның сул ботын алып ташлаган һәм уң аягының йомшак тукымаларына ярчыклар тулган, ә Ильяс үзе авыр контузия алган.

Сугышның тауларда баруын истә тотканда яралыларны эвакуацияләү өчен бердәнбер чара булып вертолет кала. Ә дошман гранатометчылары аңа җиргә төшеп утырырга ирек бирмиләр. Шулай булгач, бер генә юл бар – яралыны сугыш барган позицияләрдәнерактарак торган биеклеккә илтеп кую. Ләкин монда да дошманнар кабат миналаган сукмакларда шартлау куркынычы зур.

Ильясны вертолет янына алып барган вакытта төрле роталардан берничә төркем алмашынды. Вертолетны утыртырга мөмкин булган мәйданчыкка дүрт сәгатьтән соң гына барып җиттеләр. Шуннан соң аңы булмаган Даудины үтерелгән һәм яраланганнар белән бергә вертолетка төяп, башта Герага, аннары Шиндандка алып киттеләр.

Операциядән соң өч тәүлек үткәч, Ильяс аңына килә. Кырыгынчы армиянең Кабулдагы госпиталенә озатканда, госпиталь начальнигы аның тизрәк терелүен теләп кала. Ул әле икенче аягына тагын биш операция кичерергә тиеш була. Гомерен генә саклап калмыйча, авыр һәм катлаулы киләчәк тормышка үзен һәм башка бик күп солдат-офицерларны әзерли алган табиблар һәм шәфкать туташларын Ильяс зур рәхмәт хисләре белән искә ала иде».

разбита. И только незначительная часть уцелевших душманов, бросив оружие и боеприпасы, вместе с Исмаил-ханом ушла в Иран…

«…Прошли годы, – вспоминает генерал Скородумов, – я окончил Военную академию Генерального штаба. Затем участвовал в чеченских кампаниях. Позднее возглавил Главное управление боевой подготовки Вооруженных Сил РФ. Стал генерал-полковником.

И вот спустя двадцать с лишним лет я узнал, что мой дорогой Ильяс Дауди, тот самый гвардии старший сержант, пройдя долгие месяцы скитаний и мытарств по госпиталям сначала в Афганистане, а потом в Ташкенте и других городах страны, буквально шаг за шагом вновь встал на ноги. Он нашел в себе силы окончить институт, устроиться на работу и наладить свой быт в Москве. Сегодня Ильяс, как выражаются ныне, вполне успешен. У него большая семья – жена и шестеро детей!

Ни тяжелое ранение, ни увечье не сломили его дух. Он все тот же воин – гвардии старший сержант 149-го гвардейского мотострелкового полка. И я безмерно горд тем, что был командиром сотен таких боевых парней, как Ильяс. Время не ломает таких людей, оно над ними не властно. И подобные яркие образцы доблести, мужества и героизма наших солдат всегда живут в моей памяти. И не угаснут, что бы ни произошло в моей будущей жизни».

Ә ул арада Дауди инде кире әйләнеп кайта алмаячак җирләрдә сугышлар дәвам итә. 1985 елның 25 августында Исмәгыйль-шаһның Кокари-Шоршаридагы ныгытылган районын барыбер алдык. Аның бандасы тар-мар ителде. Бары тик исән калган дошманнарның бик аз өлеше генә, коралларын һәм боеприпасларын ташлап, Исмәгыйль-шаһ белән бергә Иранга китте...

«...Еллар үтте, – дип искә ала генерал Скородумов, – мин Генераль штабның Хәрби академиясен тәмамладым. Аннары чечен кампанияләрендә катнаштым. Соңрак РФ Кораллы Көчләренең Хәрби хәзерлек баш идарәсен җитәкләдем.

Егерме елдан артык вакыт үткәч кенә мин кадерле Ильяс Даудиемның – гвардия өлкән сержантының – башта Әфганстанда, аннары Ташкентта һәм илнең башка шәһәрләре госпитальләрендә айлар буе җәфаланганнан соң кечкенә-кечкенә адымнар белән булса да, аягына басканлыгын ишеттем. Ул институт тәмамларга, эшкә урнашырга һәм Мәскәүдә тормышын җайлап җибәрергә көч тапкан. Хәзер Ильяс, шактый гына уңышларга ирешкән. Гаиләсе дә зур – хатыны һәм алты баласы бар!

Авыр яралану да, гарипләнү дә аның рухын сындыра алмаган. Ул һаман шул ук сугышчы – 149 нчы гвардия мотоукчылар полкының гвардия өлкән сержанты. Һәм мин Ильяс кебек йөзләгән егетләрнең командиры булуым белән

Да, после Афгана 1987 года, пройдя многочисленные госпитали и реабилитацию, Ильяс встал на протез, восстановился в институте и с отличием его окончил. Встретил суженую, женился, а когда у него родился сын, назвал его Даудом, да и фамилию взял Дауди. Работает на руководящих должностях в ряде коммерческих структур.

Сам «афганец», он видел бедственное положение многих ветеранов той войны. Поэтому принимал непосредственное участие в учреждении организаций воинов-афганцев, координировал их деятельность и руководил объединенным экспертным советом по подготовке нормативной базы социально-бытовой и медико-психологической реабилитации ветеранов и инвалидов войны в Афганистане. С 1993 года он первый заместитель председателя Союза ветеранов Афганистана, одновременно два года был заместителем председателя Российского фонда инвалидов Афганистана.

С 1992-го по 2005 год Дауди активно участвовал в реализации трех межгосударственных медико-социальных программ охраны здоровья и реабилитации воинов-интернационалистов и членов их семей. В 1997 году из собственных средств финансировал протезирование восьмидесяти двух инвалидов, проживающих в Москве и Московской области. В те же годы неоднократно оказывал материальную помощь тридцати шести матерям и семьям воинов, погибших в Афганистане.

Награжден двумя советскими орденами Красной Звезды, медалями. Командир полка Александр Скородумов представил Дауди к званию Героя Советского Союза боль-

чиксез горурланам. Андый кешеләрне вакыт сындыра алмый, аның аларга көче җитми. Безнең солдатларның батырлыгы һәм каһарманлыгының якты үрнәкләре минем күңелдә һәрвакыт яши. Алга таба минем тормышымда нинди генә хәлләр булуга карамастан, сүнмәсләр дә».

Әйе, Әфганнан соң бик күп госпитальләрдә тернәкләнү узгач, Ильяс протезга баса, институтта укуын дәвам иттерә һәм аны бик яхшы билгеләргә генә тәмамлый. Насыйп ярын очрата, өйләнә, ә улы тугач, аңа Даут исеме бирә, үзе Дауди фамилиясе ала. Берничә коммерциячел структурада җитәкче вазыйфаларында эшли.

Үзе дә «әфганчы» буларак, шул сугышның күп ветераннары фәкыйрь яшәгәнне күрә. Шуңа күрә «әфганчы» сугышчылар оешмаларын гамәлгә куюда турыдан-туры катнаша, аларның эшчәнлеген координацияли. Һәм Әфганстан сугышы ветераннары һәм инвалидларын социаль көнкүреш һәм медицина психология ягыннан тернәкләндерү буенча норматив базаны әзерләүче берләшкән экспертлар советы белән җитәкчелек итә. 1993 елдан ул Әфганстан ветераннары берлеге рәисенең беренче урынбасары, бер үк вакытта Әфганстан инвалидларының Россия фонды рәисе урынбасары булып ике ел эшли.

1992 елдан 2005 елга кадәр Дауди сугышчы интернационалистларны һәм аларның гаилә әгъзаларын тернәкләндерү һәм сәламәтлекләрен саклау буенча өч дәүләтара медицина-социаль программаны тормышка ашыруда актив катнаша. 1997 елны үз акчасына Мәскәүдә һәм Мәскәү өлкәсендә яшәүче 82 инвалидка протез ясата. Шул ук елларда Әфганстанда һәлак булган 36 сугышчының

ше двух десятилетий назад. О том, что он представлен к этой награде, Ильяс узнал в кабульскоми госпитале. Однако это известие никто подтвердить не мог, а потом и вовсе о нем забыли. Прошло 23 года. И вот, встретив Ильяса в Москве, командир узнал, что звание Героя его воину так и не присвоено. Чтобы восстановить справедливость, он обратился раз за разом к администрации трех российских президентов. Наконец подключил к решению этого вопроса Минтимера Шаймиева. В результате 27 декабря 2010 года указом Президента России за личное мужество и героизм, проявленные при выполнении воинского долга, Ильясу Дауди было присвоено звание Героя России.

Азнакаевская земля по праву гордится своими отважными сынами, самоотверженными тружениками. За проявленные в боях мужество и героизм в годы Великой Отечественной войны четверо азнакаевцев удостоены звания Героя Советского Союза. За выдающиеся успехи в мирное время восемь человек носят звание Героя Социалистического Труда. В эту плеяду выдающихся сынов района по праву вписано еще одно имя – Ильяса Дильшатовича Дауди. Решением Азнакаевского городского Совета благодарные земляки на аллее Героев в центре города возвели памятник еще одному знаменитому азнакаевцу.

аналарына һәм гаиләләренә даими рәвештә матди ярдәм күрсәтеп тора.

Ике Кызыл Йолдыз ордены, медальләр белән бүләкләнә. Полк командиры Александр Скородумов егерме ел элек Даудины Советлар Союзы Герое исеменә тәкъдим иткән була. Бу бүләккә тәкъдим ителгәнлеген Ильяс Кабул госпиталендә ишетә. Ләкин бу хәбәрне расларга кеше булмый, аннан соң бу хакта бөтенләй онытала. 23 ел үтә. Ильясны Мәскәүдә очраткач кына командиры аңа Герой исеменең һаман да бирелмәгәнлеген белеп ала. Гаделлекне торгызу өчен, ул кат-кат Россиянең өч Президенты администрацияләренә мөрәҗәгать итә. Ахыр чиктә бу мәсьәләне хәл итүгә Минтимер Шәймиевне җәлеп итә. Нәтиҗәдә Россия Президенты Указы белән хәрби бурычын үтәгәндә күрсәткән шәхси батырлыгы һәм каһарманлыгы өчен 2010 елның 27 декабрендә Ильяс Даудига Россия Герое исеме бирелә.

Азнакай җире үзенең курку белмәс уллары, фидакарь хезмәтчәннәре белән хаклы рәвештә горурлана. Бөек Ватан сугышы елларында күрсәткән батырлыклары һәм каһарманлыклары өчен дүрт азнакайлы Советлар Союзы Герое исеменә лаек булган. Тыныч вакыттагы гаять зур уңышлары өчен сигез кеше Социалистик Хезмәт Герое исемен йөртә. Районның бөек улларының шушы плеядасына тагын бер кешенең – Ильяс Дилшат улы Даудиның исеме дә язылган. Азнакай шәһәр советы карары белән якташлары шәһәр үзәгендәге Батырлар аллеясына тагын бер танылган азнакайлыга һәйкәл куйдылар.

ЕПАНЕШНИКОВ
Александр Николаевич

Родился 5 августа 1954 года в Елабуге. Окончил местную среднюю школу № 3 в 1971 году. В Вооруженных Силах с 1971 года. Окончил Балашовское высшее военное авиационное училище в 1975 году. Служил помощником командира воздушного корабля в 708-м авиационном полку Военно-транспортной авиации в Азербайджане и Польше. С 1979 года – командир экипажа корабля Ан-12 в 245-й смешанной авиационной эскадрилье 4-й Воздушной армии на Северном Кавказе.

С 1989 года командовал поисково-спасательным отрядом 250-й авиационной базы специальной группы Военно-воздушных сил в Арктике.

При выполнении полетного задания по перебазированию авиационной техники по маршруту Энгельс – Астрахань 23 августа 1993 года на самолете Ан-12 произошел отказ трех двигателей. Командир экипажа Александр Епанешников повел самолет на запасной аэродром на последнем двигателе. Однако при подходе к Волгограду отказал и последний, четвертый двигатель. Экипаж сумел отвернуть падающий самолет от жилого района, направив его на лесной массив. При падении самолет взорвался, весь экипаж погиб.

За мужество и героизм, проявленные при выполнении воинского долга, указом Президента РФ от 21 июня 1994 года майору Епанешникову Александру Николаевичу присвоено звание Героя Российской Федерации (посмертно).

27 декабря в Казанском Кремле Президент Татарстана Шаймиев М.Ш. вручил семье летчика-майора Александра Епанешникова высшую награду России – Золотую Звезду

1954 елның 5 августында Алабугада туа. 3 нче номерлы урта мәктәпне 1971 елда тәмамлый.

Кораллы Көчләрдә – 1971 елдан бирле. 1975 елда Балашово югары хәрби авиация училищесын тәмамлый. Әзәрбайҗанда һәм Польшада Хәрби-транспорт авиациясенең 708 нче хәрби транспорт авиация полкында һава корабы командиры ярдәмчесе булып хезмәт итә. 1979 елдан – Төньяк Кавказдагы 4 нче Һава армиясенең 245 нче катнаш авиация эскадрильясында «Ан-12» корабле экипажы командиры.

1989 елдан Арктикадагы Хәрби-һава көчләренең махсус төркеме 250 нче авиация базасының эзләү-коткару отрядына җитәкчелек итә.

Авиация техникасын Энгельс–Әстерхан маршруты буенча күчерү заданиесен үтәгәндә, 1993 елның 23 августында, «Ан-12» самолетында өч мотор эшләүдән туктый. Экипаж командиры Александр Епанешников бер генә моторы эшләгән самолетны запас аэродромга таба юнәлтә. Ләкин Волгоградка килеп җитәрәк, соңгы дүртенче мотор да эшләми башлый. Экипаж егылып төшеп баручы самолетны кешеләр яши торган районнан читкәрәк – урман өстенә таба бора ала. Төшкәндә самолет шартлый, бөтен экипаж һәлак була.

Хәрби бурычын үтәгәндә күрсәткән батырлыгы һәм геройлыгы өчен РФ Президенты Указы белән 1994 елның 21 июнендә майор Александр Николаевич Епанешниковка Россия Федерациясе Герое исеме бирелә (үлгәннән соң).

27 декабрьдә Казан Кремлендә Татарстан Президенты М.Ш.Шәймиев очучы-майор Александр Епанешниковның

Героя России. При этом он подчеркнул, что майор Епанешников – первый Герой России в нашей республике, и надо об этом подвиге хранить память, передавать ее от поколения поколению.

На церемонии вручения семье награды присутствовал первый заместитель командующего войсками Приволжского военного округа генерал-лейтенант Владимир Попов. Он рассказал о подвиге экипажа во время перелета в небе над Волгоградом.

«23 августа 1993 года, – напомнил генерал,– ценой собственной жизни отвели беду от мирных жителей шесть отважных летчиков – членов экипажа самолета Ан-12, командиром которого был ваш земляк из Елабуги.

После отказа трех двигателей, когда до запасного аэродрома оставалось двадцать километров, у самолета отказал и последний, четвертый. Высота стремительно падала, и в последний момент, действуя решительно и хладнокровно, командир отвернул самолет от кварталов города. За этот подвиг командиру корабля присвоено звание Героя России, орденами «За личное мужество» награждены посмертно члены экипажа В.П. Аникин, А.Ф. Важенин, Ю.К. Коновалов, В.А. Шалоник, М.Ю. Щилев. Похоронен Герой на родине, в Елабуге».

На плечах матери героя Анны Алексеевны и вдовы Нелли Николаевны лежит нелегкое бремя по воспитанию троих детей. Администрация города помогает им. Подтверждением тому – ордер на новую трехкомнатную квартиру, который здесь же, в Кремле, вручил глава администрации Елабужского района и города Елабуги.

В память о герое в Елабуге одна из улиц названа его именем. Школа № 3, гле учился Александр, также теперь носит его имя.

гаиләсенә Россиянең иң югары бүләген – Россия Герое «Алтын Йолдыз»ын тапшыра. Шул чакта ул майор Епанешниковның безнең республикадагы иң беренче Россия Герое булуын, бу батырлык турындагы истәлекне сакларга, аны буыннан-буынга тапшырырга кирәклеген әйтте.

Бүләкне аның гаиләсенә тапшыру тантанасында Идел буе хәрби округы гаскәрләре командующиеның беренче урынбасары генерал-лейтенант Владимир Попов катнашты. Ул экипажның Волгоград күге өстеннән очкан чактагы батырлыгы турында сөйләде.

«1993 елның 23 августында, – дип искәртте генерал, – командиры сезнең якташыгыз – Алабуга егете булган «АН-12» самолеты экипажының курку белмәс алты очучысы, үз гомерләре бәрабәренә, тыныч халык өстеннән бәлане читкә җибәрделәр.

Өч мотор сафтан чыккач, запас аэродромга кадәр 20 чакрым калганда, самолетның соңгы дүртенче моторы да эшләми башлый. Биеклек бик тиз югала. Соңгы мизгелдә салкын акыл белән уйлап, командир самолетны шәһәр кварталларыннан читкә бора. Бу батырлыгы өчен кораб командирына Россия Герое исеме бирелә, «Шәхси батырлык өчен» орденнары белән, үлгәннән соң, экипаж әгъзалары В.П.Аникин, А.Ф.Важенин, Ю.К.Коновалов, В.А.Шалоник, М.Ю.Щилев бүләкләнә. Герой үзенең туган ягында Алабугада күмелгән».

Өч баланы тәрбияләү мәшәкате Геройның әнисе Анна Алексеевна һәм тол хатыны Нелли Николаевна җилкәсенә төшә. Шәһәр администрациясе аларга булыша. Моның дәлиле – өр-яңа өч бүлмәле фатирга ордер. Анысын да шушында Кремльдә үк Алабуга районы һәм Алабуга шәһәре администрациясе башлыгы тапшыра.

Герой истәлегенә Алабугада бер урам аның исеме белән атала. Александр укыган 3 нче мәктәп хәзер аның исемен йөртә.

ЕРИН Виктор Федорович

Родился 17 января 1944 года в Казани. Генерал армии (1993 г.), Герой Российской Федерации (8.10.1993 г.). Окончил Елабужскую специальную среднюю школу милиции (1967 г.), Высшую школу МВД СССР (Москва, 1973 г.). В 1964-83 гг. в органах внутренних дел ТАССР. В системе уголовного розыска прошел путь от оперативного уполномоченного до начальника Управления уголовного розыска МВД ТАССР. В 1980-81 гг. участвовал в боевых действиях советских войск в Афганистане. В 1983-88 гг. начальник отдела Главного управления по борьбе с хищениями МВД СССР (Москва). В 1988-90 гг. первый заместитель министра внутренних дел Армянской ССР. С 1990 г. первый заместитель министра внутренних дел РСФСР. С декабря 1991 г. первый заместитель министра безопасности и внутренних дел РСФСР. В 1992-95 гг. министр внутренних дел Российской Федерации, одновременно с 1993 г. член Совета Безопасности России. С 1995 г. заместитель директора Службы внешней разведки РФ. Награжден также орденом Красной Звезды, медалями.

1944 елның 17 гыйнварында Казанда туа. Армия генералы (1993 ел), Россия Федерациясе Герое (08.10.1993 ел). Алабуга махсус урта милиция мәктәбен (1967 ел), СССР ЭЭМ Югары мәктәбен (Мәскәү, 1973 ел) тәмамлый. 1964–1983 елларда ТАССР эчке эшләр органнарында эшли. Җинаятьчеләрне эзләү системасында оператив хезмәткәрдән башлап ТАССР ЭЭМ Җинаятьчеләрне эзләү идарәсе начальнигына кадәр юл үтә. 1980–1981 елларда совет гаскәрләренең Әфганстандагы хәрби хәрәкәтләрендә катнаша. 1983–88 елларда СССР ЭЭМ Урлаулар белән көрәш баш идарәсендә (Мәскәү) бүлек начальнигы була. 1988–1990 елларда – Әрмән ССР Эчке эшләр министрлыгының беренче урынбасары. 1990 елдан башлап РСФСР эчке эшләр министрының беренче урынбасары. 1991 елның декабреннән – РСФСР куркынычсызлык һәм эчке эшләр министрының беренче урынбасары. 1992–1995 елларда Россия Федерациясе эчке эшләр министры, бер үк вакытта 1993 елдан бирле Россия Куркынычсызлык Советы әгъзасы. 1995 елдан РФ Тышкы разведка хезмәте директоры урынбасары. Кызыл Йолдыз ордены, медальләр белән бүләкләнгән.

(Татар энциклопедиясе. 2 т., 359 б.)

ЗАКИРОВ Игорь Рауфович

Родился 2 января 1945 года в Уфе в семье служащих. В детстве ему часто приходилось наблюдать за полетами самолетов Уфимского аэроклуба. Именно тогда зародилась у мальчишки мечта самому подняться в небо. Детская и юношеская мечта привела юношу после окончания средней школы в Оренбургское высшее военное авиационное училище летчиков имени С.П. Полбина.

После успешного окончания училища в октябре 1967 года лейтенант Игорь Закиров получил распределение в военно-морскую авиацию. До октября 1971 года служил летчиком 240-го гвардейского Севастопольско-Берлинского ракетного авиационного полка военно-воздушных сил Балтийского флота. В этом полку Игорь на деле проверил свои знания, полученные в училище. Оценкой становления молодого летчика стало предложение ему со стороны командования о поступлении в Школу летчиков-испытателей в подмосковном Жуковском. После успешной сдачи экзаменов Игорь стал ее слушателем.

Школа испытателей – особое учебное заведение. Здесь уже состоявшихся профессионально летчиков учат нестандартным методикам, умению выходить из нештатных ситуаций, «выжимать» из машины все возможное, на что она способна. Испытатели – это первопроходцы. Именно они в полетах подтверждают задумки конструктора, доводят машину до совершенства.

После завершения учебы Закиров получил распределение в ОКБ имени Ильюшина.Здесь нелегкой и ответственной работе, часто связанной с риском для жизни,

1945 елның 2 гыйнварында Уфада хезмәткәр гаиләсендә туа. Бала чагында аңа Уфа аэроклубы самолетлары очышын еш күзәтергә туры килә. Нәкъ менә шул вакытта малайда күккә күтәрелү хыялы ярала. Балалык һәм үсмерлек хыялы, урта мәктәпне тәмамлаганнан соң, егетне С.П.Полбин исемендәге Оренбург югары хәрби авиация училищесына алып килә.

Училищены уңышлы тәмамлагач, 1962 елның октябрендә лейтенант Игорь Закиров хәрби-диңгез авиациясенә юллама ала. 1971 елның октябренә кадәр Балтика флоты Хәрби-һава көчләренең 240 нчы гвардия Севастополь-Берлин ракета авиация полкында очучы булып хезмәт итә. Бу полкта Игорь училищеда алган белемнәрен эштә сынап карый. Командованиенең аңа Мәскәү астындагы Жуковск шәһәренә Очучы-сынаучылар мәктәбенә укырга керергә тәкъдим итүе яшь очучының хезмәтенә бәя булып тора. Имтиханнарын уңышлы тапшырып, егет шунда укый башлый.

Сынаучылар мәктәбе – үзенчәлекле уку йорты. Инде профессиональ очучы булып җитешкән кешеләрне монда стандарт булмаган методикаларга, катлаулы хәлләрдән чыгарга, машинаның бөтен мөмкинлекләрен «сыгарга» өйрәтәләр. Сынаучылар – юл ярып баручылар алар. Нәкъ менә алар конструктор уйлаганнарны очышлар вакытында раслыйлар, машинаны камиллеккә җиткерәләр.

Укуын тәмамлагач, Закиров Ильюшин исемендәге ОКБга юллама ала. Мондагы авыр һәм җаваплы, еш кына

Игорь Рауфович отдал более тридцати лет. За эти годы он освоил 25 видов военно-транспортных самолетов. Неоднократно участвовал в десантировании грузов. Теперь способ десантирования грузов и военной техники находится на повседневном вооружении военно-транспортной авиации и воздушно-десантных войск. Кроме того, МЧС использует десантирование грузов при оказании помощи населению, пострадавшему от стихийных бедствий.

В период 1970-1980-х годов велась интенсивная работа по расширению боевых возможностей самолета Ил-76. Это уникальная машина. Самолет способен перебрасывать десант на расстояние до нескольких тысяч километров. Сегодня с него прыгает пехота на всех учениях. И работа над совершенствованием лайнера не прекращается. Благодаря конструкторской мысли возросли возможности самолета по максимальной взлетной массе. Появились новые модификации Ил-76Т, Ил-76М, Ил-76ТД, Ил-76МД, самолеты-заправщики Ил-78 и Ил-78М, самолеты-лаборатории для подготовки космонавтов Ил-76К и Ил-76МДК, самолет Ил-76ТДП для тушения пожаров, поисково-спасательный самолет Ил-76 МДПС, самолет-лаборатория Ил-76МД.

В новогоднюю ночь 1986 года Игорь Рауфович впервые в истории авиации совершил на Ил-76 беспосадочный перелет из Москвы в Москву через Северный полюс. 28 сентября 1989 года он поднял в небо и провел испытания самолета Ил-76П-1. В том же году участвовал в десантировании грузов с Ил-76МД в районе Северного полюса.

тормышына куркыныч янаган эшенә Игорь Рәуф улы утыз елдан артык гомерен бирә. Бу елларда ул 25 төрдәге хәрби транспорт самолетын үзләштерә. Күп тапкырлар йөкләр десантлауда катнаша. Хәзер йөкләрне һәм хәрби техниканы десантлау ысулы хәрби транспорт авиациясендә һәм һава-десант гаскәрләрендә көн саен кулланыла. Моннан тыш МЧС йөкләрне десантлауны табигать бәла-казаларыннан зыян күргән халыкка ярдәм күрсәткәндә файдалана.

1970–1980 елларда «Ил-76» самолетының хәрби мөмкинлекләрен киңәйтү буенча интенсив эш алып барылды. Бу – уникаль машина. Самолет бернигә мең чакрымга кадәр арага десант ташларга сәләтле. Бүген барлык өйрәнүләр вакытында пехота шуннан сикерә. Лайнерны камилләштерү эше дә тукталмый. Конструкторлар фикерләве аркасында самолетның иң зур очып китү массасы буенча мөмкинлекләре үсте. «Ил-76Т», «Ил-76М», «Ил-76ТД», «Ил-76МД» яңа модификацияләр, «Ил-78» һәм «Ил-78М» заправка самолетлары, космонавтлар әзерләү өчен «Ил-76К» һәм «Ил-76МДК» самолет-лабораторияләр, янгын сүндерү өчен «Ил-76ТДП» самолеты, «Ил-76МДПС» эзләү-коткару самолеты, «Ил-76МД» самолет-лабораториясе барлыкка килде.

1986 елның яңа ел төнендә авиация тарихында беренче тапкыр Игорь Рәуф улы «Ил-76»да Төньяк полюс аша Мәскәүдән Мәскәүгә тукталышсыз очыш ясады. 1989 елның 28 сентябрендә ул «Ил-76П-1» самолетын күккә күтәрде һәм сынады. Шул ук елны Төньяк полюс тирәсендә «Ил-76МД»дан йөкләр десантлауда катнашты.

Указом Президента СССР от 16 августа 1990 года ему было присвоено звание «Заслуженный летчик-испытатель СССР».

24 декабря 1991 года Закиров провел испытание самолета Ил-114/2. В апреле 1992-го Игорь Рауфович на Ил-76П участвовал в тушении пожара на складе боеприпасов в районе армянского города Балаовит. Благодаря умелым действиям летчика пожар был ликвидирован, предотвращены многочисленные человеческие жертвы и разрушения. Отважному летчику, одному из первых в постсоветской России, был вручен орден «За личное мужество». Сегодня пожарный вариант Ил-76 широко используется авиацией МЧС при тушении крупных очагов лесных пожаров по всей стране.

– Да, есть что вспомнить о том благодатном, с точки зрения творчества и возможности работать, периоде, когда все мы трудились во имя одной цели – усиления могущества нашей Родины, – говорит Игорь Рауфович. – И, поверьте, это не громкие слова. Очень верно написал главнокомандующий ВВС в 1991-1998 годы генерал армии П.С. Дейнекин: «Восьмидесятые годы останутся самым могущественным периодом в истории Военно-воздушных сил страны. Нас тогда во всем мире уважали, а в НАТО – боялись как огня». И очень удачно дополняют эту мысль слова командующего 16-й воздушной армии в 1988-1993 годы генерал-полковника А.Ф. Тарасенко: «Мы никому не угрожали, но и никого не боялись!»

Указом Президента РФ от 14 марта 1994 года за мужество и героизм, проявленные при испытании, доводке и освоении новых образцов авиационной техники, летчику-испытателю Авиационного комплекса имени С.В. Ильюшина Закирову Игорю Рауфовичу присвоено звание Героя России с вручением медали «Золотая Звезда».

Испытатель – профессия особенная. Их немного, их знают всех наперечет. Среди испытателей много замечательных специалистов своего дела. Все они подвергаются риску, испытывая новые машины, почти все попадали в ситуации, когда только мастерство летчика, помноженное на мужество и хладнокровие, спасало и летчика, и машину.

И после получения высокого звания Игорь Рауфович продолжал испытывать технику. 14 сентября 1996 года им был поднят и испытан самолет Ил-114Т. С 15 декабря 1999 года по 31 января 2000-го под руководством полярного исследователя Владимира Чукова состоялась международная антарктическая экспедиция «Навстречу XXI веку», в которой приняли участие 70 исследователей из 18 стран мира. На Антарктический материк впервые был посажен транспортный самолет Ил-76Т. Пилотировали его пилот 1-го класса, военный летчик Рафаил Гирфанов и пилот-инструктор Герой России Игорь Закиров.

Помимо испытательных полетов И.Р. Закиров участвовал в демонстрации аэробусов Ил-76, Ил-86, Ил-114 на международных выставках авиационной техники в Берлине, Париже, Праге, Дели, Пекине, Сингапуре, Сантьяго и в других городах.

СССР Президентының 1990 елның 16 августындагы Указы нигезендә аңа «СССРның атказанган очучы-сынаучысы» исеме бирелде.

1991 елның 24 декабрендә Закиров «Ил-114/2» самолетын сыный. 1992 елның апрелендә Игорь Рәуф улы «Ил-76П» самолетында әрмән шәһәре Балаовит тирәсендәге боеприпаслар складындагы янгынны сүндерүдә катнаша. Очучының белеп ясаган хәрәкәтләре аркасында янгын сүндерелә, күп санлы корбаннар һәм җимерелүләр булмый кала. Курку белмәс очучыга, советтан соңгы Россиядә беренчеләрдән булып, «Шәхси батырлык өчен» ордены тапшырыла. Бүген «Ил-76»ның янгын варианты бөтен ил буйлап бик зур урман янгыннарын сүндергәндә МЧС авиациясе тарафыннан кулланыла.

– Әйе, без бары тик бер максат хакына – Ватаныбызның куәтен арттыру өчен хезмәт иткән чордагы күп нәрсәне искә алып сөйләргә була, – ди Игорь Рәуф улы. – Ышаныгыз: бу буш сүзләр генә түгел. 1991-1998 елларда Хәрби-һава көчләре баш командующие булган генерал П.С.Дейнекин бик дөрес язган: «Илнең Хәрби һава көчләре тарихында сиксәненче еллар иң куәтле чор булып калачак. Ул чакта безне бөтен дөнья хөрмәт итә, ә НАТО уттан курыккандай курка иде». Бу фикерне 1988-1993 елларда 16 нчы һава армиясе командующие булып торган генерал-полковник А.Ф.Тарасенко сүзләре дә уңышлы тулыландыра: «Без беркемгә дә янамадык, ләкин беркемнән курыкмадык та!»

Авиация техникасын сынаганда, камилләштергәндә һәм яңа үрнәкләрен үзләштергәндә күрсәткән батырлыгы һәм каһарманлыгы өчен РФ Президентының 1994 елның 14 мартындагы Указы нигезендә С.В.Ильюшин исемендәге Авиация комплексы очучы-сынаучысы Закиров Игорь Рәуф улына Россия Герое исеме бирелә һәм «Алтын Йолдыз» медале тапшырыла.

Сынаучы – үзенчәлекле һөнәр. Алар күп түгел, аларның барысын да исемләп беләләр. Сынаучылар арасында үз эшләрен бик шәп белүчеләр күп. Алар барысы да, яңа машиналар сынаганда, үзләрен куркыныч астына куялар, барысы да диярлек очучыны да, машинаны да очучының батырлык һәм салкын канлылыкка тапкырланган осталыгы гына коткарып калган хәлләргә эләккәне бар.

Югары исемне алганнан соң да Игорь Рәуф улы техниканы сынавын дәвам иттерә. 1996 елның 14 сентябрендә ул «Ил-114Т» самолетын һавага күтәрә һәм сыный. 1999 елның 15 декабреннән 2000 елның 31 гыйнварына кадәр поляр тикшеренүче Владимир Чуков җитәкчелегендә Антарктидага «XXI гасырга каршы» дигән халыкара экспедиция була. Анда дөньяның 18 иленнән 70 тикшеренүче катнаша. Антарктида материгына «Ил-76Т» транспорт самолеты беренче тапкыр төшеп утыра. Аның белән 1 класслы пилот, хәрби очучы Рафаил Гыйрфанов һәм пилот-инструктор Россия Герое Игорь Закиров идарә итә.

Сынау очышларыннан тыш И.Р. Закиров Берлинда, Парижда, Прагада, Делида, Пекинда, Сингапурда, Сантьягода һәм башка илләрдә узган халыкара авиация техникасы күргәзмәләрендә «Ил-76», «Ил-86», «Ил-114» аэробусларын күрсәтүдә катнаша.

ЗАКИРОВ Ильфат Индулисович

Родился 9 февраля 1970 года в Ижевске. Окончил среднюю школу. До призыва на военную службу преподавал самбо в детско-юношеской спортивной школе. В июне 1988 года был призван в ряды Советской Армии, службу проходил в Туркестанском военном округе. После увольнения в запас в 1990 году, будучи кандидатом в мастера спорта по дзюдо, работал тренером-преподавателем в ДЮСШ № 4 Ижевска, инструктором отряда вневедомственной охраны производственного объединения «Ижсталь».

С 1991 года Ильфат – в органах Министерства внутренних дел РФ по Удмуртской Республике, боец отряда спецназа Управления исполнения наказаний. Вскоре он был назначен командиром отделения. В 1995 году был направлен командиром взвода спецназа в свою первую командировку на Северный Кавказ.

С 1998 года Закиров исполняет должность начальника штурмового отделения. Среди товарищей по оружию отличался смелостью и решительностью действий в экстремальных ситуациях. Неоднократно участвовал в спецмероприятиях в исправительных колониях, розыске и задержании вооруженных преступников. Самоотверженность, целеустремленность, добросовестность и исполнительность – эти качества сыграли решающую роль при назначении его командиром штурмового отделения отряда специального назначения «Кречет».

В сентябре 1999 года последовала вторая командировка в «горячую точку». На этот раз в Республику Дагестан. С 27 января по 13 марта 2000 года Ильфат участвовал

1970 елның 9 февралендә Ижевскида туа. Урта мәктәп тәмамлый. Хәрби хезмәткә чакырылганчы балалар-үсмерләр спорт мәктәбендә самбо укыта. 1988 елның июнендә Совет Армиясе сафларына чакырыла, Төркестан хәрби округында хезмәт итә. Запаска чыкканнан соң 1990 елны, дзюдо буенча спорт мастерлыгына кандидат буларак, Ижевскиның 4 нче БҮСМндә тренер-укытучы булып, «Ижсталь» җитештерү берләшмәсендә ведомстводан тыш сак отряды инструкторы булып эшли.

1991 елдан Илфат – РФ Эчке эшләр министрлыгының Удмуртия Республикасындагы органнарында, Җәзаларны үтәү идарәсенең спецназ отряды сугышчысы. Озакламый ул отделение командиры итеп билгеләнә. 1995 елда взвод командиры итеп Төньяк Кавказга беренче командировкага җибәрелә.

1998 елдан башлап Закиров штурмлау отделениесе начальнигы вазыйфасын башкара. Коралдаш иптәшләре арасында кыюлыгы һәм экстремаль хәлләрдә тиз карар кабул итә алуы белән аерылып тора. Күп тапкырлар төзәтү колонияләрендә махсус чараларда, коралны җинаятьчеләрне эзләү һәм тоткарлауда катнаша. Махсус билгеләнештәге «Кречет» отрядының штурмлау отделениесе командиры итеп билгеләнгәндә, аның фидакарьлеге, максатка омтылучанлыгы, намуслылыгы һәм тыңлаучанлыгы хәлиткеч роль уйный.

1999 елның сентябрендә «кайнар нокта»га икенче командировкасы була. Бу юлы Дагстан Республикасына. 2000 елның 27 гыйнварыннан 13 мартына кадәр Илфат